

ประติมากรรมจีนในราชวงศ์ถังที่รับอิทธิพลจากพุทธศิลป์อินเดีย

นาย สิปปวิชญ์ กาพวงศ์

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450109 การศึกษาเอกเทศ
สาขาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาและความเอาใจใส่อย่างยิ่งของอาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม อาจารย์ที่ปรึกษาในการทำบทความวิจัยที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา คำแนะนำ แนวแนวทาง ตรวจสอบแก้ไขเนื้อหาและสำนวนภาษาอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ตลอดจนให้ความรู้และวิธีคิดเกี่ยวกับข้อมูลทางวรรณกรรมอันเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์อย่างยิ่งแก่การทำบทความวิจัยฉบับนี้ อีกทั้งยังห่วงใยและให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาเสมอมา ผู้ศึกษาบทความวิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ทุกท่านที่มอบวิชาความรู้ ความเอาใจใส่ด้วยความจริงใจ อีกทั้งยังให้คำแนะนำที่มีค่าและวิธีการคิดให้แก่ผู้ศึกษาในการศึกษาในมหาวิทยาลัยศิลปากรแห่งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาจีนทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ข้าพเจ้า ทำให้ข้าพเจ้านำความรู้ที่ได้รับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำบทความวิจัยฉบับนี้

ขอขอบคุณเพื่อนๆ คณะอักษรศาสตร์ที่ให้กำลังใจตลอดมา ปลอบใจในยามท้อแท้ และคอยถามไถ่ถึงความก้าวหน้าของบทความวิจัยฉบับนี้มาโดยตลอด

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และสมาชิกในครอบครัว บุคคลอันเป็นที่รักและเทิดทูลยิ่งของผู้ศึกษา ที่สนับสนุนการศึกษามาโดยตลอดและทำทุกอย่างเพื่อความสำเร็จในการศึกษาของข้าพเจ้า อีกทั้งยังให้ความรัก ความห่วงใยและกำลังใจตลอดมา จนบทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จ ได้โดยสมบูรณ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ.....	ค- ง
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	7
ขอบเขตของการศึกษา.....	7
วิธีการดำเนินวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	7
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2. งานประติมากรรมเงินที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในราชวงศ์ถัง.....	12
2.1 ประวัติราชวงศ์ถัง.....	12
2.2 พุทธศาสนาในจีน.....	13
2.3 งานประติมากรรมเงินกับพุทธศาสนา.....	24
3. การรับอิทธิพลของงานประติมากรรมเงินจากพุทธศิลป์อินเดีย.....	28
3.1 การรับพุทธศิลป์อินเดียเข้าสู่จีน.....	28
3.2 พุทธศิลป์อินเดีย.....	38

4. พัฒนาการของงานพุทธประติมากรรมจีนที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย.....	48
ตัวอย่าง รูปแบบ และ ลักษณะ งานประติมากรรมพระพุทธรูปที่พบใน สมัยราชวงศ์ถัง.....	50
5. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	55
บรรณานุกรม.....	57

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปกรรมจีนจากประวัติศาสตร์ศิลปะมีลักษณะพิเศษเนื่องจากมีประวัติสืบเนื่องมายาวนานยิ่งกว่าชาติใดในโลก อาจกล่าวได้ว่าชาวจีนมีศิลปะและวัฒนธรรมตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ชาวจีนได้ดำรงรักษาและพัฒนาเอกลักษณ์ของตนอย่างเหนียวแน่น และรับศิลปวัฒนธรรมจากต่างชาติมาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของตน เช่น งานจิตรกรรมและประติมากรรม ศิลปวัฒนธรรมจีนไม่เพียงแต่มีอายุเก่าแก่ ยังมีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย คุณสมบัติพิเศษที่ศิลปินจีนแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในผลงานศิลปกรรม ได้แก่ การแสดงอารมณ์และความรู้สึกจากการมองภายในใจ ความงามที่ซ่อนเร้น ความเฉลียวฉลาดอย่างถ่อมตน และความละเอียดอ่อนประณีต ซึ่งเป็นคุณลักษณะเด่นที่ไม่เหมือนกับชาติอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้นช่างหรือศิลปินจีนเท่านั้นที่ผูกขาดความถนัดของงานศิลปกรรมไว้เพียงชาติเดียว นอกจากนี้ชาวจีนยังค้นพบวิธีการสร้างและผลิตสิ่งของต่างๆขึ้นครั้งแรกในโลก ทำให้ชาวจีนได้รับการยกย่องว่าเป็นชาตินักประดิษฐ์สำคัญของโลก

งานประติมากรรมของจีน มีการค้นพบหลักฐานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นเครื่องปั้นดินเผา และเครื่องมือเครื่องใช้สำริด ต่อมาจีนแบ่งยุคประวัติศาสตร์เป็นราชวงศ์ต่างๆ มีงานปั้นและงานแกะสลัก พบประติมากรรมลอยตัวจากดินเผา และเริ่มนำหินหรือภูเขามาสลักเป็นรูปลอยตัว รูปแบบที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับ ลัทธิ ศาสนาและความเชื่อ เช่น พุทธศาสนา ส่วนประติมากรรมรูปแบบมักทำเป็นแผ่นใช้การจิตวาดจารึกเป็นลายเส้นหรือลวดเป็นรูปต่างๆ โดยใช้วัสดุประเภทกระดูกสัตว์ งาช้าง และหยก

ประติมากรรมของจีนแบ่งออกเป็น 3 แบบใหญ่ คือ

1.แบบแรก (The First Phase) ตั้งแต่พุทธศาสนาเริ่มเผยแพร่เข้าสู่ประเทศจีน พระพุทธปฏิมาที่นำมาจากต่างชาติจะมีขนาดเล็ก หล่อด้วยโลหะสำริด ประติมากรรมจีนได้ทำการลอกเลียนแบบขึ้น ลักษณะรูปแบบพระพุทธปฏิมาในสมัยนี้เป็นแบบคันธารราษฎร์สมัยปลาย ต่อจากนั้นจึงปรากฏในรูปแบบของแผ่นหินหรือแผ่นโลหะ มีพระพุทธปฏิมาเป็นแบบรูปนูนต่ำหรือนูนสูง พบมากในสมัยราชวงศ์ฉัน และในสมัยราชวงศ์เว่ยตะวันออก (ประมาณ คริสต์ศักราช 543) แบบแรกนี้ต่อมาได้คลี่คลายขยายเป็นผลงานขนาดใหญ่ มีการสลักพระปฏิมาในถ้ำศิลป์ที่สร้างเป็นวัดถ้ำ ที่มีชื่อเสียงได้แก่ถ้ำปิงหลิงซู่ และถ้ำไห่หนิงซาน ในดินแดนแถบมณฑลกานซู่อันเป็นเขตแดนสุดด้านตะวันตกเฉียงเหนือของจีน ถ้ำหยุนกั๋ง ในมณฑลส่านซี ถ้ำหลงเหมินในมณฑลเหอหนาน ถ้ำเทียนหลงซานในภาคกลางของมณฑลส่านซี และถ้ำเสียงตั้งซานของมณฑลเหอเป่ย์โดย

เริ่มต้นสร้างจากด้านทิศตะวันตกมาก่อน คือ ที่ถ้ำคู้หวงเป็นแห่งแรก จากนั้นจึงค่อยขยับแพร่ความคิดมาสร้างในภูมิภาคอื่นๆ ประติมากรรมที่สร้างในถ้ำต่างๆเหล่านี้ ล้วนเป็นศิลาสลักหรือไม้ที่เป็นดินปั้น ซึ่งมีรูปแบบนิยมและกรรมวิธีของอินเดียเป็นส่วนใหญ่ จึงคล้ายกับศิลปะของอินเดียมาก แต่โดยสภาพทั่วไปยังคงเค้าแข็งกระด้าง อนึ่งการแบ่งลักษณะแบบอย่าง(Style)ของประติมากรรมพุทธศิลป์ของจีนยังดูได้เป็น 2 แบบอย่างคือ

1.1 ลักษณะแบบอย่างเล็กหรือขนาดเล็ก และเกี่ยวกับเรื่องราวที่ไม่ใช่องค์พระพุทธรเจ้าโดยตรง

1.2 ลักษณะแบบอย่างใหญ่หรือมีขนาดใหญ่ และเกี่ยวข้องกับเนื้อหาแสดงถึงพระพุทธรองค์แบบอย่างในสมัยแรกเริ่มนี้ สังกศได้จากพระเกศาที่ยังมีร่องรอยคล้ายประติมากรรมกรีกในพุทธศิลป์ของคันธารราษฎร์และจิ๋วรแนบสนิทกับพระวรกาย รอยยับย่นของจิ๋วรจัดเป็นริ้วระเบียบอย่างเรียบร้อยไม่เป็นธรรมชาติแบบมดูรา

2.แบบที่สอง(The Second Phase) จะมีลักษณะพัฒนาขึ้นจากเดิม ฝีมือสูง ลักษณะที่เป็นของชาวจีนปรากฏมากขึ้น การตกแต่งประดับประดาเครื่องทรงของพระพุทธรูปปฏิมาและเครื่องประดับตกแต่งอื่น ๆ กระทำกันอย่างแพร่หลาย แต่ยังคงมีลักษณะแข็งอยู่ในกรอบของแท่งหิน พระพักตร์และพระวรกายไม่บิดเอี้ยวหรือแสดงกิริยาที่เคลื่อนไหวมากนัก นิยมสร้างรูปลอยตัวที่มีความกลมมากกว่าเดิม แบบที่สองนี้มีระยะเวลาอยู่ในสมัยราชวงศ์ฉินเหนือ (ค.ศ.550 - 557)ราชวงศ์โจวเหนือ (ค.ศ.557 - 580) และในสมัยราชวงศ์สุยด้วย ปลายสมัยของแบบที่สองนี้ ลักษณะรูปแบบศิลปะปะทุของอินเดียได้ปรากฏขึ้น โดยทั่วไปแล้วกล่าวได้ว่าเริ่มมีการพัฒนาด้านฝีมือและกรรมวิธีดีกว่าแบบแรก แต่ยังคงลักษณะแข็งกระด้างอยู่ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นแบบอาร์เคอิก (archaic) ก่อนที่พัฒมาถึงขั้นสูงสุดเป็นแบบคลาสสิกในสมัยราชวงศ์

3.แบบที่สาม(The Third Phase) การสร้างพุทธรูปปฏิมาในแบบนี้ มีลักษณะสมบูรณ์ทั้งฝีมือและการแสดงออกของประติมากรจีนอย่างเต็มที่ รูปลักษณะของพุทธรูปปฏิมามีความงามอ่อนช้อย แลดูเคลื่อนไหวและมีลักษณะเป็นธรรมชาติไม่ดูแข็งกระด้างคุดสองแบบที่ผ่านมา มีระยะเวลาอยู่ในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618 - 907)ตามวัดถ้ำและวัดทางพุทธศาสนาในสมัยนี้ อาทิเช่น วัดถ้ำเทียนหลงซานและวัดไห้สู๊ในมณฑลเหอเป่ย์ เป็นต้น โดยรับอิทธิพลรูปแบบจากอินเดียในสมัยคุปตะและอมราวดีมาใช้ ถือกันว่าเป็นสมัยทองชั้นคลาสสิกของจีน ประติมากรจีนได้นำอิทธิพลแบบอย่างจากอินเดียมาสร้างตามอุดมคติของตนอย่างได้ผลสูงสุด

ราชวงศ์ถังเป็นช่วงเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์จีนที่มีสถานะความสำคัญที่สุด ตลอดระยะเวลาที่ราชวงศ์ถังได้ปกครองประเทศ สามารถนำความเป็นเอกภาพมาสู่ชาติสืบต่อจากราชวงศ์ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงต้นราชวงศ์ ประสบความสำเร็จในการสร้างกลไกการปกครองที่มีประสิทธิภาพ และเสถียรภาพอย่างทั่วถึงในราชอาณาจักร ราชวงศ์ถังทำให้ประเทศจีนรุ่งเรืองที่สุดยุคหนึ่งในประวัติศาสตร์ เป็นยุคทองแห่งศิลปะวิทยาการ โดยเฉพาะทางด้านกวีนิพนธ์และจิตรกรรม

ราชวงศ์ถังได้รับการขนานนามจากนักประวัติศาสตร์ว่าเป็นยุคทองแห่งอารยธรรมจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยพระเจ้าเสวียนจง ที่ศิลปะทุกแขนงเจริญสูงสุด แต่วัฒนธรรมในสมัยราชวงศ์ถังไม่ใช่วัฒนธรรมจีนบริสุทธิ์ เนื่องจากรับอิทธิพลวัฒนธรรมจากต่างประเทศ อิทธิพลวัฒนธรรมจากประเทศทางตะวันตกของจีน เช่น กรีก เปอร์เซีย อินเดีย จนก่อให้เกิดวัฒนธรรมผสมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของราชวงศ์ถัง อิทธิพลวัฒนธรรมจากประเทศต่างๆ เหล่านี้ได้แทรกซึมเกือบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นปรัชญาศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนา การรับอิทธิพลวัฒนธรรมจากต่างชาติมานั้น นอกจากจะเป็นผลโดยตรงจากความหนาแน่นของชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในนครฉางอันทั้งที่เป็นพ่อค้าวาณิชชาวเอเชียกลางผู้อพยพหนีสงคราม เปอร์เซีย และพวกขุนนางผู้ครองเมืองต่างๆภายใต้ราชวงศ์ถังแล้ว เส้นทางการค้าที่ติดต่อระหว่างนครฉางอันกับดินแดนทางตะวันตก หรือ เส้นทางสายไหม ก็เป็นตัวกลางสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่จีนด้วย

พุทธศาสนาในประเทศจีน แต่เดิมชาวจีนนับถือหลักปรัชญาขงจื้อและลัทธิเต๋า ชาวจีนเริ่มรู้จักพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ฮั่น ในจีนนั้นพุทธศาสนาไม่ได้มีวิวัฒนาการตามขั้นตอนพุทธศาสนาในอินเดีย ซึ่งพุทธศาสนาเป็นลัทธิต่างชาติที่เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในประเทศจีนทีละเล็กละน้อยจากเอเชียใต้โดยพระสงฆ์ชาวอินเดียและชาติอื่นๆที่นับถือพุทธศาสนาซึ่งเดินทางเข้ามาตามเส้นทางสายไหม จึงเกิดงานแปลคัมภีร์ขึ้นมาเป็นภาษาจีน ในช่วงที่พุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่จีนนั้นเป็นช่วงที่พุทธศาสนamahayanกำลังรุ่งเรืองอยู่ในอินเดีย ดังนั้น พุทธศาสนาที่แพร่เข้าสู่จีน จึงเข้ามาพร้อม ๆ กันทั้งมหายานและหินยาน แต่ที่มีอิทธิพลต่อชาวจีนคือนิกายมหายาน ซึ่งนิกายนี้มาจากตอนเหนือของอินเดีย มีแนวคิดเรื่องการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์สร้างบารมีเพื่อช่วยเหลือสรรพชีวิตในโลกไปสู่ความพ้นทุกข์ หลักสำคัญคือหลักแห่งพระโพธิสัตว์มหายานยังมีความหมายว่า “ยานที่สูงที่สุด” ตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชนฝ่ายมหายาน คำว่ามหายาน ไม่เพียงแต่เป็นยานใหญ่และสูงสุดเท่านั้น ยังเป็นยานที่รื้อขนสรรพสัตว์ได้ทุกประเภททุกวัย รวมทั้งสัตว์โลกทุกรูปนาม เพื่อไปสู่พระนิพพาน และยานนี้ยังหมายถึงยานที่จะไปถึงพุทธภูมิ

พุทธศาสนาในระยะแรกยังจำกัดในวงแคบ เพราะหลักของลัทธิขงจื้อกับเต๋าซึ่งเกิดจากการคิดค้นของชาวจีนยังนิยมอย่างมากภายหลังจากพระพุทธรูปศาสนาเข้าสู่จีนในสมัยราชวงศ์ฮั่นผ่านเส้นทางสายไหมแล้ว ก็ได้ถูกกลืนเป็นแบบจีน และผสมผสานเข้ากับความเชื่อทางศาสนาเต๋า และศาสนาขงจื้อ จนกลายเป็นรูปแบบเฉพาะของพระพุทธรูปศาสนาของจีน ต่อมาในราชวงศ์ถัง พุทธศาสนาแพร่หลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในประเทศจีนได้รับการสนับสนุนจากจักรพรรดิจนเจริญถึงจุดสูงสุด ทำให้พุทธศาสนามีทั้งอำนาจและอิทธิพล

เหนือศาสนาอื่น นอกจากนั้นพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ถังยังมีรูปลักษณะเป็นแบบจีนมากขึ้นจนเกิดเป็นนิกายต่างๆ

เส้นทางสายไหม เป็นสะพานเชื่อมจีนไปยังประเทศต่างๆ ทั้งยุโรป แอฟริกาและเอเชีย เนื่องจากจีนมีไหมและผ้าไหมจำนวนมากผ่านเส้นทางสายนี้ไปสู่ตะวันตก ดังนั้นจึงได้รับสมญานามว่าเป็นเส้นทางสายไหม เส้นทางสายไหมเริ่มเมื่อสมัยราชวงศ์ฮั่นตั้งแต่ 100 ปี ก่อนคริสตกาล ผ่านสื่อฉางกร คืออาณาจักรโรมันในยุโรป อาณาจักรปาเธีย(Pathia อาณาจักรระบอบทาสของอิหร่านสมัยโบราณ) อาณาจักรกุษาณ(Kushan อาณาจักรที่ปกครองเอเชียกลางและภาคเหนือของอินเดีย) และอาณาจักรจีน เส้นทางสายไหมทำให้อารยธรรมสมัยโบราณของสื่อฉางกรเกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบกันต่อกันโดยตรงเกิดการแลกเปลี่ยนสิ่งของและวิทยาการต่างๆ

ในพุทธศตวรรษที่ 5 เส้นทางสายผ้าไหมประสบปัญหาขาดเสถียรภาพจากสงครามระหว่างโรมันและอาณาจักรสกะ - ปาเทียน จนล่วงเข้าถึงพุทธศตวรรษที่ 6 - 7 ชาวกุษาณะหรือชนเผ่าชุกชี จากทางภาคเหนือจึงแผ่อิทธิพลเข้าครอบครองทุ่งเฟอร์กาน่า ซามาร์คานด์ แคว้นคันธารราษฎร์ ขยายอิทธิพลไปจนถึงแคว้นปัญจาบ และแคว้นมคธราชในลุ่มแม่น้ำคงคาแทนอาณาจักรชาวปาเทียน เส้นทางสายไหมเริ่มมีเสถียรภาพขึ้นอีกครั้งหลังจากที่พระเจ้ากนิษกะ (Kanishka) ปกครองดินแดนบริเวณแคว้นคันธาระ (Ghandara) พระเจ้ากนิษกะผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา(นิกายมหายาน) สร้างความมั่งคั่งและมั่งคั่งให้กับจักรวรรดิของชาวกุษาณ ศิลปะสมัยนี้ได้รับอิทธิพลจากกรีก ซึ่งมีความโดดเด่นด้านประติมากรรมรูปเทพเจ้า ทำให้เกิดการสร้างพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์ตามคตินิกายมหายาน ศิลปะสมัยนี้จึงเรียกศิลปะแบบคันธาระ

ในราชวงศ์ฮั่นรัชสมัยจักรพรรดิหมิงตี้ (พ.ศ. 601 – 609) พุทธวัฒนธรรมและศิลปวิทยาการจากอินเดียเริ่มเดินทางเข้าสู่ประเทศจีนมีการแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาจีนเป็นครั้งแรก วัฒนธรรมจีนดั้งเดิมโดยเฉพาะลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋า ต่างยอมรับและผสมผสานกับพุทธศาสนาที่แผ่อิทธิพลเข้ามาได้อย่างลงตัว ในสมัยต่อมาจึงเริ่มปรากฏงานศิลปกรรมและพุทธสถานมากมายในเมืองโบราณที่ตั้งอยู่ตามเส้นทางสายไหม

ต้นพุทธศตวรรษที่ 12 จักรพรรดิถังไทจง แห่งราชวงศ์ถัง ได้ทำสงครามกับพวกเตอร์ก ตาดาร์ (ตาด) ที่รุกรานมาจากบริเวณทะเลสาบแคชเมียร์ รวมทั้งทำสงครามกับชนเผ่าฮั่นชาวจนได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาด ในขณะที่แคว้นคันธารราช มีการปกครองแยกเป็นส่วนตัว โดยชาวกุษาณะ ชาวปาเทียน ที่นับถือศรัทธาในนิกายมหายาน ชาวสกะ – ซินเทียนในราชวงศ์ไมตรกะที่นับถือศาสนาพุทธนิกายสาวกมีติยะ ร่วมกับอิทธิพลของแคว้นมคธราช ลุ่มแม่น้ำคงคาในรัชสมัยของพระเจ้าหรรษะวรรณะ (ศีลาทิตย์ พ.ศ. 1149 - 1190) ราชวงศ์โมฆริส แห่งนครเนศวรที่ประสบความสำเร็จในการสถาปนาจักรวรรดิขึ้นใหม่ปกครองอินเดีย

เหนือหลังจากที่ราชวงศ์คุปตะเสื่อมถอยลง พระเจ้าหรรษะวรรณะทรงมีความศรัทธาในพุทธศาสนิกายมหายาน เมื่อความมั่นคง เสถียรภาพและความสงบสุขกลับคืนมาสู่ภูมิภาค เส้นทางสายไหม เส้นทางแห่งอารยธรรมจึงกลับมามีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อพระถังซัมจั๋งหรือหลวงจีนฮวนซังเดินทางเข้ามาสู่ประเทศอินเดีย ท่านได้เดินทางตามเส้นทางสายไหมเข้ามาสู่แคว้นแคชเมียร์ (กัษมีร์) ณ ที่แคว้นนี้ พระถังซัมจั๋งได้รับการต้อนรับจากกษัตริย์แห่งแคว้นกัษมีร์ให้พำนัก และอนุญาตให้คัดลอกคัมภีร์ทางพุทธศาสนานานกว่า 2 ปี หลังจากนั้นท่านจึงได้เดินทางต่อมายังแคว้นปัญจาบ เข้าสู่อินเดียเหนือ ตามเส้นทางไปสู่เมืองมธูรา และเมืองต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำคงคา ที่ปรากฏในพุทธประวัติ หลวงจีนฮวนซัง ได้ไปเยือนสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ลุมพินี สาวตถิ กุสินารา พาราณสี พุทธคยา ปาฏลิบุตร(ปัตนะ) ราชคฤห์ และเข้าศึกษาพระธรรมคำสอนเพิ่มเติมในมหาวิทยาลัยนาลันทา เป็นเวลา 5 ปี หลังจากนั้น หลวงจีนฮวนซังจึงได้เดินทางไปทางภาคใต้เพื่อข้ามไปยังเกาะลังกา แต่เกิดเหตุความวุ่นวาย โรคระบาดและสงครามกลางเมืองขึ้นเสียก่อน หลวงจีนฮวนซังจึงเปลี่ยนเส้นทางการเดินทางไปเยือนแคว้นคุชราตทางตะวันตกและเดินทางเข้าสู่แคว้นคันธาราฐ ผ่านตักศิลา เข้าสู่ครกปีสะและเมืองบามิยาน จากนั้นจึงเดินทางกลับมาพำนักจำพรรษา ที่มหาวิทยาลัยนาลันทาอีกครั้งหนึ่ง ความสามารถในการเทศนาธรรมและความรู้สติปัญญาที่ชาญฉลาดในการแก้ปัญหาพระพุทธศาสนาและความขัดแย้งระหว่างนิกายต่าง ๆ ทำให้หลวงจีนฮวนซังเป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าหรรษะวรรณะองค์อุปถัมภ์ภิกษุสงฆ์มหายานที่นาลันทาเป็นอย่างมาก เมื่อหลวงจีนฮวนซังปรารถนาที่จะเดินทางกลับ พระองค์ก็ทรงพยายามเหนี่ยวรั้งมิให้ท่านเดินทางกลับสู่ประเทศจีนหลายต่อหลายครั้ง จนในที่สุดก็จำต้องอนุญาต หลวงจีนฮวนซังหรือพระถังซัมจั๋งเดินทางกลับมาถึงซีอานในปี พ.ศ. 1188 รวมระยะเวลาเดินทาง 17 ปี ระยะทางทั้งสิ้นกว่า 15,000 ไมล์

เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในจีนแล้ว จีนไม่ได้รับเข้ามาเพียงแค่หลักธรรมเท่านั้น ยังนำพุทธศิลป์จากอินเดียเข้ามาและมีผลต่อวงการประติมากรรมจีนยิ่งกว่าศิลปะกรรมชนิดใดนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น สมัยราชวงศ์ซุย เป็นต้น โดยในระยะเริ่มแรกพุทธประติมากรรมจีนสมัยราชวงศ์ถังยังคงมีรูปแบบมาจากพุทธศิลป์ของอินเดียโดยตรง ต่อมารูปแบบ กรรมวิธีและเนื้อหาได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามรสนิยมและสอดคล้องกับการแสดงออกของศิลปินจีน พุทธศาสนาที่เข้ามาเผยแผ่ในจีนเป็นลัทธิมหายานซึ่งถือเอาชาติภพในอดีต ปัจจุบันและอนาคตของพระพุทธเจ้ามีความสำคัญด้วย ดังนั้นคตินิยมในการสร้างรูปเคารพจึงทำเป็นหลายแบบ หลายสัญลักษณ์ พุทธประติมากรรมจีนที่รับอิทธิพลจากอินเดียจึงแบ่งออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ แบบแรกได้รับอิทธิพลจากอินเดียสมัยคันธาราฐูร์ที่มีลักษณะกรีกผสมอยู่ แบบที่สองก็รับอิทธิพลอินเดียจากสมัยมธูรา และแบบที่สามในสมัยราชวงศ์ถังซึ่งเป็นสมัยแห่งความรุ่งเรืองทางพุทธศาสนา มีผลทำให้ประติมากรรมเจริญตามไปด้วย รูปแบบประติมากรรมนี้จึงรับอิทธิพลจากอินเดียสมัยคุษาณ ศิลปะแบบคันธาระ และสมัยคุปตะ

คันธาระ หรือ คันธาระรัฐ (Gandhara) แคว้นที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย ซึ่งจัดได้ว่าเป็นศูนย์กลางของ วัฒนธรรมที่มีแบบอย่างของศิลปะร่วมกันของอินเดีย และกรีก-โรมัน จนมีลักษณะของศิลปะรูปแบบเฉพาะ ที่เรียกว่า ศิลปะคันธารรัฐ ตามที่กล่าวมาข้างต้น สาเหตุที่ศิลปะแบบคันธารรัฐ มีการผสมผสานรูปแบบของศิลปะของกรีก-โรมันนั้น อาจเพราะได้รับอิทธิพลของศิลปะแบบกรีก-โรมันมา เป็นแหล่งกำเนิดการสร้างสรรคพระพุทธรูปเป็นครั้งแรก ซึ่งต่างจากที่เคยสร้างเพียงแค่ พุทธสัญลักษณ์ เช่น ดอกบัว ต้นโพธิ์ รอยพระพุทธรบาท พระธรรมจักร แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้เกิดพระพุทธรูปที่เป็นรูปมนุษย์มากขึ้นเพื่อใช้เป็นรูปเคารพแทน

ศิลปะในสมัยราชวงศ์คุปตะ (พุทธศตวรรษที่ 9 - 13) ได้รับการยกย่องว่าเป็นยุคทองของอินเดีย (Classic Age) เพราะสมัยนี้เป็นสมัยที่อารยธรรมอินเดียเจริญถึงขีดสุดในทุกด้าน คือ ด้านปรัชญา ศาสนา วรรณคดี ดนตรี นาฏศิลป์ จิตรกรรม และประติมากรรม ศิลปะคุปตะเจริญขึ้นทางภาคเหนือของอินเดีย และขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งเกิดจากการพัฒนางานศิลปะให้ละเอียดอ่อนมากขึ้นจากศิลปะสมัยก่อน ในระยะนี้พระพุทธรูปทั้งนิกายมหายาน และหินยาน ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาก เช่น ที่เมืองมถุรา และปาฏลีบุตร มีสถูปที่สวยงาม นาลันทาเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาพระพุทธรูปศาสนา มหายาน ขณะเดียวกันศาสนาฮินดูได้รุ่งเรืองขึ้นอีกและค่อยๆดูดซึมเอาพระพุทธรูปศาสนาไปทีละน้อย

ประติมากรรมสมัยคุปตะ การจำลองรูปพระพุทธรูปปรากฏครั้งแรก โดยประติมากรสกุลช่างคันธาระ จากนั้นแพร่ขยายออกไปสู่สกุลช่างมถุราในสมัยกุษาณและสกุลช่างอมราวดี งานประติมากรรมอดีตเหล่านี้ มีส่วนผลักดันให้เกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาจากข้อบกพร่องของผลงานในอดีตมาสร้างสรรค์จากอุดมคติของมถุราและคันธาระให้ตรงตามอุดมคติทางศาสนายิ่งขึ้น นำกระบวนการแบบเชิงสังนิยมของอมราวดีเข้าไปผสมผสาน จนกลายเป็นแบบสมัยคุปตะได้อย่างสมบูรณ์

สกุลช่างประติมากรรมที่เด่นในสมัยคุปตะมี 2 สกุลคือ สกุลช่างมถุรา และสกุลช่างสารนาถ

1.สกุลช่างมถุรา เชี่ยวชาญงานประติมากรรมหินสลัก เมื่อมีงานจากชาวพุทธ พวกเขาจะใช้จิตวิญญาณของชาวพุทธที่ดี โดยนำลักษณะของมหาบุรุษของพระพุทธองค์มาใช้สร้างพระพุทธรูป พวกเขามีความเข้าใจในเป้าหมายสูงสุดในอุดมคติทางพุทธศาสนา สร้างให้ผลงานมีความสงบ เรียบง่ายบริสุทธิ์ และสง่างาม

2.สกุลช่างสารนาถ ประติมากรชาวสารนาถคล้ายกับการสลักหินของมถุรา สมัยคุปตะช่างสกุลนี้เริ่มปรากฏขึ้นเคียงข้างกับมถุรา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วยังคงรับลักษณะแบบอย่างจากมถุร่าก่อน แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย แต่ยังคงลักษณะสำคัญไว้ เช่น ลักษณะจีวรแบบสนิทกับพระวรกายเหมือนผ้าเปียกน้ำ แต่มานิยมสร้างรอยจีวรชัดเจนนตามแบบมถุรา โดยเหลือริ้วจีวรเพียงเล็กน้อย จัดผ้าสังฆาฏีก้อยจากพระกรสองข้างยาวลงมาถึงครึ่งพระขงฆ์ คล้ายกับแบบมถุรา

ประติมากรรมแบบพุทธศิลป์สมัยคุปตะได้สร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก แพร่หลายไปทั่วอินเดียทั้งภาคเหนือและภาคกลาง ตลอดจนส่งอิทธิพลไปยังชาติต่างๆ ที่นับถือพุทธศาสนา เช่นจีน ถึงแม้ว่าอาณาจักรคุปตะจะถูกกองทัพมุสลิมทำลายพุทธสถาน จนทำให้พุทธศิลป์ด้านต่างๆ ไม่มีการสืบสานต่อ แต่จากการค้นพบวัตถุโบราณเป็นศิลปะวัตถุคุปตะเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นความรุ่งเรืองของคุปตะ และเป็นแบบอย่างในสมัยต่อมา สมกับการยกย่องให้เป็นยุคทองหรือสมัยคลาสสิกของอินเดีย ซึ่งเป็นแบบอย่างให้การสร้างงานศิลปะในสมัยต่อมาอีกหลายร้อยปี

จากความน่าสนใจดังกล่าว ผู้วิจัยใครศึกษา “ประติมากรรมจีนในราชวงศ์ถังที่รับอิทธิพลจากพุทธศิลป์อินเดียสมัยคุปตะ” เพื่อให้เห็นพัฒนาการและรูปแบบของประติมากรรมจีนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษางานประติมากรรมจีนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในราชวงศ์ถัง
2. เพื่อศึกษาการรับอิทธิพลของงานประติมากรรมจีนจากพุทธศิลป์อินเดียในสมัยต่างๆ
3. เพื่อศึกษาพัฒนาการของงานพุทธประติมากรรมจีนที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย

3. ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาพัฒนาการของงานประติมากรรมจีนที่รับอิทธิพลจากพุทธศิลป์อินเดีย เฉพาะในสมัยราชวงศ์ถัง
2. ศึกษาพุทธศิลป์อินเดียเฉพาะรูปแบบที่ส่งอิทธิพลต่อประติมากรรมจีน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศิลปะจีนและอินเดีย
2. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพุทธประติมากรรมพุทธในจีนในสมัยราชวงศ์ถัง และในอินเดียในสมัยต่างๆ ทั้งหนังสือตำราและสื่ออิเล็กทรอนิกส์
3. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องประติมากรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาในอินเดียเพื่อเป็นแนวทางการศึกษา
4. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับงานประติมากรรมจีนในด้านการรับอิทธิพลจากอินเดีย
5. เรียบเรียงผลการศึกษารูปแบบของบทความวิจัย

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของศิลปะจีนด้านประติมากรรมในราชวงศ์ถัง
2. ทำให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับอิทธิพลของงานประติมากรรมจีน

3. ทำให้ทราบพัฒนาการของรูปแบบ ลักษณะพิเศษและโครงสร้างงานประติมากรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศิลป์อินเดีย

6. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่ใช้เป็นกรอบความคิดที่ใช้วิจัยได้แก่ ศิลปกรรมจีน ประติมากรรมจีน ประติมากรรมอินเดีย เส้นทางสายไหม ราชวงศ์ถัง และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในประเทศจีน

1.1 เอกสารเกี่ยวกับศิลปกรรมจีน

กัจจกร สุนพงษ์ศรี (2531) เขียนหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน” ศิลปะกรรมจีนจากประวัติศาสตร์ศิลปะมีลักษณะพิเศษเนื่องจากมีประวัติสืบเนื่องมายาวนานยิ่งกว่าชาติใดในโลก อาจกล่าวได้ว่าชาวจีนมีศิลปะและวัฒนธรรมตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ชาวจีนได้ดำรงรักษาและพัฒนาเอกลักษณ์ของตนอย่างเหนียวแน่น และรับศิลปะวัฒนธรรมจากต่างชาติมาส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรมของตน เช่น งานจิตรกรรมและประติมากรรม ศิลปะวัฒนธรรมจีนไม่เพียงแต่มีอายุเก่าแก่ ยังมีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย คุณสมบัติพิเศษที่ศิลปะจีนแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในผลงานศิลปกรรม

1.2 เอกสารเกี่ยวกับประติมากรรมจีน

พีเวอร์(นามสมมติ) (2554) เขียนบทความเรื่อง “อารยธรรมตะวันออก(จีนและอินเดีย)” กล่าวถึง งานประติมากรรมของจีน มีการค้นพบหลักฐานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นเครื่องปั้นดินเผา และเครื่องมือเครื่องใช้สำริด ต่อมาจีนแบ่งยุคประวัติศาสตร์เป็นราชวงศ์ต่างๆ มีงานปั้นและงานแกะสลัก พบประติมากรรมลอยตัวจากดินเผา และเริ่มนำหินหรือภูเขา มาสลักเป็นรูปลอยตัว รูปแบบที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับลัทธิ ศาสนาและความเชื่อ เช่น พุทธศาสนา ส่วนประติมากรรมรูปแบบมักทำเป็นแผ่นใช้การขีดวาดจารึกเป็นลายเส้นหรือฉลุเป็นรูปต่างๆ โดยใช้วัสดุประเภทกระดูกสัตว์ งาช้าง และหยก

1.3 เอกสารเกี่ยวกับประติมากรรมอินเดีย

กัจจกร สุนพงษ์ศรี (2553) เขียนหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ศิลปะอินเดีย” กล่าวถึง ประติมากรรมสมัยคุปตะ การจำลองรูปพระพุทธรูปเจ้าปรากฏครั้งแรก โดยประติมากรสกุลช่างคันธาระ จากนั้นแพร่ขยายออกไปสู่สกุลช่างมถุราในสมัยกุษาณและสกุลช่างอมราวตี งานประติมากรรมอดีตเหล่านี้ มีส่วนผลักดันให้เกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาจากข้อบกพร่องของผลงานในอดีตมาสร้างสรรค์จากอุดมคติของมถุรา

และศรัทธาให้ตรงตามอุดมคติทางศาสนายิ่งขึ้น นำกระบวนการแบบเชิงสังนิมของอมราวดีเข้าไปผสมผสาน จนกลายเป็นแบบสมัยคุปตะได้อย่างสมบูรณ์ สกุลช่างประติมากรรมที่เด่นในสมัยคุปตะมี 2 สกุล คือ สกุลช่างมธูรา และสกุลช่างสารนาถ

1.4 เอกสารเกี่ยวกับเส้นทางสายไหม

surya21 (นามสมมติ) (2555) เขียนบทความเรื่อง “พุทธศาสนา ตามเส้นทางสายไหม(silk road)” กล่าวถึง เส้นทางสายผ้าไหมประสบปัญหาขาดเสถียรภาพจากสงครามระหว่างโรมันและอาณาจักรสะ – ปาเทียน เริ่มมีเสถียรภาพขึ้นอีกครั้งหลังจากที่พระเจ้ากนิษกะ (Kanishka) ปกครองดินแดนบริเวณแคว้นคันธาระ(Ghandara) พระเจ้ากนิษกะผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา(นิกายมหายาน) สร้างความมั่งคั่งและมั่งคั่งให้กับจักรวรรดิของชาวกุษาณ ในราชวงศ์อันทรัฐสมัยจักรพรรดิหิมังตี พุทธวัฒนธรรมและศิลปวิทยาการจากอินเดียเริ่มเดินทางเข้าสู่ประเทศจีนมีการแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาจีนเป็นครั้งแรก วัฒนธรรมจีนดั้งเดิม โดยเฉพาะลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋า ต่างยอมรับและผสมผสานกับพุทธศาสนาที่แผ่อิทธิพลเข้ามาได้อย่างลงตัว การสถาปนากักรวรรดิขึ้นใหม่ปกครองอินเดียเหนือหลังจากที่ราชวงศ์คุปตะเสื่อมถอยลง พระเจ้าหรรษะวรรณะทรงมีความศรัทธาในพุทธศาสนานิกายมหายาน เมื่อความมั่งคั่งเสถียรภาพและความสงบสุขกลับคืนมาสู่ภูมิภาค เส้นทางสายไหม เส้นทางแห่งอารยธรรมจึงกลับมามีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาพระถังซำจั๋งหรือหลวงจีนฮวนซังเดินทางเข้ามาสืบพระพุทธศาสนายังประเทศอินเดีย เยือนสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ศึกษาพระธรรม และเดินทางกลับมาถึงซีอานในปี พ.ศ. 1188 รวมระยะเวลาเดินทาง 17 ปี ระยะทางทั้งสิ้นกว่า 15,000 ไมล์

จุง เซอร์ปาร์ค(นามสมมติ) (2557) เขียนบทความเรื่อง “เส้นทางสายไหมสมัยโบราณของจีน” กล่าวถึงเส้นทางสายไหม เป็นสะพานเชื่อมจีนไปยังประเทศต่างๆทั้งยุโรป แอฟริกาและเอเชีย เนื่องจากจีนมีไหมและผ้าไหมจำนวนมากผ่านเส้นทางสายนี้ไปสู่ตะวันตก ดังนั้นจึงได้รับสมญานามว่าเป็นเส้นทางสายไหม เส้นทางสายไหมเริ่มเมื่อสมัยราชวงศ์ฮั่นตั้งแต่ 100 ปี ก่อนคริสตกาล ผ่านสี่อาณาจักร คือ อาณาจักรโรมันในยุโรป อาณาจักรปาเธีย(Pathia อาณาจักรระบอบทาสของอิหร่านสมัยโบราณ) อาณาจักรกุษาณ(Kushan อาณาจักรที่ปกครองเอเชียกลางและภาคเหนือของอินเดีย) และอาณาจักรจีน เส้นทางสายไหมทำให้อารยธรรมสมัยโบราณของสี่อาณาจักรเกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบกันต่อกัน โดยตรงเกิดการแลกเปลี่ยนสิ่งของและวิทยาการต่างๆ

1.5 เอกสารเกี่ยวกับราชวงศ์ถัง

กัจจกร สุนพงษ์ศรี (2531) เขียนหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน” กล่าวถึง ราชวงศ์ถังเป็นช่วงเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์จีนที่มีสถานะความสำคัญที่สุด ตลอดระยะเวลาที่ราชวงศ์ถังได้ปกครองประเทศ สามารถนำความเป็นเอกภาพมาสู่ชาติสืบต่อจากราชวงศ์ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงต้นราชวงศ์ประสบความสำเร็จในการสร้างกลไกการปกครองที่มีประสิทธิภาพ และเสถียรภาพอย่างทั่วถึงในราชอาณาจักร ราชวงศ์ถังทำให้ประเทศจีนรุ่งเรืองที่สุดยุคหนึ่งในประวัติศาสตร์ เป็นยุคทองแห่งศิลปวิทยาการ โดยเฉพาะทางด้านกวีนิพนธ์และจิตรกรรม

1.6 เอกสารเกี่ยวกับพุทธศาสนาในประเทศจีน

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (ม.ป.ป.) เขียนหนังสือเรื่อง “ประเทศจีนกับพุทธศาสนา(ฝ่ายมหายาน)” กล่าวถึง พุทธศาสนาในจีน สมัยแรกได้แผ่ขยายไปในช่วงราชวงศ์ฮั่น แต่ชาวจีนไม่รู้จักหรือให้ความสนใจมากนัก ต่อมาในสมัยราชวงศ์ถังพุทธศาสนาแพร่หลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในประเทศจีน ทำให้มีทั้งอำนาจและอิทธิพลเหนือศาสนาอื่น เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากจักรพรรดิและสังคมจีน

จันทอง ประเสริฐ (2508) เขียนหนังสือเรื่อง “พุทธศาสนาในประวัติศาสตร์จีน” กล่าวถึง การที่พุทธศาสนาได้เปลี่ยนโฉมวัฒนธรรมจีนได้ เมื่อพิจารณาอุบาสกของพุทธศาสนาในจีนแล้ว อารายธรรมอินเดียกับอารายธรรมจีนมีความแตกต่างกันอยู่มาก มีวิธีการปรับพุทธศาสนาและอธิบายให้เข้ากับชาวจีน มีการป้องกันการขัดแย้งกันอยู่เสมอ เมื่อมีการแก้ปัญหาที่ต่อมาจากชาวจีนจึงต้องยอมรับในความแตกต่างกันอย่างมากด้านความคิดเห็นและชาวจีนได้ยอมรับพุทธศาสนามาเปลี่ยนแปลงแก้ไข

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษาทราบถึงแนวทางการวิเคราะห์ประติมากรรมจีนในราชวงศ์ถังที่รับอิทธิพลจากพุทธศิลป์อินเดียสมัยคุปตะดังแนวคิดของ กัจจกร สุนพงษ์ศรี (2531) ว่าควรพิจารณาจาก ชาวจีนรับศิลปะวัฒนธรรมจากต่างชาติมาส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรมของตน ส่วน ฟิวเออร์ (นามสมมติ) (2554) เสนอแนวทางการวิเคราะห์ว่า ประติมากรรมที่นำหินหรือภูเขามาสลักเป็นรูปลอยตัว เป็นรูปแบบที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับ ลัทธิ ศาสนาและความเชื่อ เช่น พุทธศาสนา และส่วนของ จุง เซอร์ ปาร์ค (นามสมมติ) (2557) กล่าวว่า เส้นทางสายไหมทำให้อารยธรรมสมัยโบราณของสี่อาณาจักรเกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบกันต่อกันโดยตรง เกิดการแลกเปลี่ยนสิ่งของและวิทยาการต่างๆ

ส่วนการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับพุทธศาสนาในประเทศจีนนั้น ส่วนใหญ่จะศึกษาเรื่อง การรับพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศจีน ดังแนวคิดผลงานของ ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (ม.ป.ป.) และพุทธศาสนามีอิทธิพลและส่งผลอย่างไรในสังคมจีน ดังแนวคิดของจ้านง ทองประเสริฐ (2508)

อนึ่ง การศึกษาเกี่ยวกับประติมากรรมจีนในราชวงศ์ถังที่รับอิทธิพลจากพุทธศิลป์อินเดียสมัยคุปตะยังมีไม่มากนัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาประติมากรรมจีนในราชวงศ์ถัง เพื่อให้เห็นประวัติความเป็นมาและอิทธิพลของพุทธศิลป์อินเดียแบบสมัยคุปตะที่ส่งผลต่อประติมากรรมจีน เพื่อสร้างองค์ความรู้และขยายขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับประติมากรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

บทที่ 2

งานประติมากรรมจีนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในราชวงศ์ถัง

2.1 ประวัติราชวงศ์ถัง

ราชวงศ์ถังเป็นช่วงเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์และได้รับการขนานนามจากนักประวัติศาสตร์ว่าเป็นยุคทองแห่งอารยธรรมจีน ตลอดระยะเวลาที่ราชวงศ์ถังได้ปกครองประเทศ สามารถนำความเป็นเอกภาพมาสู่ชาติสืบต่อจากราชวงศ์ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงต้นราชวงศ์ ความเจริญรุ่งเรืองส่วนใหญ่เกิดขึ้นครั้งแรกในสามรัชกาล คือ พระจักรพรรดิไท่จง (หลี่ซื่อหมิน, ค.ศ. 629-649) กบัตริย์ในรัชกาลที่ 2 กับสมัยของพระจักรพรรดิฉู่เจ๋อเต๋ียน (พระนางบูเช็กเทียน, ค.ศ. 690-705) อดีตเคยเป็นพระสนมในราชสำนักของพระเจ้าหลี่ซื่อหมิน ต่อมาได้เป็นสองเฮาของพระจักรพรรดิเกาจง (ค.ศ. 649-680) พระราชโอรสของหลี่ซื่อหมิน ประสบความสำเร็จในการสร้างกลไกการปกครองที่มีประสิทธิภาพ และเสถียรภาพอย่างทั่วถึงในราชอาณาจักร ราชวงศ์ถังทำให้ประเทศจีนรุ่งเรืองที่สุดยุคหนึ่งในประวัติศาสตร์ ส่วนความเจริญสมัยที่สามที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของพระจักรพรรดิชววจิง (เสียนจง, ค.ศ. 713-755) เป็นยุคทองแห่งศิลปะวิทยาการ โดยเฉพาะทางด้านกวีนิพนธ์และจิตรกรรม

ในราชวงศ์ถังได้ทำให้ประเทศจีนรุ่งเรืองที่สุด เป็นช่วงเวลาที่สามารถกล่าวได้ว่า เจริญที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์โลก สิ่งที่เป็นปัจจัยความเจริญได้แก่ ด้านการทหาร เศรษฐกิจ ศิลปะวิทยาการ และการค้าขายกับชาวต่างประเทศ การปกครองภายในได้แบ่งออกเป็น 10 มณฑล ต่อมาได้ขยายออกเป็น 15 มณฑล มีกรุงฉางอันเป็นราชธานี แต่ละมณฑลมีอิสระในการบริหารตามสมควร การศึกษาเป็นไปอย่างกว้างขวางและฟื้นฟูระบบสอบคัดเลือกที่เคยใช้ในราชวงศ์ก่อน จัดสรรที่ดินทำระบบนาเกลือ สร้างความมั่นคงให้แก่ท้องพระคลัง และนำเงินมาใช้ในโครงการต่างๆ เช่น ขุดคลอง เชื่อนกั้นน้ำ และสร้างกองทัพให้เข้มแข็ง

กรุงฉางอันซึ่งเป็นราชธานีนั้น ไม่ใช่เพียงศูนย์กลางทางศาสนาเท่านั้น ยังเป็นเมืองที่มีคนต่างชาติจำนวนมาก ทั้งชาวซีเรีย อาหรับ เปอร์เซีย ตาด ทิเบต เกาหลี ญี่ปุ่น และชาติอื่นๆ ที่มีศาสนาวัฒนธรรมต่างกันมาก แต่ก็อยู่ร่วมกัน

พระจักรพรรดิหลี่ซื่อหมิน ทรงพระบรมเชษานุภาพ ทำให้จักรวรรดิจีนมีอาณาเขตกว้างขวางใหญ่ไพศาล กษัตริย์ที่ครองราชย์สืบต่อมาหลายพระองค์ล้วนมีความสามารถ ระบบการปกครองเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

วัฒนธรรมจีนไม่ใช่วัฒนธรรมบริสุทธิ์ เนื่องจากรับอิทธิพลวัฒนธรรมจากต่างประเทศ อิทธิพลวัฒนธรรมจากประเทศทางตะวันตกของจีน เช่น กรีก เปอร์เซีย อินเดีย ทำให้เกิดวัฒนธรรมผสมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของราชวงศ์ถัง อิทธิพลวัฒนธรรมจากประเทศต่างๆ เหล่านี้ได้แทรกซึมเกือบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นปรัชญาศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนา การรับอิทธิพลวัฒนธรรมจากต่างชาติมานั้น นอกจากจะเป็นผลโดยตรงจากความหนาแน่นของชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในนครฉางอันทั้งที่เป็นพ่อค้าวาณิช ชาวเอเชียกลางผู้อพยพหนีสงครามเปอร์เซีย และพวกขุนนางผู้ครองเมืองต่างๆ ภายใต้ราชวงศ์ถังแล้ว เส้นทางการค้าที่ติดต่อระหว่างนครฉางอันกับดินแดนทางตะวันตก หรือ เส้นทางสายไหม ก็เป็นตัวกลางสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่จีนด้วย

2.2 พุทธศาสนาในจีน

พระพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นในอินเดียก่อนคริสต์ศักราช 623 ปี เจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งอยู่ในประเทศอินเดียประมาณ 1780 ปี ในขณะที่เดียวกันก็แผ่ขยายไปสู่นานาชาติประเทศ ปัจจุบันมีผู้นับถืออยู่ทั่วโลก ทุกชาติทุกภาษารวมแล้วประมาณ 400 ล้านคน เรียงลำดับ 10 ประเทศที่มีจำนวนประชากรนับถือพระพุทธศาสนาจากมากไปหาน้อยน่าจะเป็นจีน ญี่ปุ่น ไทย เวียดนาม พม่า ศรีลังกา เกาหลีใต้ จีนไต้หวัน กัมพูชา และอินเดีย พระพุทธศาสนามีสถานะและบทบาทสำคัญยิ่งต่อสังคมโลกปัจจุบัน เห็นได้จากการที่องค์การสหประชาชาติได้มีมติให้วันวิสาขบูชาอันเป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้าเป็นวันสำคัญสากลของสหประชาชาติ และให้ชาวพุทธร่วมกันจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองวันสำคัญนี้ทั้งที่สำนักงานใหญ่และสำนักงานสาขาขององค์การสหประชาชาติเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ หลักธรรมทางพระพุทธได้ยังเป็นที่ยอมรับทั่วโลกเช่นกันว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมโลกปัจจุบัน

ประเทศที่รับพระพุทธศาสนาไปจากอินเดียในยุคแรก คือประเทศศรีลังกา ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ไทย พม่า กัมพูชา และลาว ยุคต่อมาก็เป็นประเทศทิเบต จีน เกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะมามีบทบาทสำคัญอย่างที่เห็นในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้เข้าไปมีบทบาทในประเทศดังกล่าวนั้นอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และวิถีชีวิตทั่วไปของคนในชาติเหล่านี้ พุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสามศาสนาใหญ่ในประเทศจีน แต่เดิมชาวจีนนับถือหลักปรัชญาขงจื้อและลัทธิเต๋า ชาวจีนเริ่มรู้จักพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ฮั่น นักพุทธศาสตร์ของจีน มีข้อสันนิษฐานเรื่องกาลเวลาที่พุทธศาสนาแผ่เข้าจีนแตกต่างกันหลายทัศนะ บางท่านสันนิษฐานว่า เข้าไปในจีน

ตั้งแต่สมัยจักรพรรดิฉินสื่อหวง (จีนชื่อย่อตั้งแต่ 246 – 210 ก่อน ค.ศ.) บางท่านก็สันนิษฐานว่าเข้าไปเมื่อครั้งพระเจ้าอโศกมหาราชทรงกระทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 แล้ว ได้ส่งพระธรรมทูตออกเผยแผ่พุทธศาสนาออกอาณาจักรอินเดีย และในครั้งนั้น พระองค์ก็ได้ส่งพระมหาเถระเข้าไปเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศจีนด้วย พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงรับสั่งให้สร้างวิหาร สถูปเจดีย์ และเสาอโศก 84,000 แล้วให้ประดิษฐานทั่วอินเดีย ความจริงพระเจ้าอโศกไม่ได้ทรงสร้างเองทั้งหมด แต่ประกาศเป็นนโยบายออกไป ประชาชนที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนาก็ช่วยกันสร้างตามพระราชประสงค์แล้วประดิษฐานไว้ทั่วชมพูทวีป มีการพบสถูปเจดีย์และเสาอโศกในจีน 19 แห่ง บางแห่งมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงว่าคนในดินนั้นรับรู้พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช แต่หลักฐานที่สามารถนำมาอ้างอิงได้แน่นอนนั้น คือพุทธศาสนาแม่เข้าจีนในช่วงคาบเกี่ยวระหว่างปลายสมัยราชวงศ์ฮั่น (ฮั่นตะวันตก 206 ก่อน ค.ศ.- ค.ศ. 25) ต้นราชวงศ์ตงฮั่น (ฮั่นตะวันออก ค.ศ. 25 – ค.ศ. 220) ทั้งนี้ เพราะนักโบราณคดีได้ขุดพบพระพุทธรูปในสมัยนี้หลายแห่งด้วยกัน เช่น พระพุทธรูปที่ภูเขาผิงชัน มณฑลเสฉวน พระพุทธรูปที่ภูเขาอ่าวฮั่น มณฑลเจียงซู เป็นต้น

พุทธศาสนาเป็นศาสนาและวัฒนธรรมต่างชาติที่แม่เข้าไป ฉะนั้น เมื่อแรกแม่เข้าไปนั้น จึงประสบกับการถูกกีดกันอย่างรุนแรงจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนเป็นเบื้อง แรก กว่าที่จะเป็นที่ยอมรับและกลายเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของจีนได้ ก็กินเวลาหลายร้อยปี พุทธศาสนาเมื่อแม่เข้าสู่จีน ได้ผ่านวิวัฒนาการอย่างลับซับซ้อนถึง 3 ระยะด้วยกัน คือ ระยะแรก เป็นระยะที่อาศัยวัฒนธรรมจีนเป็นทุนเกาะ เพื่อประคองตัวเองให้ปักหลักลงได้บนดินแผ่นดินจีน แล้วค่อย ๆ เผยแผ่ออกไป ระยะที่สอง เป็นระยะที่เกิดภาวะขัดแย้งและปะทะกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนอย่างรุนแรง ระยะที่สาม เป็นระยะที่เป็นที่ยอมรับและกลายเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของจีน ในส่วนท่าทีของวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนที่มีต่อศาสนาพุทธเมื่อแรกแม่เข้าไปนั้น ก็มีวิวัฒนาการที่ลับซับซ้อนพอ ๆ กัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะเช่นกัน คือ หนึ่ง ระยะรับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ สอง ระยะกีดกันและต่อต้าน และสาม ระยะยอมรับเป็นศาสนาและวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของจีน

ระยะแรก อาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนเป็นทุนเกาะ

ตั้งแต่ปลายยุคราชวงศ์ฮั่นผ่านตงฮั่น เข้าสู่ยุคสามก๊กจนถึงยุคราชวงศ์จิ้น เป็นยุคที่จีนมีสงครามกลางเมืองติดต่อกันเนื่องกันมาตลอดระยะเวลาหลายร้อยปี มีการผลัดเปลี่ยนแผ่นดินกันอยู่เนื่อง ๆ สภาพสังคมตกอยู่ในภาวะผันผวนและเปลี่ยนแปลงโดยชนชั้นปกครองที่ผลัดเปลี่ยนกันขึ้นเป็นใหญ่เรื่อยมา ชนชั้นปกครองในช่วงหลายร้อยปีมานี้ ส่วนใหญ่จะดำเนินนโยบายเปิดสู่โลกภายนอก พุทธศาสนาจึงได้แม่เข้า

มาในช่วงโอกาสดังกล่าว และใช้เวลาหลายร้อยปีค่อย ๆ แผ่ขยายออกไป จนในที่สุดเป็นที่ยอมรับของชาวจีนทั่วไป

ในระยะที่แรกแผ่เข้าไปนั้น ท่าทีของวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนที่มีต่อพุทธศาสนาจะอยู่ในลักษณะปกป้อง คุ้มกันและคุ้มครองตัวเองมากกว่าที่จะใช้ท่าทีก้าวร้าว ซ้ำยังเป็นฝ่ายส่งอิทธิพลกระทบพุทธศาสนาอีกด้วย จึงทำให้พุทธศาสนาที่แรกแผ่เข้าไปนั้น ได้วิวัฒนาการไปตามครรลองของวัฒนธรรมจีน ในเวลานั้น กระแสหลักของแนวความคิดแต่ละยุค แต่ละสมัยของวัฒนธรรมจีนเองซึ่งก็ได้วิวัฒนาการตัวเองไปเรื่อย ๆ ตามกาลเวลา มีผลต่อวิวัฒนาการของพุทธศาสนาที่แพร่เข้าไปอย่างมาก พุทธศาสนาเองก็มีอรรถนื้อหาอุดม ไพบูลย์และมีพุทธนิกายต่าง ๆ แดกแขนงออกไปมากมายหลายนิกาย นิกายต่าง ๆ เหล่านี้ เมื่อแรกแผ่เข้าไปในจีนก็แยกย้ายกันไปเสาะหาวัฒนธรรมอันมีอยู่หลายแขนง หลายประเภทของจีนเป็นทุนเกาะตามที่เห็นเหมาะสม หากมองวิวัฒนาการในประวัติศาสตร์ เราจะเห็นว่า ในสมัยราชวงศ์ซันนั้น มโนคติเกี่ยวกับทางด้านศาสนา พุทธศาสนาจะอาศัยไสยศาสตร์ของเต๋าเป็นทุนเกาะ เพื่อให้ตัวเองปักหลักลงได้ ส่วนทางศาสนธรรมนั้น พุทธต้องอาศัยแนวความคิดของลัทธิขงจื้อเป็นทุนเกาะเพื่อเผยแผ่ตัวเอง

ในสมัยราชวงศ์ซัน ไสยศาสตร์ในจีนเฟื่องฟูมาก ผู้คนบูชาเทพเจ้า บูชาเซียน นับถือพ่อมดหมอผี เชื่อเรื่องโชคกลาง เชื่อเรื่องเวทมนต์คาถา ชอบพยากรณ์ โชคชะตาของตนตามจักรราศีบ้าง ตามลักษณะสีสันของก้อนเมฆ (ภาษาจีนเรียกว่า อ้วงซี) บ้าง ตามลักษณะการเคลื่อนไหวของลม (ภาษาจีนเรียกว่า เฟิงเจี๋ย) บ้าง หรือไม่ก็ทำนายดวงชะตาของตนด้วยกระดองเต่า กระดูกสัตว์หรือด้วยชื่อเฉ่า (หญ้าชนิดหนึ่ง) เป็นต้น วิทยาอาคมต่าง ๆ ในสมัยนั้น จะถูกนำมาใช้ในทางรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ในการพยากรณ์โชคกลาง ในการขจัดปัดเป่าภัยพิบัติ หรือขอให้ได้อยู่เย็นเป็นสุข ขอให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนา เป็นต้น

ศาสนาสำคัญที่ชาวจีนนับถือกันในสมัยนั้น คือหวงเหล่าเสวียซึ่งได้พัฒนาเป็นศาสนาเต๋าในกาลต่อมา คำว่า หวง หมายถึง หวงดี ตามตำนานจีน ชาวจีนนับถือว่าเป็นบรรพบุรุษของตน เหล่า คือ เล่าจื้อนั่นเอง ทั้งหวงดีและเล่าจื้อนั้น ศาสนาเต๋านับถือเป็นศาสตราจารย์แห่งลัทธิของตนทั้งสองท่าน อันหวงเหล่าเสวียนั้น แม้จะเป็นสำนักปรัชญาสำนักหนึ่ง แต่โดยกำเนิดก็มีพื้นฐานมาจากไสยศาสตร์โบราณและผูกพันเหนียวแน่นกับไสยศาสตร์ซึ่งรุ่งเรืองมากในสมัยนั้น วิธีเผยแผ่แนวความคิดของหวงเหล่าเสวียก็โดยการกระทำพิธีต่าง ๆ ทางไสยศาสตร์เป็นสำคัญ

พุทธศาสนาแพร่เข้าไปในจีนอย่างเป็นทางการเป็นหลักฐานก็ในสมัยช่วงที่หวงเหล่าเสวียและไสยศาสตร์ต่าง ๆ กำลังรุ่งเรืองสุดขีด จึงถูกชนชาวจีน โดยเฉพาะชนชั้นปกครองมองด้วยสายตาดูอย่างมองไสยศาสตร์แขนงหนึ่ง เช่นเดียวกับที่มองหวงเหล่าเสวีย คนทั่วไปบูชานับถือพระพุทธเจ้าเป็นเสมือนเทพเจ้าองค์หนึ่ง เช่นเดียวกับหวงดีและเล่าจื้อ คนส่วนใหญ่มักจะเอาปรัชญาและทฤษฎีของหวงเหล่าเสวีย ทำความเข้าใจหรืออรรถาธิบายพระคัมภีร์และพระสูตรของพุทธศาสนา เช่น มักจะเข้าใจเบญจศีลข้อแรกกับข้อที่สาม ที่พระ

พุทธองค์บัญญัติไว้ว่า ให้ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ให้ละเว้นจากการผิดประเวณีว่าเป็นสิ่งเดียวกับ "รักชีวิต" เกลียการเช่นฆ่า งดเมถุน เว้นความฟุ่มเฟือย" ของหวงเหล่าเสวีย แต่โดยเนื้อแท้แล้ว คีลสองข้อนี้ของพระพุทธองค์เป็นคำสอนให้ละเว้นจากการทำบาป ทำชั่ว อันเป็นวิถีที่จะช่วยให้ผู้คนขจัดปัดเป่าความทุกข์ ความเจ็บปวดให้พ้นไปจากชีวิต ซึ่งเป็นคนละนัยกับปรัชญาของหวงเหล่าเสวียที่เน้นว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงควรจะปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ อย่าได้รีไปเสริมแต่งให้ผิดทำนองคลองธรรมดั้งเดิมของมัน ในสมัยสามก๊ก ก็มีการถอดคำว่า "นรก" ออกเป็น "ไท่ซัน" ทั้งนี้ก็เพราะชาวจีนในสมัยนั้นเชื่อกันว่า คนเราเมื่อตายไปแล้ว วิญญาณจะล่องลอยไปที่ภูเขไท่ซันก่อน จากสองตัวอย่างนี้เราจะเห็นได้ว่าท่าทีของชาวจีนที่มีต่อพุทธศาสนาเมื่อแรกแผ่เข้าไปนั้น ไม่ว่าจะป็นด้านปรัชญาหรือด้านความรับรู้ ล้วนแล้วแต่เป็นท่าทีที่ใช้ปฏิบัติต่อหวงเหล่าเสวียนั่นเอง

ในส่วนพุทธศาสนาเอง เมื่อแรกแผ่เข้าไปนั้น ก็ได้อาศัยหวงเหล่าเสวียเป็นทุนเกาะ เพื่อโน้มน้าวผู้คนให้เชื่อถือศรัทธา ชาวพุทธในสมัยนี้ ขนานนามพุทธศาสนาว่า "โฝเต๋า" เรียกพระภิกษุสงฆ์ว่า "เต๋าเหยิน" ซึ่งนักบวชเต๋าจะเรียกตัวเองว่า "เต๋าซื่อ" คำย่ออ้างที่ว่า "เต๋ามี 96 แขนง ที่ยิ่งใหญ่เลิศล้ำคือ "โฝเต๋า" นั้น เป็นเนื้อหาสำคัญที่ชาวพุทธในสมัยนั้นใช้เผยแผ่พุทธศาสนาในเวลานั้น ซึ่งก็พอจะทำให้มองเห็นภาพได้ว่าชาวพุทธนั้น พยายามที่จะใช้เต๋าให้เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่ตนเองเพียงไร และที่สำคัญยิ่งกว่าคือ การยืมเอาวิธีการทางไสยศาสตร์ที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในสังคมยุคนั้น เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พุทธธรรม ก็เป็นวิธีเดียวกับที่นักบวชเต๋าชอบทำกัน เช่นการใช้เวทมนต์คาถารักษาโรคภัยไข้เจ็บ การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ การทำนายโศกลางต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นหนทางที่นำตัวเองเข้าไปใกล้ชิดกับมหาชนได้ง่ายขึ้นและอย่างมีผล ในหนังสือประวัติพุทธศาสนาในจีน ซึ่งมีผู้เขียนกันมากมายมาแต่โบราณกาล ก็ได้บันทึกถึงบรรดาพระมหาเถระที่เข้าไปเผยแผ่พุทธศาสนาในจีนนั้น ล้วนมีวิทย์อาคมแก่กล้ากันทุกคน เช่น พระอาจารย์ฮั่นชื่อเกา พระอาจารย์คังเชิงฮุย พระอาจารย์ธรรมกาล พระอาจารย์คุณภัทร ล้วนได้ชื่อว่าเป็นพหูสูตที่มีความรอบรู้ในพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง และมีความสามารถในด้านโหราศาสตร์ ด้านการทำนายโศกลาง การรักษาโรคภัย ด้วยเวทมนต์คาถา การเสเดาะเคราะห์ เป็นต้น จนสามารถพูดได้ว่า แท้จริงแล้ว สิ่งเหล่านี้ต่างหากที่เป็นที่สนใจและดึงดูดใจผู้คนในสมัยนั้น ให้เกิดศรัทธาในพุทธศาสนายิ่งกว่าพุทธธรรมที่เผยแผ่อยู่ในเวลานั้น ภาพลักษณ์ของพระพุทธเจ้าในมโนคติของชาวจีนในยุคนั้น จะเป็นภาพของเทพเจ้าที่มีอภินิหารยิ่งใหญ่ บนพระสอมิรัสมิเป็นพวยพุ่งและสามารถเนรมิตกายได้ตามใจชอบ ภาพลักษณ์เช่นนี้ ความจริงเป็นภาพของเซียนที่ชาวจีนรู้จักมักคุ้นมาแต่โบราณแม้โดยหลักความจริง ศาสนธรรมของพุทธนั้น จะแตกต่างกับไสยศาสตร์ที่แพร่หลายอยู่ในขณะนั้นเป็นตรงกันข้าม แต่ผู้คนในสมัยนั้นก็ใช้สายตาที่มองไสยศาสตร์ มองพุทธศาสนา ชาวพุทธเองก็อาศัยวิธีนี้ โน้มน้าวจิตใจผู้คนให้เชื่อถือศรัทธาอย่างได้ผล

นักพุทธศาสตร์จีนในปัจจุบัน ลงความเห็นว่าการที่พุทธศาสนาเมื่อแรกแผ่เข้าไปนั้นต้องอาศัยวัฒนธรรมจีนเป็นทุนเกาะ เพื่อให้ตัวเองสามารถเผยแผ่ออกไปได้นั้น เป็นกฎทั่ว ๆ ไปในการแทรกซึมของ

วัฒนธรรมหนึ่งสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง การที่ศาสนาใหม่ศาสนาหนึ่งโดยเฉพาะศาสนาต่างชาติเมื่อแผ่เข้าไป จะให้ศาสนธรรมหรือปรัชญาของตนเป็นที่ยอมรับนับถือในหมู่มชนที่แปลกใหม่นั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้ง่าย เพราะวัฒนธรรมดั้งเดิมของทุกชาติ ล้วนมีด้านที่จะอนุรักษ์ คุ่มครองตนเองและต่อต้านสิ่งที่เข้าไปใหม่อยู่ในตัวเองเป็นวิสัย ดังนั้น ผู้เผยแผ่จะต้องสันทัดในการปรับปรุงสิ่งที่นำเข้าไปใหม่ ให้สอดคล้องกับ แนวความคิดและความต้องการของผู้คนในดินแดนแห่งนั้น ทั้งยังต้องทำให้หมู่มชนนั้นเชื่อว่า การแสวงหาของตนมีหนทางเป็นจริงขึ้นได้ ศาสนานั้นจึงจะสามารถสร้างศรัทธาปสาทะขึ้นในหมู่มชนเหล่านั้น และเป็นที่ยอมรับในที่สุด

ครั้นเข้าสู่ยุคราชวงศ์เว่ย (ค.ศ.220 – 256 ยุคสามก๊ก) และจิ้น (ค.ศ.265 - 420) พุทธศาสนาก็เปลี่ยน จากอาศัยหวงเหล่าเสวียนมาอาศัยเสวียนเสวียนเป็นทุนเกาะ เพื่อเผยแผ่ตนเอง ทั้งนี้ เนื่องจากกระแสหลักแห่ง วัฒนธรรมจิ้นในยุคนี้คือเสวียนเสวียน ในยุคนี้ เสวียนเสวียนกับพุทธมีท่าทีถ้อยปรองดองกัน และรับเอาอิทธิพล ของกันและกันไว้ โดยเฉพาะ เสวียนเสวียนดูเหมือนจะเป็นฝ่ายรับอิทธิพลของพุทธมากกว่าจะเป็นฝ่ายส่ง อิทธิพลกระทบพุทธ เข้าสู่ยุคนี้ แต่ละพุทธริกายในจิ้น จะเผยแผ่พระคัมภีร์หมวดปรัชญา ปารมิตาสูตตรเป็น หลัก และต่างก็เอาภาษาของเสวียนเสวียนมาอธิบายคัมภีร์พุทธศาสนา พุทธศาสนาจึงแผ่ขยายออกไป อย่างกว้างขวาง ตรงกันข้ามกับเสวียนเสวียนซึ่งกลับเสื่อมลง แต่มีข้อน่าสังเกตคือ ทฤษฎีของเสวียนเสวียนที่ ชาวพุทธอาศัยเป็นทุนเกาะในเวลานั้น ก่อนข้างจะสับสน ไม่เป็นระบบและมีความขัดแย้งในตัวของมันเอง อยู่มาก จึงทำให้พระคัมภีร์หมวดปรัชญาปารมิตาสูตตรเกิดความแปลกแยกและแตกแขนงออกไปอย่างไม่อาจ หลีกเลี้ยง พุทธริกายในจิ้นในเวลานั้นแตกแขนงออกเป็น "หกสำนัก เจ็ดนิกาย" ทั้งนี้ เนื่องด้วยแต่ละนิกายมี ความเข้าใจในหลัก"สุญญตา"อันเป็นหัวใจสำคัญของพระคัมภีร์หมวดปรัชญาปารมิตาสูตตรแตกต่างกัน ออกไป หลังอุบัติ "หกสำนัก เจ็ดนิกาย" แล้วก็เกิดทฤษฎี "ว่าด้วยสิ่งทั้งหลายทั้งปวงแท้คือมายานันเป็นสุญญ ตา"ของพระอาจารย์เซิงเจ้า พุทธศาสนาในสมัยนี้วิวัฒนาการจากฝ่ายอาศัยเสวียนเสวียนเป็นทุนเกาะ กลายมา เป็นฝ่ายเติมเต็มความไม่สมบูรณ์ของเสวียนเสวียน

นอกจากหวงเหล่าเสวียนกับเสวียนเสวียนแล้ว พุทธศาสนาเมื่อแรกแผ่เข้าสู่จิ้นนั้น ยังได้อาศัย แนวความคิดลัทธิขงจื้อเป็นทุนเกาะเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมอีกด้วย พุทธถึงหลักปฏิบัติแล้ว แนวความคิดลัทธิ ขงจื้อกับหลักธรรมของพุทธแตกต่างกันมาก เช่น หลักปรัชญาของขงจื้อ จะเน้นให้เห็นถึงความถูกต้องใน ความเลื่อมล้ำต่ำสูงของความสัมพันธ์ในสังคมว่า"ผู้มีฐานะสูงกว่าสมควรที่จะได้ปกครองผู้มีฐานะต่ำกว่า ผู้มี ฐานะต่ำกว่าสมควรที่จะต้องปฏิบัติตามความต้องการของผู้มีฐานะสูงกว่า" หลักความคิดเช่นนี้ ผิดกับ หลักธรรมพุทธศาสนาที่ให้เราตั้งความสัมพันธ์อยู่บนความเสมอภาคและเคารพซึ่งกันและกัน แต่ เพื่อที่จะให้สอดคล้องกับศีลธรรมและมโนคติของชาวจิ้น ชาวพุทธที่เผยแผ่พุทธธรรมในสมัยนั้น เวลาแปล หรืออธิบายหลักธรรมของพุทธ ก็จะพยายามเลือกสรรและเพิ่มเติมเนื้อหาที่เห็นว่าชาวจิ้นสามารถรับได้เข้า ใจ และตัดทอนเนื้อหาที่เห็นจะรับไม่ได้ออกไป เช่น พระอาจารย์อันชื่อเกาในสมัยซีฮั่น เมื่อแปลพระคัมภีร์

ลิกาโลสูตรก็ได้เพิ่มเติมและดัดแปลงเนื้อความในพระสูตรนี้ให้เข้ากับหลักจริยธรรมของลัทธิขงจื๊อ ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพระจักรพรรดิกับขุนนาง ระหว่างบิดากับบุตร สามีกับภรรยา พี่กับน้องและระหว่างเพื่อนฝูงด้วยกันเข้าไป เพื่อให้เป็นที่รับได้ของชาวจีนทั่วไป และเมื่อพระอาจารย์คังเซ็งฮุยแปลและเรียบเรียงพระคัมภีร์หมวดขงจื๊อปารมิตาสูตราได้นำเอาหลักเมตตาบารมีของมหายานผสมผสานเข้ากับมโนคติเกี่ยวกับ"เหยียนอ้าย"หลักเมตตาการุญย์ของลัทธิขงจื๊อ โดยการเสนอทัศนคติว่า "การปกครองอาณาประชาราษฎร์ เคารพผู้อาวุโสกว่า กตัญญูแก่ผู้ที่ต่อผู้บังเกิดเกล้าและผู้มีพระคุณ ละเว้นจากการกระทำทุกข์ทรมาณและเข่นฆ่าผู้อื่น ละเว้นจากความละโมภ เหล่านี้ล้วนเป็นมโนคติที่ประสานเข้ากันได้อย่างสนิทกับทฤษฎีทางการเมืองของลัทธิขงจื๊อ พระอาจารย์ฮุยเหยียนในสมัยต่งจิ้นได้เสนอทัศนคติว่า "อันศาสนธรรมทั้งนอกและในนั้น หากรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้แล้วไซ้ร้ ก็จะนำความสว่างรุ่งโรจน์มาสู่" คำว่า "ใน" ในที่นี้หมายถึงลัทธิขงจื๊อ อันเป็นสำนักปรัชญาที่ถือกำเนิดขึ้นในจีนเอง ส่วนคำว่า "นอก" นั้นหมายถึง "พุทธศาสนา" อันเป็นศาสนาที่แพร่เข้ามาจากอินเดีย

ระยะที่สอง เกิดภาวะขัดแย้งและปะทะกับวัฒนธรรมจีน

พุทธศาสนากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน โดยแก่นแท้แล้วผิดแผกแตกต่างกันมาก จึงขัดแย้งกันตั้งแต่แรกแผ่เข้าไป แต่ชาวจีนในสมัยนั้น รู้จักและเข้าใจพุทธศาสนาแต่เพียงผิวเผิน ประกอบกับอิทธิพลของพุทธยังไม่เด่นชัดนัก และที่สำคัญคือชาวจีนเองได้พยายามอาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนเป็นทุนเกาะ เพื่อเผยแพร่ตัวเอง ดังนั้นความขัดแย้งต่าง ๆ เมื่อแรกแผ่เข้าไปนั้น จึงดูไม่โดดเด่น การปะทะกันซึ่งมีอยู่บ้างก็ไม่รุนแรงอะไร แต่พอล่วงเข้าสมัยราชวงศ์จิ้น มีการแปลคัมภีร์พุทธศาสนาอย่างเป็นระบบและเป็นลำเป็นสัน จำนวนคัมภีร์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้แปลมีความเข้าใจในพุทธปรัชญาและพุทธธรรมลึกซึ้งยิ่งขึ้น แปลได้ถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น ช่วยให้คนทั่วไปเข้าใจและมองเห็นความแตกต่างระหว่างพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนได้ชัดเจน ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เคยแฝงเร้นอยู่ที่ปรากฏเด่นชัดออกมา ดังนั้น จึงเกิดปัญหาว่าจะยืนหยัดในหลักพุทธธรรม หรือจะยังคงอรรถาธิบายพุทธคัมภีร์และพระสูตรต่าง ๆ ตามครรลองความรับรู้ของคนจีนต่อไป ปัญหานี้จึงเป็นปัญหามูลฐานที่เป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้งอื่น ๆ ตามมา คัมภีร์ต่าง ๆ ที่แพร่เข้าไปเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ธรรมบางข้อก็เป็นที่ยอมรับของชาวจีนในสมัยนั้น บางข้อก็ไม่เป็นที่ยอมรับกัน แต่จะอย่างไรก็ตาม ผลกระทบของพุทธศาสนาต่อสังคมยุคนั้น ก็แผ่กว้างและเติบโตใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ การอาศัยวัฒนธรรมจีนเป็นทุนเกาะเพื่อเผยแพร่ตัวเองลดน้อยลง มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ความขัดแย้งและการปะทะกันจึงเป็นไปอย่างเปิดเผย และทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ และที่พิเศษออกไปอีกก็คือพุทธศาสนาในจีนนั้น ยังข้องเกี่ยวกับการเมืองและมีระบบเศรษฐกิจที่เป็นเอกเทศจากบ้านเมือง ซึ่งเรียกกันว่า "เศรษฐกิจวัด" โดยวัดแต่ละวัดจะมีที่ดินเป็นของตนเองมากมายกว้างใหญ่ไพศาลและให้เช่าทำรายได้ให้สูงมาก นอกจากนี้ วัดยังมีรายได้จากทางอื่นอีกอย่างเป็นลำเป็นสัน จึงเป็นเหตุให้เกิดขัดแย้งในด้านผลประโยชน์กับชนชั้นปกครองขึ้นอีกประการหนึ่ง ทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวเพิ่มความซับซ้อนยิ่งขึ้น

เพราะนอกเหนือจากความขัดแย้งทางวัฒนธรรมแล้ว ยังมีความขัดแย้งทางการเมืองและเศรษฐกิจแทรก รวมอยู่ด้วย ความขัดแย้งนี้ บางครั้งก็นำไปสู่การปะทะกันด้วยกำลังอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในยุคหนานเป่ยเฉา (ราชวงศ์เหนือใต้ ค.ศ. 420 – 589) ซึ่งจะดูเดือครุนแรงยิ่งกว่ายุคใด ๆ ในประวัติศาสตร์ ข้อขัดแย้งบางกรณีเรื้อรังจนถึงยุคราชวงศ์สุย (581 - 618) และถึง (618 – 907) จึงได้ยุติลง

ในหนังสือ "หงหมิงจี" และ "กว้างหงหมิงจี" ซึ่งเป็นหนังสือที่พระภิกษุสมัยราชวงศ์หนานเฉา (ราชวงศ์ใต้ 420 – 589) และราชวงศ์ถัง เรียบเรียงขึ้นเพื่อสวดอิทธิปาฏิหาริย์ และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับพุทธศาสนาในสองสมัยนั้น ช่วยให้เห็นร่องรอยถึงความขัดแย้งและการปะทะกันระหว่างพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนอย่างค่อนข้างละเอียด ความขัดแย้งต่าง ๆ ดังกล่าวนี จะปรากฏในรูปของการปะทะกันระหว่างพุทธกับลัทธิขงจื้อและพุทธกับเต๋า ซึ่งมีการจับเกี่ยวกันมาทั้งในด้านปรัชญา ในด้านศีลธรรมและในด้านการสถาปนาสถานะความเป็นหนึ่งใน ศาสนมณฑล ในด้านปรัชญานั้น มีการโต้แย้งกันด้วยปรัชญาว่าด้วย "การเกิด การตาย" "กายและจิต" และ "กฎแห่งกรรมมีจริงหรือไม่" ทศนะของลัทธิขงจื้อเห็นว่า สิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งปวงในสากลโลก ย่อมเกิดและตายไปตามธรรมชาติของมันเอง อันคนเรานั้นเมื่อตายไปแล้วจิตย่อมดับไปด้วย ส่วนทศนะของเต๋านั้น แม้จะเน้นเรื่องทำอะไรคนเราจึงจะหลุดพ้นจากความตายไปได้ ทำอย่างไรจึงจะบำเพ็ญตนให้บรรลุเป็นเซียนได้ แต่เต๋าก็เห็นว่า กายและจิตนั้นจะแยกออกจากกันไม่ได้ ปรัชญาเหล่านี้ ตรงข้ามกับปรัชญาพุทธที่เห็นว่า สิ่งมีชีวิตทั้งมวลย่อมมีการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอันเป็นทฤษฎี "จิตไม่ดับตามสังขาร" ความขัดแย้งที่ตามมาทั้งสองทฤษฎีนี้คือ ปัญหาว่าด้วยเรื่องกฎแห่งกรรมมีจริงหรือไม่ พุทธปรัชญาเห็นว่า สรรพชีวิตจะเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารตามกรรมที่ก่อไว้ มีแต่ผู้บรรลุนิพพานภาวะแล้วเท่านั้น จึงจะหลุดพ้นจากกฎนี้ได้ ดังนั้น กรรมใดที่สร้างไว้ ก็อาจตอบสนองได้ทั้งในชาตินี้ ชาติหน้าและชาติที่ไกลออกไป ความจริงทฤษฎีว่าด้วยกฎแห่งกรรมนี้ มีอยู่ในความเชื่อดั้งเดิมของจีนเหมือนกัน ผิดกันตรงที่ของจีนนั้น เชื่อว่ากรรมจะตามสนองให้เห็นทันตาในชาตินี้มีใช้ชาติหน้า เพราะถือคติความเชื่อที่ว่า ร่างกายเมื่อตายไปแล้ว จิตย่อมแตกดับไปด้วย แต่จะอย่างไรก็ตาม ทฤษฎีเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารของปรัชญาพุทธนั้น มีอิทธิพลต่อจิตใจของชาวจีนในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้คนหวาดกลัวการทำบาป และมุ่งมั่นในการทำกรรมดี

ความขัดแย้งในด้านศีลธรรมนั้น ขัดแย้งกันในเรื่อง "สมณะควรจะกราบไหว้กษัตริย์หรือไม่" ซึ่งเป็นปัญหาที่โต้แย้งกันมาหลายร้อยปี ระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของจีน ถือว่ากษัตริย์เป็นโอรสแห่งสวรรค์ รับราชโองการจากสวรรค์ อันเป็นโองการที่ใครจะฝ่าฝืน ละเมิดหรือปฏิเสธไม่ได้เด็ดขาด การที่ภิกษุสงฆ์ไม่ยอมกราบไหว้กษัตริย์ จึงถูกมองว่าเป็นการกระทำที่ผิดต่อศีลธรรมจรรยาอย่างร้ายแรง ความขัดแย้งที่สัมพันธ์โดยตรงกับปัญหานี้ คือ ความแตกต่างกันในด้านขนบประเพณีระหว่างพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน ลัทธิขงจื้อและเต๋ายุบายทุกวิถีทางที่จะต่อต้านขนบประเพณีต่าง ๆ ของ

พุทธ ด้วยเห็นว่าเป็นประเพณีของชาวต่าง ชาติ ส่วนชาวพุทธนั้นก็พยายามยืนยันให้เห็นว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า นั้น สถิตเสถียรอยู่เหนือเทพเจ้าทั้งปวงและทรงคุณธรรมประเสริฐสุด

ส่วนทางด้านความขัดแย้งในการสถาปนาสถานะความเป็นหนึ่งในศาสนาของตนนั้น เป็นการต่อสู้กันด้วยปรัชญาว่าด้วยโลกียะและโลกุตระเป็นสำคัญ ปรัชญาลัทธิขงจื้อเป็นปรัชญาทางสังคมศาสตร์ เน้นเรื่องหน้าที่ของบุคคลต่อสังคมปฏิเสศการตัดทางโลกหันเข้าหาทางธรรมของพุทธ ลัทธิขงจื้อพยายามแสดงและยืนยันว่าการปลูกฝังจริยธรรมให้กับชนในชาติ และการปกครองบ้านเมืองให้สงบสุขนั้น ปรัชญาลัทธิขงจื้อเพียงสำนักเดียวก็เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องอาศัยปรัชญาของพุทธ ส่วนพุทธก็ใช้วิธีปรองดองเข้าหาด้วยการสร้างทฤษฎี "รวมเป็นหนึ่งเดียว" ในขณะที่เดียวกัน ก็พยายามเผยแพร่ปรัชญาความรับรู้เรื่อง "ไตรชาติ" (อดีตชาติ ปัจจุบันชาติและปรมาชาติ) ว่าเหนือกว่าของลัทธิขงจื้อที่ถือทฤษฎีเพียงชาติเดียวส่วนกับเด้านั้น ชาวพุทธไม่เคยยอมปรองดองด้วย ไม่ว่าในด้านหลักทฤษฎีหรือหลักปฏิบัติ ลัทธิเต๋าวิวัฒนาการมาจากสำนักคิดขึ้นเป็นศาสนา นั้น มีปัจจัยส่งเสริมหลายประการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดข้อหนึ่งคือ มีบุคคลจำนวนหนึ่ง อันประกอบด้วยนักบวช พวกผู้วิเศษและพ่อมดหมอผี มีความรู้สึกต่อต้านพุทธศาสนาอย่างรุนแรง จึงได้รวมตัวกันสถาปนาลัทธิเต๋าคือขึ้นเป็นศาสนา วัตถุประสงค์ก็คือต่อต้านพุทธศาสนานั้นเอง

ระยะที่สาม เป็นที่ยอมรับและกลายเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของจีน

ในยุคราชวงศ์หนานเป่ย์เฉา เป็นยุคที่พุทธ ลัทธิขงจื้อและเต๋าเกิดความขัดแย้งและปะทะกันอย่างรุนแรงที่สุด ชนชั้นปกครองในยุคนี้บ้างก็อุปถัมภ์พุทธ ทำลายเต๋า บ้างก็อุปถัมภ์เต๋า ทำลายพุทธ แต่ทั้งพุทธและเต๋าก็ไม่เคยถูกทำลายสิ้นไป ไม่นานก็กลับฟื้นตัวขึ้นใหม่ได้ทุกครั้งไป เมื่อล่วงเข้ารัชสมัยจักรพรรดิถังไท่จงของราชวงศ์ถัง พระองค์ทรงดำเนินนโยบายอุปถัมภ์ทั้งสามศาสนาให้อยู่ควบคู่กันไป ผิดกับพระจักรพรรดิองค์ก่อน ๆ ที่ยอมให้มีอยู่ได้เพียงศาสนาเดียว ถึงแม้ว่าในปลายรัชสมัยราชวงศ์ถัง จักรพรรดิถังอู่จงย้อนกลับมากวาดล้างพุทธอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ไม้อาจจะเปลี่ยนแปลงกระแสแห่งการปรองดองเพื่ออยู่ร่วมกันไปของสามศาสนาได้ นโยบายของจักรพรรดิถังไท่จง มีความสำคัญอย่างอนอกอนันต์ต่อการปรองดอง ประณี ประนอมเข้าหากันของสามศาสนา นโยบายนี้ได้ดำเนินต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทั้งนี้ ก็เพราะชนชั้นปกครองส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องต้องกันว่า หลักปรัชญาของลัทธิขงจื้อนั้นเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการบริหารปกครองแผ่นดิน หลักพุทธธรรมมีคุณค่าประเสริฐเลิศล้ำในด้านปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรม ส่วนวิถีแห่งเต๋านั้น ดีสำหรับทำนุบำรุงร่างกายให้มีพลานามัยแข็งแรง อายุยืน

ในส่วนสามศาสนาเองนั้น จากการที่ได้ขัดแย้ง ขับเคี่ยวกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน จึงทำให้เกิดผลสะท้อนกลับถึงกันอย่างขึงลิก ทั้งพุทธ ลัทธิขงจื้อและเต๋าก็รับเอาอิทธิพลของอีกสองฝ่ายไว้ ในสังคมเกิดกระแสความคิดที่จะ "รวมสามให้เป็นหนึ่ง" ขึ้น ด้วยเห็นว่าทั้งสามศาสนานี้ มีรากฐานความคิดที่เป็นเอกฉันท์อยู่ข้อหนึ่งซึ่งอาจรวมเข้ากันเป็นหนึ่งเดียวได้ คือ "การเน้นการฝึกทางจิตและการปลูกฝังคุณธรรม"

พุทธศาสนาในระยะนี้สามารถหลอมตัวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีน ได้อย่างสนิท และสามารถผูก กระชับจิตใจและศีลธรรมของชาวจีนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น การประสานเข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน เรา อาจจะวิเคราะห์จากความเป็นจริง 2 ด้านคือ หนึ่งพุทธรับเอาแนวคิดของลัทธิขงจื้อและศาสนาเต๋าไว้ใน ปรัชญาและทฤษฎีของตน สองลัทธิขงจื้อและศาสนาเต๋ารับเอาหลักธรรมของพุทธไว้ในปรัชญาของตน

พุทธรับเอาแนวความคิดของลัทธิขงจื้อและเต๋ามาเป็นของตน ทำให้เกิดพุทธนิกายที่เป็นลักษณะ ของจีนเองขึ้นกว่าสิบนิกาย นิกายที่สำคัญได้แก่ นิกายสวาเถียนจงหรือที่เรียกว่านิกาย อวตังสกะ นิกายเทียน ไถจงที่เรียกว่านิกายสังฆกรรมปุณฺฑริก และนิกายฉันจงหรือนิกายเซนเป็นต้น พุทธนิกายที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ ส่งอิทธิพลออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะต่อปรัชญาของจีนในกาลต่อมา นิกายสวาเถียนจงซึ่งนับถือและ เผยแพร่พระคัมภีร์พุทธชาตศุก มหาไวปุลยสูตร เป็นสำคัญนั้น ได้ผสมผสานเบญจจรยา (เมตตา กตัญญู มารยาท ปัญญา สัจจะ) ของลัทธิขงจื้อให้เป็นหนึ่งเดียวกันกับเบญจศีลในพุทธศาสนา พุทธนิกายเทียน ไถจง ซึ่งนับถือและเผยแพร่พระคัมภีร์สังฆกรรมปุณฺฑริกสูตรเป็นหลัก ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วย "เวไนยสัตว์ทั้งหลาย ทั้งปวงมีวิธจะหลุดพ้นจากโอฆสงสารได้หลายวิถีด้วยกัน" โดยเนื้อแท้แล้ว ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เปิดหนทาง ประองคองระหว่างพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนขึ้น ตัวอย่างที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือนิกายฉันจง(เซน)ซึ่งนับ ถือคัมภีร์สังกาวตารสูตร คัมภีร์มหายานศรัทโฆฎปาทศาสตร์ เป็นต้น ได้เสนอทฤษฎีว่าคนเราอาจจะบรรลุ โพธิสัตว์ภูมิได้โดยไม่จำเป็นต้องตัดทางโลก ทฤษฎีนี้โดยเนื้อแท้แล้วก็คือการรับเอาอิทธิพลลัทธิธรรมชาติ ของลัทธิเต๋าและการทำตัวตามอารมณ์ของเสวียนเสวีย

นิกายทั้งสามนี้ เจริญรุ่งเรืองและเป็นที่ศรัทธาปสาทะในหมู่ชาวฮั่นมาก ตรงข้ามกับโยคะนิกายที่ พระถังซำจั๋งนำเข้าไปในสมัยราชวงศ์ถัง แม้ว่าจะเคยเจริญมากในยุคหนึ่ง แต่ก็แพร่หลายอยู่เพียง 30 ปีเท่านั้น ภายหลังจากพระถังซำจั๋งแล้วก็เสื่อมลง ทั้งนี้ ก็เพราะนิกายนี้ไม่ได้ผสมผสานเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนเข้า ไว้เป็นพุทธศาสนาแบบอินเดียนแท้ จึงไม่เป็นที่นิยมของชาวจีนทั่วไป

ปัญหาเรื่อง"สมณะควรจะกราบไหว้กษัตริย์หรือไม่" ถูกนำมาถกเถียงอีกครั้งในยุคนี้ จักรพรรดิถัง เกาจงเคยมีพระราชโองการให้พระภิกษุสงฆ์กราบไหว้พระจักรพรรดิและบิดามารดา แต่ถูกต่อต้านอย่าง รุนแรงจากพระเถระทั้งปวง จึงจำต้องโอนอ่อนผ่อนปรนให้เป็นไหว้เฉพาะผู้บังเกิดเกล้าเท่านั้น แม้กระนั้นก็ดี ในสมัยราชวงศ์ถังตอนกลาง หนังสือที่พระเถระผู้ใหญ่มีถึงพระจักรพรรดิก็ได้เปลี่ยนสรรพนามที่ใช้เรียก ขานตนเองว่า"ผินเซิง"(อาตมา) หรือ"ซาเหมิน"(สมณะ) เป็น"ฉิน"(ข้าพุทธเจ้า) และต่อมาในสมัยราชวงศ์ หยวน เมื่อมีการชำระเรียบเรียงหนังสือ "ไปจิ้งชิ่งกฺย" ขึ้นใหม่ ก็ได้นำบทถวายพระพรพระจักรพรรดิเป็นบท ประณามพจน์ ติดตามด้วยบทฉลองคุณบิดามารดา แล้วจึงถึงบทสวดดีพระพุทธรูป สุดท้ายจึงเป็นบท อภิวัตน์เจ้านิกาย การจับคู่กันในปัญหานี้ ซึ่งเรีอรั้งมาหลายร้อยปีก็เป็นอันยุติลงด้วยลักษณะนี้การ ประองคองกันของพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนในอีกด้านหนึ่งคือ ลัทธิขงจื้อและศาสนาเต๋ารับเอาหลัก

พุทธธรรมและพุทธปรัชญาไว้เป็นของตนมากมายเช่นกัน จนกลายเป็นพลังผลักดันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงของสองลัทธิดั้งเดิมของจีน

ลัทธิเต๋านับแต่วิวัฒนาการเป็นศาสนาขึ้นแล้ว ก็ตั้งหน้าตั้งตาต่อต้านพุทธ แต่ถ้าว่าโดยระบบแนวคิดแล้ว เต๋าไม่อาจจะเทียบเท่ากับพุทธได้เลย ก่อนหน้านั้น เต๋าก็ไม่มีคัมภีร์อะไรที่เป็นชิ้นเป็นอัน วัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน ส่วนใหญ่ลัทธิขงจื้อสืบทอดไว้เกือบทั้งหมด เต๋าก็หันมารับและลอกเลียนเอาพุทธปรัชญาและทฤษฎีต่าง ๆ ของพุทธไว้มากมาย และนำมาดัดแปลงเป็นคัมภีร์ของตน จนอาจพูดได้ว่า คัมภีร์ต่าง ๆ ของเต๋ากันวนมารับอิทธิพลของพุทธไว้ แม้ว่าจุดแสวงหาในขั้นบันปลายของพุทธกับเต๋าจะเป็นคนละขั้วก็ตาม เหยินจี้ นักพุทธศาสตร์ชื่อดังยุคปัจจุบันของจีน มีความเห็นว่า ตรีภพวิทยาและจิตวิทยาของพุทธปรัชญานั้นลึกซึ้ง ละเอียดกว่าและมีความกระชับรัดกุมกว่าทั้งปรัชญาศักดินาของจีน และเทววิทยาของยุโรปกลางมาก การแพร่เข้าสู่จีนของพุทธมีผลทำให้ลัทธิขงจื้อหันมาปรับปรุง ปฏิรูปตนเองอย่างแข็งขัน จากการเป็นสำนักคิดกลายเป็นศาสนา ในสมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หมิง ซึ่งเรียกกันว่า"ซ่งหมิงหลี่เสวีย"นี่คือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนา ที่สามารถหลอมรวมตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีน

อิทธิพลของพุทธที่มีต่อลัทธิขงจื้อ จะเห็นได้จากการที่ลัทธิขงจื้อเปลี่ยนจุดยืนจากการให้ความสำคัญด้านสังคมและการเมืองมาเป็นการให้ความสำคัญในด้านฝึกฝนจิตใจและปลูกฝังคุณ-ธรรม บนรากฐานนี้ ลัทธิขงจื้อได้กำหนดหนังสือที่จะใช้เป็นคัมภีร์ของตนให้แน่ชัดลงไป อันได้แก่ "เหมิงจื้อ ตำเสวียจยง หลุนอู๋" รวมเรียกว่า "ซ้อชู"หรือ "หนังสือสี่เล่ม" หนังสือเหล่านี้กลายเป็นหนังสือคัมภีร์ของลัทธิขงจื้อ และต่อมาทางราชสำนักก็กำหนดให้หนังสือสี่เล่มนี้เป็นหนังสือที่เป็นบรรทัดฐานสำหรับปลูกฝังคุณธรรม ที่ผู้จะสอบเข้าเป็นขุนนาง ต้องเรียนรู้ให้ถ่องแท้ทุกคน

อนึ่ง พุทธนิกายต่าง ๆ ในจีน มักจะย่ำเรื่องจิตแท้ของคนว่า แก่นแท้ของจิตคนนั้นเป็นจิตบริสุทธิ์ แต่ต้องกลายมาไม่บริสุทธิ์เพราะถูกความเพ้อเจ้อ ความไร้แก่นสารครอบคลุม พวงาย ๆ ก็คือ เพราะไปรับเอากิเลส ตัณหาและอุปาทานเข้าไว้ ทำให้มัวหมอง ปรัชญาแนวนี้ แต่เดิมนั้น ไม่มีในปรัชญาของขงจื้อ แต่มารับเอาไว้ในสมัยราชวงศ์ซ่งและสร้างปรัชญาว่าด้วย "จิตแห่งธรรมและจิตแห่งวัตถุ"ขึ้น อันเป็นปรัชญาที่พูดถึงการดำรงอยู่อย่างตรงข้ามของศีลธรรมกับกิเลสตัณหาและอุปาทาน พุทธปรัชญาว่าด้วยจิตแท้จึงเป็นแม่บทของปรัชญาเกี่ยวกับจิตของลัทธิขงจื้อในยุคหลังนอกจากจะส่งอิทธิพลต่อศาสนาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในจีนแล้ว พุทธศาสนายังส่งผลกระทบในด้านจิตศาสตร์ นาฏยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์และวรรณคดีจีนอย่างลึกซึ้งอีกด้วย

ในสมัยราชวงศ์ถังก็ได้ฟื้นฟูและยึดถือขนบธรรมเนียมนี้มาเป็นอย่างดี ในจีนนั้นพุทธศาสนาไม่ได้มีวิวัฒนาการตามขั้นตอนพุทธศาสนาในอินเดีย ซึ่งพุทธศาสนาเป็นลัทธิต่างชาติที่เริ่มเข้ามาเผยแพร่ใน

ประเทศจีนที่ละเล็กละน้อยจากเอเชียใต้โดยพระสงฆ์ชาวอินเดียและชาติอื่นๆที่นับถือพุทธศาสนาซึ่งเดินทางเข้ามาตามเส้นทางสายไหม จึงเกิดการแปลคัมภีร์ขึ้นมาเป็นภาษาจีน ในช่วงที่พุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่จีนนั้นเป็นช่วงที่พุทธศาสนamahayanกำลังรุ่งเรืองอยู่ในอินเดีย ดังนั้น พุทธศาสนาที่แพร่เข้าสู่จีน จึงเข้ามาพร้อม ๆ กันทั้งมหายานและหินยาน แต่ที่มีอิทธิพลต่อชาวจีนคือนิกายมหายาน ซึ่งนิกายนี้มาจากตอนเหนือของอินเดีย มีแนวคิดเรื่องการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์สร้างบารมีเพื่อช่วยเหลือสรรพชีวิตในโลกไปสู่ความพ้นทุกข์ หลักสำคัญคือหลักแห่งพระโพธิสัตว์ภูมิ มหายานยังมีความหมายว่า “ยานที่สูงที่สุด” ตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชนฝ่ายมหายาน คำว่ามหายาน ไม่เพียงแต่เป็นยานใหญ่และสูงสุดเท่านั้น ยังเป็นยานที่รื้อขนสรรพสัตว์ได้ทุกประเภททุกวัย รวมทั้งสัตว์โลก ทุกรูปนาม เพื่อไปสู่พระนิพพาน และยานนี้ยังหมายถึงยานที่จะไปถึงพุทธภูมิ

นิกายมหายานในจีนนับถือและศรัทธาพระโพธิสัตว์ที่เด่นกว่าพระพุทธเจ้า โดยเรียกชื่อพระโพธิสัตว์ว่าพระอวโลกิเตศวร โดยมหาโพธิสัตว์ “อวโลกิเตศวร” หมายถึงพระผู้เป็นใหญ่ที่เราเห็นและปรากฏให้เห็นได้ทุกหนแห่ง พระอวโลกิเตศวร มี 6 ปาง ปางสำคัญที่ชาวพุทธมหายานนับถือมากที่สุดคือปางที่เป็นพระกวนอิม ซึ่ง “กวนอิม” แปลว่า “ผู้ได้ยินเสียง” หมายถึง ผู้ได้ยินเสียงสวดอ่อนนวยจาจากสัตว์โลก พระกวนอิมเป็นพระแห่งความเมตตา

นิกายมหายานเชื่อว่า สัตว์ทั้งหลายมีจิตเป็นสากล หรือพุทธภาวะ ที่แจ่มจรัสปราศจากกิเลส ส่วนนิกายเถรวาทไม่ยอมรับในเรื่องนี้ แม้ว่าทั้งสองนิกายจะมีรายละเอียดของความเชื่อและการปฏิบัติที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองนิกายต่างมีจุดยืนที่จะมุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกัน คือ พระนิพพาน อันเป็นสภาวะที่สุดของความทุกข์ทั้งปวง มุมมองที่แตกต่าง กันเช่นนี้ทำให้เห็นว่า พุทธศาสนามีทุกสิ่งทุกอย่างที่ถูกต้องกับจิตนิสัยของมนุษย์ พุทธศาสนามหายานได้อุโลมแก้ไขการปฏิบัติให้กลมกลืนกันได้กับลัทธิ ธรรมเนียม อุปนิสัย ตลอดจนความต้องการของประชาชน จึงมีผลในทาง จูงใจประชาชนให้มาเลื่อมใสได้มาก

นิกายมหายานต้องการเผยแผ่พุทธศาสนาให้ได้ปริมาณของ พุทธศาสนิกชนให้มากที่สุด ส่วนเถรวาทหรือสาวกยานนั้น มิได้เป็นยาน แคมเพื่อหลุดพ้นเฉพาะตัว เพราะฝ่ายเถรวาทเชื่อว่าทุกคนสามารถเลือกวิถี ชีวิตของตนและไม่ได้หวงห้ามไม่ให้ปรารถนาพุทธภูมิ ทุกคนมีเสรีภาพที่จะเลือกปฏิบัติตามศักยภาพของตน นิกายเถรวาทจึงไม่มีการบีบบังคับหรือ หากลยุทธ์ที่จะผลักดันบุคคลให้เข้าถึงธรรมโดยถือเอาปริมาณเป็นสำคัญ แต่ฝ่ายเถรวาทเชื่อกันว่า บุคคลใดก็ตามที่จะบรรลุธรรมได้ก็ต่อเมื่อเขาถึง จุดที่พร้อมแล้ว แห่งการบรรลุธรรม หรือมีศักยภาพเพียงพอที่จะเข้ามา สนใจในธรรม คำสอนของพระพุทธองค์มีหลาย

ระดับหลายรูปแบบทุกคน สามารถที่จะนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสมและตามจริตนิสัย เถรวาทจึง เป็น
 นิยายที่มี ลักษณะแห่งการเผยแพร่ธรรมแบบเสรีประชาธิปไตย

ความเชื่อในเรื่องพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ มหายานในระยะแรกมีความเชื่อในเรื่อง
 พระพุทธเจ้าเช่นเดียวกับฝ่ายเถรวาทะ คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีเพียง 2 กาย คือ

1. **ธรรมกาย** ซึ่งหมายถึงพระคุณของพระพุทธองค์ ได้แก่ พระเมตตาคุณ พระ ปัญญาคุณ และพระวิ
 สุทธิคุณ

2. **นิรมลกาย** หมายถึง กายเนื้อใน ขณะที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มหายานได้แต่งเติมเพิ่มอีก
 กายหนึ่งเข้าไปคือ สัมโภคกาย ซึ่งเป็นกายของพระพุทธองค์ที่สำแดงให้ปรากฏเฉพาะพระ โพธิสัตว์ พระ
 กายนี้เป็นสภาวะทิพย์มีรัศมีรุ่งเรืองแผ่ซ่านทั่วไป พระองค์ยังทรง สดับคำสวดมนต์ของเรา แม้จะดับขันธปริ
 นิพพานไปแล้ว ชาวมหายานเชื่อว่า พระพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์ มีเป็นจำนวนมากมายในจักรวาลนี้
 พระองค์ เสด็จมาอุบัติเพื่อสั่งสอนธรรมอยู่ทั่วไปนับ จำนวนไม่ถ้วน

แม้ในโลกธาตุของเราจะว่างเว้นจากพระพุทธเจ้า แต่ โลกธาตุอื่นๆก็มี พระพุทธเจ้าองค์อื่นๆ กำลัง
 สั่งสอนสัตว์โลก โลกธาตุที่พระพุทธเจ้ามาอุบัติ เรียกว่า “ พุทธเกษตร ” ซึ่งมีหลายแห่งเช่น พุทธเกษตรของ
 พระพุทธโกลิชนครุ iva ทูร์ย์ประการาชาซึ่งอยู่ทางตะวันออกของโลกธาตุ พุทธเกษตรของพระพุทธ อักโหม
 ยะ มณฑลเกษตรของพระเมต ไตรยโพธิสัตว์ในดุสิตสวรรค์ และสุชาวดี พุทธเกษตรของพระอมิตาภะซึ่งอยู่
 ทางตะวันตกของโลกธาตุ เป็นพุทธเกษตรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของชาวมหายานเป็นส่วนใหญ่ สุชาวดี
 พุทธเกษตรห่าง จากโลกธาตุนี้แสน โกลิ ผู้ไปอุบัติในพุทธเกษตรนั้นล้วนเป็นอุปปาติกะเกิดขึ้น ในดอกบัว
 ไม่มีทุกข์โศกโรคภัย มีอายุอันนับประมาณมิได้ เป็นแดนเสมือนที่ พักระหว่าง สังสารวัฏฏ์กับพระนิรวาณ

2.3 งานประติมากรรมจีนกับพุทธศาสนา

ศิลปกรรมจีนจากประวัติศาสตร์ศิลป์มีลักษณะพิเศษเนื่องจากมีประวัติสืบเนื่องมายาวนานยิ่งกว่า
 ชาติใดในโลก อาจกล่าวได้ว่าชาวจีนมีศิลปะและวัฒนธรรมตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ชาวจีนได้ดำรงรักษา
 และพัฒนาเอกลักษณ์ของตนอย่างเหนียวแน่น และรับศิลปะวัฒนธรรมจากต่างชาติมาส่งเสริม
 ศิลปะวัฒนธรรมของตน เช่น งานจิตรกรรมและประติมากรรม ศิลปะวัฒนธรรมจีนไม่เพียงแต่มีอายุเก่าแก่
 ยังมีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย คุณสมบัติพิเศษที่ศิลปินจีนแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในผลงาน
 ศิลปกรรม ได้แก่ การแสดงอารมณ์และความรู้สึกจากการมองภายในใจ ความงามที่อ่อนเร้น ความเฉลียว

ฉลาดอย่างถ่อมตน และความละเอียดอ่อนประณีต ซึ่งเป็นคุณลักษณะเด่นที่ไม่เหมือนกับชาติอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้นช่างหรือศิลปินจีนเท่านั้นที่ผูกขาดความถนัดของงานศิลปกรรมไว้เพียงชาติเดียว นอกจากนี้ชาวจีนยังค้นพบวิธีการสร้างและผลิตสิ่งของต่างๆขึ้นครั้งแรกในโลก ทำให้ชาวจีนได้รับการยกย่องว่าเป็นชาตินักประดิษฐ์สำคัญของโลก

เนื่องจากพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยราชวงศ์ถัง ศิลปกรรมในสมัยนี้จึงมีเนื้อหาและเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาซึ่งเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลอย่างสูง โดยเฉพาะในงานด้านประติมากรรม ดังเช่นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ หรือเรื่องราวการเสวยภัตของพระอวโลกิเตศวรที่ช่วยปลดปล่อยทุกข์แก่มวลมนุษย์ หรือหลักปรัชญาเรื่องบาปบุญ มูลเหตุเหล่านี้ล้วนปรากฏเป็นเนื้อหาสำคัญที่ศิลปินได้สร้างขึ้น นอกจากนี้ยังสะท้อนหลักธรรมของพระคัมภีร์ในพุทธศาสนานิกายมหายานสองพระสูตรได้แก่ พระสูตรเทียนไท่ หลักธรรมคำสอนยึดตามหลักของท่านมหาเถระนาคารชุนที่ว่า สิ่งทั้งหลายที่ประกอบกันขึ้นนั้นล้วนแต่มีความไม่เที่ยง ไม่มีตัวตน พระนิพพานเท่านั้นที่มีสภาพสงบนิ่ง ไม่แปรปรวนเป็นสภาพแท้แห่งโลกุตระธรรม ซึ่งสามารถรู้แจ้ง โดยผ่านโลกียธรรม เพื่อที่ขจัดปัญหาการแบ่งแยกโลกียธรรมและโลกุตระธรรม พระสูตรนี้จึงบัญญัติสังฆกรรม 3 ชั้นขึ้น ได้แก่ สูญตา ธรรมสมมติ และธรรมบัญญัติ อีกพระสูตรหนึ่งคือ สุขาวดี ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากหลักธรรมในมหาสุขาวดีวิสุทธิสูตร หลักความสำคัญคือ ผู้มีศรัทธายึดมั่นในองค์อมิตาพุทธอย่างแท้จริงจะได้ไปเกิดในดินแดนสุขาวดี ซึ่งมีพระอมิตาพุทธทรงเป็นประธาน โดยไม่ต้องกลับลงมาเกิดบนโลกมนุษย์อันเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา อันก่อให้เกิดทุกข์ยากนานาประการ จากหลักธรรมบางประการของพุทธศาสนานิกายเทียนไท่และนิกายสุขาวดี ซึ่งเป็นแหล่งปัญญาและสนับสนุนให้สร้างพุทธศิลป์ขึ้นเป็นจำนวนมากในสมัยราชวงศ์ถัง

งานประติมากรรมของจีน มีการค้นพบหลักฐานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นเครื่องปั้นดินเผา และเครื่องมือเครื่องใช้สำริด ต่อมาจีนแบ่งยุคประวัติศาสตร์เป็นราชวงศ์ต่างๆ มีงานปั้นและงานแกะสลัก พบประติมากรรมลอยตัวจากดินเผา และเริ่มนำหินหรือภูเขามาสลักเป็นรูปลอยตัว รูปแบบที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับ ลัทธิ ศาสนาและความเชื่อ เช่น พุทธศาสนา ส่วนประติมากรรมรูปแบบมักทำเป็นแผ่นใช้การขีดวาดจารึกเป็นลายเส้นหรือฉลุเป็นรูปต่างๆ โดยใช้วัสดุประเภทกระดูกสัตว์ งาช้าง และหยก

ประติมากรรมของจีนแบ่งออกเป็น 3 แบบใหญ่ คือ

1. แบบแรก (The First Phase) ตั้งแต่พุทธศาสนาเริ่มเผยแพร่เข้าสู่ประเทศจีน พระพุทธปฏิมาที่นำมาจากต่างชาติจะมีขนาดเล็ก หล่อด้วยโลหะสำริด ประติมากรจีนได้ทำการลอกเลียนแบบขึ้น ลักษณะรูปแบบ

พระพุทธปฏิมาในสมัยนี้เป็นแบบคันธารราษฎร์สมัยปลาย ต่อจากนั้นจึงปรากฏในรูปแบบของแผ่นหินหรือแผ่นโลหะ มีพระพุทธปฏิมาเป็นแบบรูปนูนต่ำหรือนูนสูง พบมากในสมัยราชวงศ์ฮั่น และในสมัยราชวงศ์เว่ยตะวันออก (ประมาณ คริสต์ศักราช 543) แบบแรกนี้ต่อมาได้คลี่คลายขยายเป็นผลงานขนาดใหญ่ มีการสลักพระปฏิมาในถ้ำศิลป์ที่สร้างเป็นวัดถ้ำ ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ถ้ำปิงหลิงซู่ และถ้ำไห่หนิงซาน ในดินแดนแถบมณฑลกันซู่อันเป็นเขตแดนสุดด้านตะวันตกเฉียงเหนือของจีน ถ้ำหยุนกั่ง ในมณฑลส่านซี ถ้ำหลงเหมินในมณฑลเหอหนาน ถ้ำเทียนหลงซานในภาคกลางของมณฑลส่านซี และถ้ำเสียงตั้งซานของมณฑลเหอเป่ย์โดยเริ่มต้นสร้างจากด้านทิศตะวันตกมาก่อน คือ ที่ถ้ำคู้หวงเป็นแห่งแรก จากนั้นจึงค่อยขยับแพร่ความคิดมาสร้างในภูมิภาคอื่นๆ ประติมากรรมที่สร้างในถ้ำต่างๆเหล่านี้ ล้วนเป็นศิลปะสลักหรือไม้ก็เป็นดินปั้น ซึ่งมีรูปแบบนิยมและกรรมวิธีของอินเดียเป็นส่วนใหญ่ จึงคล้ายกับศิลปะของอินเดียมาก แต่โดยสภาพทั่วไปยังคงเค้าแข็งกระด้าง อนึ่งการแบ่งลักษณะแบบอย่าง (Style) ของประติมากรรมพุทธศิลป์ของจีนยังดูได้เป็น 2 แบบอย่างคือ

1.1 ลักษณะแบบอย่างเล็กหรือขนาดเล็ก และเกี่ยวกับเรื่องราวที่ไม่ใช่ของค์พระพุทธเจ้าโดยตรง

1.2 ลักษณะแบบอย่างใหญ่หรือมีขนาดใหญ่ และเกี่ยวข้องกับเนื้อหาแสดงถึงพระพุทธองค์แบบอย่างในสมัยแรกเริ่มนี้ สืบเกิดได้จากพระเศวตที่ยังมีร่องรอยคล้ายประติมากรรมกรีกในพุทธศิลป์ของคันธารราษฎร์และจิ๋วเรเนบสนิทกับพระวรกาย รอยยับย่นของจิ๋วเรเนบสนิทจัดเป็นวิ่วระเบียบอย่างเรียบร้อยไม่เป็นธรรมชาติแบบมูรา

2. แบบที่สอง (The Second Phase) จะมีลักษณะพัฒนาขึ้นจากเดิม ฝีมือสูง ลักษณะที่เป็นของชาวจีนปรากฏมากขึ้น การตกแต่งประดับประดาเครื่องทรงของพระพุทธปฏิมาและเครื่องประดับตกแต่งอื่น ๆ กระทำกันอย่างแพร่หลาย แต่ยังคงมีลักษณะแข็งอยู่ในกรอบของแท่งหิน พระพักตร์และพระวรกายไม่บิดเอี้ยวหรือแสดงกิริยาที่เคลื่อนไหวมากนัก นิยมสร้างรูปลอยตัวที่มีความกลมมากกว่าเดิม แบบที่สองนี้มีระยะเวลาอยู่ในสมัยราชวงศ์ฉินเหนือ (ค.ศ. 550 - 557) ราชวงศ์โจวเหนือ (ค.ศ. 557 - 580) และในสมัยราชวงศ์สุยด้วย ปลายสมัยของแบบที่สองนี้ ลักษณะรูปแบบศิลปะปะทุของอินเดียได้ปรากฏขึ้น โดยทั่วไปแล้วกล่าวได้ว่าเริ่มมีการพัฒนาด้านฝีมือและกรรมวิธีดีกว่าแบบแรก แต่ยังคงลักษณะแข็งกระด้างอยู่ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นแบบอาร์เคอิก (archaic) ก่อนที่พัฒนาถึงขั้นสูงสุดเป็นแบบคลาสสิกในสมัยราชวงศ์

3. แบบที่สาม (The Third Phase) การสร้างพุทธปฏิมาในแบบนี้ มีลักษณะสมบูรณ์ทั้งฝีมือและการแสดงออกของประติมากรจีนอย่างเต็มที่ รูปลักษณะของพุทธปฏิมาที่มีความงามอ่อนช้อย แลดูเคลื่อนไหวและมีลักษณะเป็นธรรมชาติไม่ดูแข็งกระด้างดุจสองแบบที่ผ่านมา มีระยะเวลาอยู่ในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618 - 907) ตามวัดถ้ำและวัดทางพุทธศาสนาในสมัยนี้ อาทิเช่น วัดถ้ำเทียนหลงซานและวัดไห่หนิงในมณฑลเหอเป่ย์ เป็นต้น โดยรับอิทธิพลรูปแบบจากอินเดียในสมัยคุปตะและอมราวดีมาใช้ ถือกันว่าเป็นสมัยทองขึ้น

คลาสิกของจีน ประติมากรจีนได้นำอิทธิพลแบบอย่างจากอินเดียมาสร้างตามอุดมคติของตนอย่างได้ผลสูงสุด

อิทธิพลพุทธศิลป์จากอินเดียได้เข้ามามีบทบาทต่อวงการประติมากรรมจีนยิ่งกว่าศิลปกรรมชนิดใด คลื่นอิทธิพลนี้ได้เข้าสู่จีนอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น สมัยสามก๊ก สมัยหกทศวรรษ และสมัยราชวงศ์ซุ่ย พุทธประติมากรรมได้แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ แบบที่หนึ่งได้รับอิทธิพลจากอินเดียสมัยคันธารราษฎร์ อันมีลักษณะกรีกผสมอยู่ ต่อมาก็รับเอาอิทธิพลอินเดียแท้สมัยมถุรา ครั้นเมื่อถึงสมัยราชวงศ์ถังซึ่งรุ่งเรืองสูงสุดทางพุทธศาสนา จึงมีผลทำให้ประติมากรรมเจริญก้าวหน้าไปด้วย รูปแบบประติมากรรมอินเดียในสมัยคุปตะก็มีอิทธิพลด้วยเช่นกัน วัฒนธรรมเหล่านี้มาจากเอเชียกลางเข้าสู่จีน ประติมากรจีนได้นำลักษณะพิเศษทางรสนิยมในเชื้อชาติของตนเข้าไปด้วย เช่น ความเชี่ยวชาญในความอ่อนหวานของการใช้เส้นและอุปนิสัยของช่างตกแต่งประดับประดาพระพุทธรูปปฏิมาด้วยเครื่องประดับและอาภรณ์อย่างประณีต จึงทำให้ผลงานดูอ่อนหวานนุ่มนวล มีฝีมืออยู่ในขั้นสูง เพราะได้ผ่านขั้นตอนการทำมานานตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา ฝีมือได้พัฒนาฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ประติมากรรมสมัยราชวงศ์ถังจึงพบเห็นพระพุทธรูปที่นิยมสร้างท่อนบนเปลือยเปล่าตามแบบนิยมของอินเดีย ลักษณะที่เคยแข็งทื่อก็ทำให้มีการเคลื่อนไหวแลดูอ่อนช้อย การห่มครองจีวรทำเป็นรอยริ้วให้เห็นว่าต้นแบบจากสมัยคุปตะอย่างชัดเจน สิ่งที่คุณเด่นเป็นลักษณะของจีนออกไป จะเป็นการปั้นแกะสลักรูปเทพต่างๆ หรือรูปนักรบหน้าดาบคุดันแสดงท่าทางองอาจ กล่าวโดยทั่วไปแล้วพุทธศิลป์ด้านประติมากรรมในราชวงศ์ถัง ได้คลี่คลายความแข็งกระด้างและลักษณะตามแบบอย่าง (stylization) บังคับของอินเดียมากจนเกินไป รวมทั้งขาดประสบการณ์ด้านฝีมือในอดีตมาเป็นความงามที่ลักษณะใกล้เคียงธรรมชาติ (realistic) มากขึ้น แม้จะอยู่ภายใต้อิทธิพลรูปแบบของอินเดียเป็นส่วนใหญ่บ้างก็ตาม ประติมากรชาวจีนก็แสดงลักษณะพิเศษในเชื้อชาติของตนออกมา

ผลงานประติมากรรมในสมัยราชวงศ์ถังได้สร้างไว้มากในรัชสมัยของพระเจ้าจักรพรรดิหลี่ซื่อหมิน พระจักรพรรดิเกาเอง และจักรพรรดินีอู่เจ๋อเต๋ียน โดยสืบต่อประเพณีนิยมขุดเจาะถ้ำเป็นวัดตามภูเขาเหมือนราชวงศ์ก่อนๆ ทำไว้ ประเพณีนี้รับสืบทอดจากอินเดียอีกต่อหนึ่ง ถ้าที่มีผลงานชิ้นเยี่ยม ได้แก่ ถ้ำคู้นหวง ถ้ำเทียนหลงซาน ถ้ำปิงหลิงซู่ โดยเฉพาะถ้ำที่หลงเหมินหรือถ้ำพระพุทธรูปพันองค์ เพราะสร้างหินสลักพระพุทธรูปจากภูเขาขนาดใหญ่โต สร้างโดยจักรพรรดินีอู่เจ๋อเต๋ียน ใน ค.ศ. 672 โดยพระนางนำเครื่องประดับต่างออกขายเพื่อนำเงินมาอุทิศถวายสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ นอกเหนือจากการสร้างประติมากรรมตามวัดถ้ำดังกล่าวแล้ว ยังพบเห็นได้ในวัดพุทธศาสนาทั่วไปตามพระเจดีย์และสุสานหลวง

ประติมากรรมนอกจากจะเกี่ยวกับพุทธศาสนาตามคติมหายานแล้ว ยังริเริ่มสร้างรูปจำลองบุคคลเหมือนจริงอีกด้วย อีกทั้งยังสร้างประติมากรรมขนาดเล็กทำด้วยดินเผาและทาสีลักษณะใกล้เคียงธรรมชาติ รูปเหล่านี้คนพบจำนวนมากตามสุสาน เป็นรูปนางสนมในราชสำนัก นางละคร นักดนตรี ชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายในจีน ม้า รถ อูฐ และสัตว์ต่างๆ สิ่งเหล่านี้ในด้านหนึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นระดับจิตใจและการดำเนินชีวิตของคนในสมัยราชวงศ์ถังค่อนข้างเป็นสากลมากกว่ายุคสมัยใด

บทที่ 3

การรับอิทธิพลของงานประติมากรรมจีนจากพุทธศิลป์อินเดีย

3.1 การรับพุทธศิลป์อินเดียเข้าสู่จีน

อิทธิพลของพุทธศิลป์อินเดียเข้ามามีอิทธิพลต่องานประติมากรรมจีน โดยผ่านเส้นทางสายไหมซึ่งเป็นเส้นทางโบราณที่ใช้เดินทางคมนาคมขนส่งสินค้าและเป็นสะพานเชื่อมจีนไปยังประเทศต่างๆ เส้นทางสายไหมเป็นช่องทางสำคัญที่กระจายอารยธรรมโบราณของจีนไปสู่ตะวันตก และเป็นสะพานเชื่อมในการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างจีนกับตะวันตกด้วย เส้นทางสายไหมมีความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชาวเอเชียเป็นอย่างมาก การเกิดขึ้นของเส้นทางสายไหมนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ มนุษยชาติเกิดการถ่ายเทวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะ วิทยาการ วิทยาศาสตร์ การค้นพบสิ่งใหม่ การทำแผนที่ เข็มทิศ การพิมพ์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้มนุษย์มีความเจริญ ก้าวหน้า トラาจนปัจจุบัน

คำว่า “เส้นทางสายไหม” หรือ “Silk Road” เพิ่งถูกเรียกอย่างเป็นทางการในกลาง ศตวรรษที่ 19 โดยนักปราชญ์ชาวเยอรมัน ชื่อว่า Baron Ferdinand von Richthofen เขาเป็นผู้บัญญัติชื่อนี้ขึ้นมาจนเป็นที่ยอมรับ ถึงแม้จะมีคนพยายามเรียกเป็นอย่างอื่น อย่างเส้นทางหยก เส้นทางอัญมณีเส้นทางพุทธศาสนา เป็นต้น สินค้าที่มีชื่อเสียง คือ ผ้าไหมจีน, แก้ว, เพชรพลอย, เครื่องเคลือบดินเผา, พรม และเครื่องเทศ

เส้นทางสายไหมเริ่มจากทางตะวันออกที่เมืองฉางอันหรือซีอันในปัจจุบันของประเทศจีนไปสิ้นสุดที่ทางทิศตะวันตกของกรุงโรม ระยะทางทั้งหมดถึง 7,000 กิโลเมตร และ เส้นทางกว่า 5,000 กิโลเมตร ในจำนวนดังกล่าวอยู่นั้นอยู่ในดินแดนของประเทศจีน ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าเส้นทางสายไหม เส้นทางหลักๆ นั้นจะอยู่ในประเทศจีน เส้นทางสายไหมมีเส้นทางแยกสาขาเป็นสองสายไปทางทิศใต้และทางทิศเหนือของจีนและจากเมืองหลักของแต่ละเส้นทางจะมีเส้นทางแยกย่อยออกไปเหมือนเครือข่ายใยแมงมุม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และวัฒนธรรมในแต่ละยุค

เส้นทางทิศใต้จากเมืองฉุนหวงไปสู่ทางตะวันตกโดยออกทางด้านหยางกวนผ่านภูเขาคุนหลุนและเทือกเขาขงหลินไปถึงด้าเย่ชื่อ (แถวซินเจียงและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอัฟกานิสถานในปัจจุบัน) อันซี (อิหร่านในปัจจุบัน) เกียชชื่อ (คาบสมุทรอหรับปัจจุบัน) ซึ่งอยู่ทางตะวันตก ไปถึงอาณาจักร โรมัน

ส่วนเส้นทางทิศเหนือจากเมืองคูนหวงไปสู่ทางตะวันตกโดยออกด่านอวี๋เหมินกวน ผ่านเทือกเขาด้านใต้ของภูเขาเทียนซานและเทือกเขาซงหลิ่น ผ่านคำหว่าน คางจิว (อยู่ในเขตเอเชียกลางของรัสเซีย) แล้วไปยังทิศตะวันตกเฉียงใต้ สุดท้ายรวมกันกับเส้นทางทิศใต้ เส้นทางสองสายนี้เรียกว่า “เส้นทางสายไหมทางบก”

นอกจากนี้ ยังมีเส้นทางสายไหมอีกสองสายซึ่งน้อยคนจะทราบ สายหนึ่ง คือ “เส้นทางสายไหมทิศตะวันตกเฉียงใต้” เริ่มจากมณฑลเสฉวนผ่านมณฑลยูนนานและแม่น้ำอิรวดีจนถึงจังหวัดหม่องกงในภาคเหนือของพม่า ผ่านแม่น้ำชินด์วิน ไปถึงมอพาร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย จากนั้น เลียบแม่น้ำคงคาไปถึงภาคตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียไปถึงที่ราบสูงอิหร่าน เส้นทางสายไหม สายนี้มีประวัติยาวนานกว่าเส้นทางสายไหมทางบก เมื่อปี 1986 นักโบราณคดีได้พบซากอารยธรรมซานซิงคฺยู่ที่เมืองกว่างฮั่น มณฑลเสฉวน ซึ่งห่างจากปัจจุบันประมาณสามพันกว่าปี ได้ขุดพบโบราณวัตถุจำนวนหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเอเชียตะวันตกและกรีซ ในจำนวนนั้นมีไม้เท้าทองที่ยาว 142 เซนติเมตร “คันไม้วิเศษ” ที่สูงประมาณสี่เมตรและรูปปั้นคนทองแดง หัวทองแดงและหน้ากากทองแดงเป็นต้นที่มีทั้งขนาดใหญ่และเล็กต่าง ๆ กัน ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าวัตถุโบราณเหล่านี้อาจจะถูกนำเข้ามาในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างตะวันตกและตะวันออก ถ้าความคิดเห็นประการนี้ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นความจริง เส้นทางสายไหม สายนี้ก็มิได้อยู่แล้วตั้งแต่กว่าสามพันปีก่อน

เส้นทางสายไหม อีกสายหนึ่ง คือ นั่งเรือจากนครกวางเจาผ่านช่องแคบหม่านล่าเจีย (ช่องแคบมะละกาในปัจจุบัน) ไปถึงลังกา (ศรีลังกาในปัจจุบัน) อินเดียและอัฟริกาตะวันออก เส้นทางนี้ได้ชื่อว่า “เส้นทางสายไหม ทางทะเล” วัตถุโบราณจากโซมาลีที่อัฟริกาตะวันออกยืนยันว่า “เส้นทางสายไหม ทางทะเล” สายนี้ปรากฏขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่งของจีน

เส้นทางสายไหม ทางทะเล ได้เชื่อมจีนกับประเทศอารยธรรมที่สำคัญและแหล่งกำเนิดวัฒนธรรมของโลก ได้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในเขตเหล่านี้ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น “เส้นทางแลกเปลี่ยนระหว่างตะวันออกกับตะวันตก” เอกสารด้านประวัติศาสตร์ระบุว่า สมัยนั้นมาร์โคโปลโลก็ได้เดินทางมาถึงจีนโดยผ่าน “เส้นทางสายไหมทางทะเล” ตอนกลับประเทศ เขาได้ลงเรือที่เมืองเฉียวโจวของมณฑลฮกเกี้ยนของจีนกลับถึงเวนิส ซึ่งเป็นบ้านเกิดของเขาโดยผ่านเส้นทางสายนี้เหมือนกัน

การเปิดใช้เส้นทางสายไหมไม่เพียงแต่ทำให้เขตซินเจียงที่มีดินแดนกว้างใหญ่ไพศาล มีทางเชื่อมติดต่อกับเขตแดนชั้นในของจีนเท่านั้น แต่ยังเป็นอีกทางหนึ่ง ในการกระชับความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจและ

วัฒนธรรมระหว่างเขตแดนชั้นในของจีนกับจีนเจียง โดยเฉพาะกับเอเชียกลางและเอเชียตะวันตกด้วย ดังนั้น จึงมีการค้นพบโบราณวัตถุมีคุณค่าจำนวนมากปรากฏตามเส้นทางสายไหมนี้ เช่น เมืองโบราณ สุสาน ในสมัยโบราณ กำแพงเมืองจีนเก่าแก่ วัดวาอารามและถ้ำผา เป็นต้น ดังนั้นเส้นทางสายไหมจึงได้แสดงบทบาทอันสำคัญยิ่งในการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างจีนกับต่างประเทศ เส้นทางสายไหมจึงเป็นแหล่งขุมทรัพย์ความรู้ทางโบราณคดีที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนในยุคหลัง ปัจจุบันเส้นทางสายไหมแห่งนี้ นอกจากจะเป็นแหล่งความรู้ทางโบราณคดีและมนุษยวิทยาแล้ว ยังกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจีนอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของเส้นทางสายไหม

เส้นทางสายไหม เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่น(ราชวงศ์ฮั่นตะวันตก 206 ปีก่อนคริสต์ศักราช – ค.ศ 23 ฮั่นตะวันออก ถึง ค.ศ. 220) ราชวงศ์ฮั่นสถาปนาโดยหลิวปังหรือจักรพรรดิฮั่นเกาจู่ ซึ่งถือเป็นจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่องค์ที่ 2 ของชนชาติจีนที่สามารถรวมประเทศจีนเป็นปึกแผ่นอีกครั้งหนึ่ง ราชวงศ์ฮั่นแบ่งเป็น 2 ช่วง ราชวงศ์ฮั่นตอนต้นมีเมืองหลวงตั้งอยู่ที่นครฉางอันจึงได้รับการขนานนามว่าฮั่นตะวันตก เมื่อถึงสมัย ราชวงศ์ฮั่นตอนปลายได้ย้ายเมืองหลวงมายังนครลั่วหยังเรียกว่าฮั่นตะวันออก หลิวปังผู้ก่อตั้งราชวงศ์ฮั่น นั้น เดิมเป็นเพียงชนชั้นขุนนางผู้น้อย เมื่อฉินสื่อหวงตี้หรือฉินซีฮ่องเต้ในราชวงศ์ฉินสิ้นพระชนม์ลง อำนาจของราชวงศ์ฉินเริ่มคลอนแคลน มีการลุกฮือขึ้นก่อการจากกบฏชาวนาและบรรดาเชื้อสายเจ้าผู้ครองแคว้น เดิม มีการตั้งตัวเป็นใหญ่ในทุกหัวระแหง หลิวปังก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีกำลังทหารได้เข้าตีนครเสียนหยางซึ่งอยู่ใกล้กับเมืองซีอานในปัจจุบัน ยุคสมัยของราชวงศ์ฉินล่มสลาย หลิวปังมอบนครเสียนหยางให้กับ เซี่ยงอิว หรือมือปา้อองแห่งแคว้นฉู่และมีขุมกำลังเข้มแข็งที่สุดในขณะนั้น หลิวปังจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นฮั่นจงออง ต่อมาภายหลังได้ชิงบัลลังก์กับเซี่ยงอิวเกิดเป็นสงครามฉู่ฮั่น กินเวลานาน 4 ปีในปี 202 ก่อนคริสต์ศักราช หลิวปังได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาด ก้าวขึ้นสู่บัลลังก์จักรพรรดิ สถาปนาเป็นสมเด็จพระจักรพรรดิฮั่นเกาจู่ ปฐมจักรพรรดิแห่งราชวงศ์ฮั่น

เมื่อถึงในรัชสมัยของจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ ถือเป็นกษัตริย์ชาวฮั่นที่ครองบัลลังก์ยาวนานที่สุดของจีน เป็นยุคทองของฮั่นตะวันตก เศรษฐกิจรุ่งเรือง ทรัพย์สินในท้องพระคลังมากมาย ในรัชสมัยอู่ตี้ มีการกำหนด เหยียดกษาปณ์ขึ้นใช้ภายในประเทศ มีข้อห้ามในการหลอมสร้างเหยียดกษาปณ์เป็นส่วนตัว ธุรกิจหลอมเหล็กกลายเป็นกิจการของรัฐ มีการตรากฎหมายการขนส่งลำเลียง วางข้อกฎหมายระเบียบใบอนุญาตต่าง ๆ ทำให้รายได้ท้องพระคลังเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในสมัยนั้นอาณาจักรฮั่นถูกพวกชนเผ่าเร่ร่อนที่อยู่ตามชายแดนภาคเหนือ มีชื่อว่า "ซงหนู" เข้ารุกรานเป็นเวลานาน ฮั่นอู่ตี้ ได้ยกทัพออกไปรบถึง 3 ครั้ง ขับไล่ชนเผ่าซงหนู ให้อพยพกลับเข้าไปยังดินแดนทะเลทรายทางตอนเหนือ นำสันติสุขมายังดินแดนชายขอบตะวันตกของจีน

พระองค์ได้รับการถวายพระนามยกย่องสคูดีพระเกียรติให้เป็น "กษัตริย์हुดี" ซึ่งแปลว่า "กษัตริย์นักรบ" อีกทั้งยังบุกเบิกพื้นที่ทำไร่ในแถบดินแดนทางตะวันตกเฉียงเหนือ ซ่อมแซมกำแพงเมืองจีน จัดตั้งระบบไฟสัญญาณแจ้งเหตุตามชายแดน ทรงเป็นนักการทูตที่มีสายพระเนตรยาวไกล ทรงแต่งตั้งจางเชียนเป็นทูตสองครั้งให้ออกเดินทางไปทางเขตตะวันตก ซึ่งก็คือพื้นที่อันกว้างใหญ่ไพศาลทางตะวันตกของมณฑลกานซู และเขตปกครองตนเองชนชาติอุยกูร์ในปัจจุบัน เป็นการเริ่มต้นเปิด "เส้นทางสายไหม"

ในพุทธศตวรรษที่ 5 เส้นทางสายไหมประสบปัญหาขาดเสถียรภาพจากสงครามระหว่างโรมันและอาณาจักรสะ - ปาเทียน จนล่วงเข้าถึงพุทธศตวรรษที่ 6 - 7 ชาวkušณะหรือชนเผ่ายูซชิ จากทางภาคเหนือจึงแผ่อิทธิพลเข้าครอบครองทุ่งเฟอร์กาน่า ซามาร์คานด์ แคว้นคันธารราษฎร์ ขยายอิทธิพลไปจนถึงแคว้นปัญจาบ และแคว้นมคธราชูในกลุ่มแม่น้ำคงคาแทนอาณาจักรชาวปาเทียน เส้นทางสายไหมเริ่มมีเสถียรภาพขึ้นอีกครั้งหลังจากที่พระเจ้ากนิษกะ (Kanishka) ปกครองดินแดนบริเวณแคว้นคันธาระ(Ghandara) พระเจ้ากนิษกะผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา(นิกายมหายาน) สร้างความมั่งคั่งและมั่งคั่งให้กับจักรวรรดิของชาวkušณะ ศิลปะสมัยนี้ได้รับอิทธิพลจากกรีก ซึ่งมีความโดดเด่นด้านประติมากรรมรูปเทพเจ้า ทำให้เกิดการสร้างพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์ตามคตินิกายมหายาน ศิลปะสมัยนี้จึงเรียกศิลปะแบบคันธาระ

"เมืองฉางอัน" ราชธานีของราชวงศ์ฮั่นเคยเป็นศูนย์กลางการเมืองและเศรษฐกิจของทวีปเอเชียในสมัยนั้น ส่วนเส้นทางสายไหมก็เป็นเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมจีนกับตะวันตกอยู่หลายร้อยปีจนเส้นทางคมนาคมทางทะเลได้เกิดบทบาทขึ้นมาแทนในช่วงศตวรรษที่ 8 ฮั่นอู่ตี้จึงส่งขุนนางผู้มีชื่อว่า "จางเชียน" ไปเจริญสัมพันธกับแคว้นต่าง ๆ ทางตะวันตกเพื่อชักชวนให้แคว้นเหล่านั้นหันมาเป็นพันธมิตรต่อต้านการรุกรานของพวกเขาขงหนูด้วยกัน แต่ระหว่างเดินทางนั้นจางเชียน ถูกพวกขงหนูจับตัวและถูกกักขังไว้เป็นเวลาร่วมสิบปี แต่สุดท้ายจางเชียนก็สามารถหลบหนีออกมาได้ ซึ่งเขาก็ไม่ลืมภาระที่ได้รับมอบหมายและมุ่งหน้าสู่เอเชียกลาง แต่ขณะนั้นบรรดาแคว้นต่าง ๆ ล้วนพอใจกับสถานะที่เป็นอยู่ไม่มีใครยอมร่วมเป็นพันธมิตรเท่ากับว่าจางเชียนคว้าน้ำเหลวอย่างสิ้นเชิงในภารกิจที่ได้รับมอบหมายแต่เขาก็สามารถพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส จางเชียนจดบันทึกข้อมูลทั้งหลายตลอดเส้นทางเกี่ยวกับทางภูมิศาสตร์ วิถีชีวิต การค้าการขายต่าง ๆ ถวายแด่ฮั่นอู่ตี้ เพื่อแปลงสนามรบเป็นสนามการค้า

หลังจากนั้นอาณาจักรฮั่นก็ส่งสินค้าไปค้าขายกับทางตะวันตก สินค้าที่ขึ้นชื่อในยุคนั้น คือ ผ้าไหม ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของพวกชาวเปอร์เซียและโรมัน แต่การค้าผ้าไหมในยุคของฮั่นอู่ตี้ก็ไม่ได้ทำกำไรอะไรมากมายนัก จนเมื่อพวกชาวโรมันเกิดพิสมัยผ้าไหมอย่างมาก (สังเกตได้จากรูปปั้นผู้หญิงของโรมันจะนุ่งผ้า

ไหมที่ปลิวสวย) ถึงกับนำเอาทองคำมาแลกกับผ้าไหมเลขที่เดียว ดังนั้น ในเวลาต่อมาการค้าบนเส้นทางสายไหมนี้จึงประกอบด้วย ผ้าไหมถึง 30 เบอร์เช่นเลขที่เดียว

ในราชวงศ์ฮั่นรัชสมัยจักรพรรดิหมิงตี้ (พ.ศ. 601 – 609) พุทธวัฒนธรรมและศิลปวิทยาการจากอินเดียเริ่มเดินทางเข้าสู่ประเทศจีนมีการแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาจีนเป็นครั้งแรก วัฒนธรรมจีนดั้งเดิม โดยเฉพาะลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋า ต่างยอมรับและผสมผสานกับพุทธศาสนาที่แผ่อิทธิพลเข้ามาได้อย่างลงตัว ในสมัยต่อมาจึงเริ่มปรากฏงานศิลปกรรมและพุทธสถานมากมายในเมืองโบราณที่ตั้งอยู่ตามเส้นทางสายไหม

เส้นทางสายไหมโบราณเส้นนี้รุ่งเรืองถึงจุดสูงสุดในกลางศตวรรษที่ 8 แห่งคริสตกาล เส้นทางการนี้เปรียบเสมือน ทางด่วนข้อมูลสารสนเทศในยุคนั้นเลขที่เดียว การแลกเปลี่ยนข่าวสาร วัฒนธรรม รวมถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีในการผลิตกระดาษ, ดินระเบิด, เข็มทอ รวมถึงลูกคิดซึ่งกลายเป็นต้นแบบของการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ในปัจจุบัน ส่วนแต่เป็นเทคโนโลยีของจีนที่ถูกถ่ายทอดไปสู่ตะวันตก ในยุคนั้นผ่านทาง เส้นทางสายไหมขณะเดียวกันศาสนาพุทธจากอินเดียก็อาศัยเส้นทางสายไหมนี้เข้าสู่เอเชีย ทั้งจีน เกาหลี พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา และไทย เช่นเดียวกัน ชาวเปอร์เซียที่นำเอาศาสนาอิสลามเข้ามาตอนหลังเส้นทางทางบกถูกเลิกใช้ไปเพราะเกิดสงคราม เหล่าคาราวานจึงพยายามเลี่ยงเส้นทางนี้ เส้นทางทางบกจึงถึงจุดเสื่อมสลายในที่สุด เส้นทางการค้าทางทะเลกลับเพิ่มมากขึ้นแทน ชาวเปอร์เซียซึ่งมาทางเรือก็นำเอาศาสนาอิสลามสู่ประเทศต่าง ๆ ที่แวะผ่าน เช่น แหลมมาลายู อินโดนีเซียและบางส่วนของฟิลิปปินส์

ต้นพุทธศตวรรษที่ 12 จักรพรรดิถังไท่จง แห่งราชวงศ์ถัง ได้ทำสงครามกับพวกเตอร์ก คาคาร์ (ตาด) ที่รุกรานมาจากบริเวณทะเลสาบแคชเปียน รวมทั้งทำสงครามกับชนเผ่าฮั่นขาวจนได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาด ในขณะที่แคว้นคันทารัฐ มีการปกครองแยกเป็นส่วน ๆ โดยชาวกุษาณะ ชาวปาเทียน ที่นับถือศรัทธาในนิกายมหายาน ชาวสะกะ – จีนเถียนในราชวงศ์ไมตรกะที่นับถือศาสนาพุทธนิกายสาวกมิตติยะ ร่วมกับอิทธิพลของแคว้นมคธราชรัฐ ลุ่มแม่น้ำคงคาในรัชสมัยของพระเจ้าหรรษะวรรธนะ (ศีลาทิตย์ พ.ศ. 1149 - 1190) ราชวงศ์โมหริส แห่งนครเนศวรที่ประสบความสำเร็จในการสถาปนาจักรวรรดิขึ้นใหม่ปกครองอินเดียเหนือหลังจากที่ราชวงศ์คุปตะเสื่อมถอยลง พระเจ้าหรรษะวรรธนะทรงมีความศรัทธาในพุทธศาสนานิกายมหายาน เมื่อความมั่นคง เสถียรภาพและความสงบสุขกลับคืนมาสู่ภูมิภาค เส้นทางสายไหม เส้นทางแห่งอารยธรรมจึงกลับมามีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อพระถังซัมจั๋งหรือหลวงจีนฮวนซังเดินทางเข้ามาสืบพระพุทธศาสนายังประเทศอินเดีย ท่านได้เดินทางตามเส้นทางสายผ้าไหมเข้ามาสู่แคว้นแคชเมียร์ (กัษมีร์) ณ ที่แคว้นนี้ พระถังซัมจั๋งได้รับการต้อนรับจากกษัตริย์แห่งแคว้นกัษมีร์ให้พำนัก และอนุญาตให้คัดลอกคัมภีร์ทางพุทธศาสนานานกว่า 2 ปี หลังจากนั้นท่านจึงได้เดินทางต่อมายังแคว้นปัญจาบ เข้าสู่อินเดียเหนือ ตามเส้นทาง ไปสู่มืองมถุรา และเมืองต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำคงคา ที่ปรากฏในพุทธประวัติ หลวงจีนฮวนซัง ได้ไปเยือนสถานที่สำคัญทาง

พระพุทธศาสนา ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ลุมพินี สาวตถิ กุสินารา พาราณสี พุทธคยา ปาฏลีบุตร(ปัตนะ) ราชคฤห์ และเข้าศึกษาพระธรรมคำสอนเพิ่มเติมในมหาวิทยาลัยนาลันทา เป็นเวลา 5 ปี หลังจากนั้น หลวงจินฮวนซัง จึงได้เดินทางไปทางภาคใต้เพื่อข้ามไปยังเกาะลังกา แต่เกิดเหตุความวุ่นวาย โรคระบาดและสงครามกลางเมืองขึ้นเสียก่อน หลวงจินฮวนซังจึงเปลี่ยนเส้นการเดินทางไปเยือนแคว้นคุชราตทางตะวันตกและเดินทางเข้าสู่แคว้นคันธาราฐ ผ่านตักศิลา เข้าสู่ครกปิสะและเมืองบามิยาน จากนั้นจึงเดินทางกลับมาพำนักจำพรรษา ที่มหาวิทยาลัยนาลันทาอีกครั้งหนึ่ง ความสามารถในการเทศนาธรรมและความรู้สติปัญญาที่ชาญฉลาดในการแก้ปัญหาพระพุทธศาสนาและความขัดแย้งระหว่างนิกายต่าง ๆ ทำให้หลวงจินฮวนซังเป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าหรรษะวรวรรณะองค์อุปถัมภ์ภิกษุสงฆ์ที่นาลันทาเป็นอย่างมาก เมื่อหลวงจินฮวนซังปรารถนาที่จะเดินทางกลับ พระองค์ก็ทรงพยายามเหนี่ยวรั้งมิให้ท่านเดินทางกลับสู่ประเทศจีนหลายต่อหลายครั้ง จนในที่สุดก็จำต้องอนุญาต หลวงจินฮวนซังหรือพระถังซำจั๋งเดินทางกลับมาถึงซีอานในปี พ.ศ. 1188 รวมระยะเวลาเดินทาง 17 ปี ระยะทางทั้งสิ้นกว่า 15,000 ไมล์

เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในจีนแล้ว จีนไม่ได้รับเข้ามาเพียงแต่หลักธรรมเท่านั้น ยังนำพุทธศิลป์จากอินเดียเข้ามาและมีผลต่อวงการประติมากรรมจีนยิ่งกว่าศิลปะกรรมชนิดใดนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น สมัยราชวงศ์ซุย เป็นต้น โดยในระยะเริ่มแรกพุทธประติมากรรมจีนสมัยราชวงศ์ถังยังคงมีรูปแบบมาจากพุทธศิลป์ของอินเดียโดยตรง ต่อมารูปแบบ กรรมวิธีและเนื้อหาได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามรสนิยมและสอดคล้องกับการแสดงออกของศิลปินจีน พุทธศาสนาที่เข้ามาเผยแผ่ในจีนเป็นลัทธิมหานิกายซึ่งถือเอาชาติภพในอดีต ปัจจุบันและอนาคตของพระพุทธเจ้ามีความสำคัญด้วย ดังนั้นคตินิยมในการสร้างรูปเคารพจึงทำเป็นหลายแบบ หลายสัญลักษณ์ พุทธประติมากรรมจีนที่รับอิทธิพลจากอินเดียจึงแบ่งออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ แบบแรกได้รับอิทธิพลจากอินเดียสมัยคันธาราฐที่มีลักษณะกรีกผสมอยู่ แบบที่สองก็รับอิทธิพลอินเดียจากสมัยมถุรา และแบบที่สามในสมัยราชวงศ์ถังซึ่งเป็นสมัยแห่งความรุ่งเรืองทางพุทธศาสนา มีผลทำให้ประติมากรรมเจริญตามไปด้วย

นอกจากเส้นทางสายไหมจะเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญในประวัติศาสตร์แล้ว การเกิดของ เส้นทางยังเป็นการเชื่อมต่อทางวัฒนธรรมของภูมิภาคนี้ ก่อเกิดการแพร่กระจายของพุทธศาสนาเข้ามายังจีนด้วย ซึ่งปรากฏในศิลปะที่อยู่ในวัดถ้ำผาหลายแห่งในเส้นทางสายไหม นอกจากนี้ยังพบอิทธิพลตะวันตก และชนชาติต่างๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ปรากฏในรูปแบบศิลปกรรม ที่มีการผสมผสานความเป็นตะวันตกและอิทธิพลของศาสนาอื่นๆ อาทิอิสลาม ลัทธิบูชาไฟไซโรเฮสเตอร์ นิกายในคริสต์ศาสนา ทำให้รูปแบบศิลปกรรมมีความหลากหลาย

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความรุ่งเรืองหรือชะงักทางศาสนา รวมทั้งเส้นทางการค้าขายในเส้นทางนี้ ยังขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเมือง การปกครอง สงครามการสู้รบระหว่างราชวงศ์ที่ปกครองจีนและชนกลุ่มน้อย ถ้ำผาเหล่านี้ยังคงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่สำคัญที่ยังคงหลงเหลืออยู่และได้รับการอนุรักษ์และเปิดให้เข้าชมจนถึงปัจจุบัน เส้นทางสายไหมเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่น พุทธศาสนามีการแพร่

ขยายมาในช่วงนั้น และ แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเป็นที่เลื่อมใสแต่ก็ยังจำกัดอยู่ในวงแคบคือ ในหมู่ข้าราชการและชนชั้นสูง แห่งราชสำนักเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่แพร่หลายในหมู่ประชาชนชาวเมือง เพราะชาวจีนส่วนใหญ่ยังคง นับถือลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋า จนกระทั่ง ไม้่งจื้อ นักปราชญ์ผู้มีความสามารถยิ่งได้แสดง หลักธรรม ของพระพุทธศาสนาให้ชาวเมืองได้เห็นถึงความจริงแท้อันลึกซึ้งของพระพุทธศาสนาเหนือ กว่าลัทธิเดิม กับอาศัยความประพฤติดันบริสุทธิ์ของพระสงฆ์เป็นเครื่องจูงใจให้ชาวจีนเกิด ศรัทธา เลื่อมใส จนทำให้ชาวเมืองหันมานับถือพระพุทธศาสนามากกว่าลัทธิศาสนาอื่นๆ พระพุทธศาสนา ก็เจริญรุ่งเรืองมาเป็นลำดับ และเมื่อถึงราชวงศ์ถัง (พ.ศ. 1161 - 1450) พระพุทธศาสนาก็เจริญสูงสุด เพราะได้รับการ สนับสนุน จากพระเจ้าจักรพรรดิตลอดจนนักปราชญ์ราชบัณฑิตต่างๆ โดยมีการสร้างวัดขึ้นหลาย แห่ง และมีการแปลพระสูตรจากภาษาบาลีเป็นภาษาจีนมากมายพระพุทธศาสนาเริ่มเลื่อมลงเมื่อ พระเจ้าบู๊จิ่งขึ้นปกครองประเทศ เพราะพระเจ้าบู๊จิ่งทรงเลื่อมใสในลัทธิเต๋า พระองค์ได้ทำลาย พระพุทธศาสนา เช่น ให้ภิกษุ ภิกษุณี ลาสิกขาบท ยึดวัด ทำลายพระพุทธรูป เผาศัมภีร์ เป็นต้น พระพุทธศาสนาไม่ได้รับการอุปถัมภ์จากราชสำนักก็เริ่มเลื่อมลงตั้งแต่บัดนั้น ในรายงานจะกล่าวถึงศิลปะในวัดถ้ำผาทั้งสามแห่ง คือ ถ้ำผาม่อเกาคุที่เมืองตุนหวง ถ้ำผา หยุนกั่ง ที่เมืองต้าถง มณฑลชานซี และถ้ำผาหลงเหมิน แห่งเมืองลั่วหยาง มณฑลเหอหนัน รวมทั้ง ยกตัวอย่างงานศิลปกรรมในรูปแบบอื่นๆ เพิ่มเติมในสมัยราชวงศ์ซัน และสมัยราชวงศ์ถังที่พุทธศาสนารุ่งเรืองที่สุด

3.2 พุทธศิลป์อินเดีย

งานสร้างสรรค์ศิลปกรรมแขนงต่างๆของอารยธรรมอินเดียล้วนมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา ศิลปกรรมแขนงต่างๆของอินเดียจึงมักปรากฏนับเนื่องในศาสนา ทั้งศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนา และศาสนาเชน จุดมุ่งหมายสูงสุดทางศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือผัสสะ ที่เรียกว่า โลกุตระ

3.2.1 พุทธศาสนากับศิลปะอินเดีย

ด้านพุทธศาสนาในอินเดีย หลักศาสนาจัดอยู่ในประเภทนาสติกะ คือ ปฏิเสธวาทสมบูรณ์และความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท และไม่เชื่อในความมีอยู่ของเหล่าเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์ ดังนั้น จึงจัดเป็นอเทวนิยม (Atheism) ในระยะแรกมีนิกายเถรวาทเป็นแบบดั้งเดิม ต่อมาจึงมีความคิดเปลี่ยนแปลง และแตกต่างออกไป เป็นนิกายมหายาน หรือ อาจารย์วาท ซึ่งเชื่อว่ามีพระพุทธเจ้าหลายองค์ และมีพระโพธิสัตว์จำนวนมาก

พุทธศาสนานิกายมหายาน แปลว่า “ยานใหญ่” เป็นนามที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงพระพุทธศาสนาในนิกายนี้สามารถช่วยสัตว์โลกให้ข้ามพ้นวัฏสังขารได้ครั้งละจำนวนมาก นิกายนี้มีเค้ามาตั้งแต่ภายหลังพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน เมื่อมีการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 2 ได้มีพระภิกษุคณะใหญ่ได้แยกความคิดเห็นออกไปส่วนหนึ่ง ภายหลังได้ตั้งนิกายมหายานขึ้น มีชื่อเรียกอื่นอีก ว่า “อุตรนิกายหรือนิกายฝ่ายเหนือ” ได้ชื่อนี้เพราะมีผู้นับถือมากทางภาคเหนือทำให้เจริญรุ่งเรือง หรือเรียกอีกชื่อหนึ่ง ว่า “อาจารย์วาท” แปลว่า “วาทะของอาจารย์”

พระพุทธศาสนาได้เริ่มสร้างศิลปะตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งเป็นสมัยที่พุทธศาสนารุ่งเรืองมาก จนกระทั่งได้เป็นต้นแบบการสร้างงานศิลปะของอินเดียทั้งด้าน สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และ ประติมากรรม ความศรัทธาและความเคารพต่อพุทธศาสนาของชาวอินเดีย ทำให้มีการสร้างกฎเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของงานศิลปะต่างๆมีลักษณะร่วมกันอย่างมาก อิทธิพลศิลปะจากภายนอก เช่น เปอร์เซีย กรีก แม้จะมีผลสำคัญต่อพัฒนาการทางศิลปะอินเดีย แต่ภายในเวลาไม่นานก็จะถูกกลมกลืนเข้ากับศิลปะอินเดีย ชาวอินเดียเป็นผู้นำการสร้างศิลปะที่เป็นของอินเดียให้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรก และได้เผยแพร่อิทธิพลทางศิลปะแก่ประเทศต่าง ๆ ที่นับถือพุทธศาสนาด้วย

3.2.2 รูปแบบพุทธศิลป์อินเดีย

รูปแบบพุทธศิลป์อินเดียที่ส่งอิทธิพลต่อประติมากรรมจีน มีดังนี้

3.2.2.1 พุทธศิลป์สมัยราชวงศ์กุษาณ หรือ กุษาณะ (Kushan or Kusana Dynasty)

ราชวงศ์กุษาณ ครอบครองอาณาบริเวณภาคเหนือทั้งหมดของอินเดีย เจริญรุ่งเรืองและมีอำนาจมากในสมัยพระเจ้ากนิษกะ รูปแบบศิลปะสมัยนี้มี 2 สกุลช่างได้แก่ สกุลช่างคันธาระ และ สกุลช่างมธูรา ในทางพุทธศิลป์ทำให้ศิลปะอินเดียเริ่มเจริญรุ่งเรืองอย่างแท้จริง

อาณาจักรกุษาณมีชนชาติต่างๆ ทั้งอพยพและรุกรานอินเดีย ดังนั้นในอินเดียภาคเหนือตลอดจนประเทศอัฟกานิสถานจึงเกิดความวุ่นวาย เป็นเพราะบริเวณดังกล่าวเป็นเส้นทางการค้าทางบกที่สำคัญระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออก โดยเฉพาะเส้นทางสายไหม นำของฟุ่มเฟือยต่าง ๆ จากจีน สู่โรม มีการส่งสินค้าทางเรือบริเวณซีกตะวันตกของอินเดีย เนื่องจากเส้นทางบกไม่ปลอดภัย ดังนั้น จากเส้นทางเรือเส้นทางใหม่นี้จึงเกิดพวกนักผจญภัยและช่างฝีมือจากแหล่งต่าง ๆ เดินทางร่วมกับเหล่าพ่อค้า พวกเขาเข้าร่วมค้าขายหรือสร้างผลงานศิลปะเพื่อผลกำไรในดินแดนนี้โดยตรง ในขณะที่เดียวกันชนเผ่ายูชิ หรืออูจกกันดี

ในนามกุษาณ ก็เริ่มมีอิทธิพลในอินเดียภาคเหนือและอัฟกานิสถาน จนเผ่านี้เป็นชนเผ่าเร่ร่อนในเอเชียกลาง มีความรู้ศิลปวัฒนธรรมกรีก ต่อมาชนเผ่ายูซี ได้รวมตัวกันเป็นชนชาติกุษาณ มีผู้นำชื่อ कुลูจา (Kulujah) และนำพวกกุษาณลงได้เข้าสู่แคว้นคันธาระ (Gandhra) ได้ตั้งราชสำนักที่กุงคาบูล (เมืองหลวงของอัฟกานิสถานในปัจจุบัน) कुลูจา มีบุตรชายชื่อ วิมา (Vima) เขาได้ขึ้นครองราชย์ ควบคุมเส้นทางการค้ากับโรมัน มีการสร้างเหรียญทองมาใช้แบบเดียวกับโรมัน ทำให้พวกกุษาณมีอำนาจมากขึ้นภายใต้การปกครองของวิมา และมีอิทธิพลต่ออินเดียด้วย เมื่อวิมาถึงแก่กรรม เขามีบุตรชายชื่อ กนิษกะ (Kanishka) รับช่วงอำนาจต่อ เจ้าชาย กนิษกะสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ราชวงศ์กุษาณ ซึ่งพระองค์ได้สร้างอาณาจักรใหม่นี้ให้เจริญก้าวหน้า ราชอาณาจักรขยายจากคันธาระ เข้าสู่แคชเมียร์ ทางใต้ได้รวมเอาสาญจีด้วย ส่วนทางตะวันออกได้ครอบครองพาราณสี (Banaras) และตั้งเมืองมถุราเป็นราชธานีแห่งที่สอง

พระเจ้ากนิษกะทรงเป็นศูนย์กลางแห่งความมั่งคั่ง สามารถควบคุมเส้นทางการค้า ทรงบริหารผลกำไรได้อย่างมหาศาล ส่งกองคารานส่งสินค้าสู่โรม พระเจ้ากนิษกะได้ผลิตเหรียญเงินตราออกใช้ ซึ่งเหรียญเงินตรานี้ทรงแสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคในด้านการนับถือศาสนาด้วย โดยเฉพาะในคันธาระ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศ เหรียญเหล่านี้มีรูปเทพเจ้าทั้งเปอร์เซีย โรมัน อียิปต์ และตะวันออกกลาง นอกจากนี้ยังมีรูปเทพ พราหมณ์-ฮินดู อีกด้วย ที่น่าสนใจคือมีการนำรูปเคารพมาปรากฏในเหรียญของพระเจ้ากนิษกะ เป็นรูปพระพุทธรูปเจ้าในท่าประทับคล้ายเทพเจ้า ซึ่งนับเป็นการสร้างรูปพระพุทธรูปครั้งแรกในโลก ลักษณะทางประติมากรรม (iconographic) จากรูปพระพุทธรูปนี้ในไม่ช้าก็ขยายไปสู่การสร้างที่ใหญ่ขึ้น และกว้างขวางในรูปลักษณะต่างๆ ด้วย เพราะกล่าวกันว่า พระเจ้ากนิษกะเลื่อมใสในพุทธศาสนา หลังจากได้สนทนารวมกับท่าน อัสวะโฆษ ปราชญ์ทางพุทธศาสนานิกายมหายาน ดังนั้น สมัยราชวงศ์กุษาณจึงมีเมืองคันธาระ เป็นศูนย์กลางการค้า การปกครอง และการสร้างศิลปกรรมที่สำคัญ

คันธาระ หรือ คันธาระรัฐ (Gandhara) แคว้นที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย ซึ่งจัดได้ว่าเป็นศูนย์กลางของ วัฒนธรรมที่มีแบบอย่างของศิลปะร่วมกันของอินเดีย และกรีก-โรมัน จนมีลักษณะของศิลปะรูปแบบเฉพาะ ที่เรียกว่า ศิลปะคันธารรัฐ ตามที่กล่าวมาข้างต้น สาเหตุที่ศิลปะแบบคันธารรัฐ มีการผสมผสานรูปแบบของศิลปะของกรีก-โรมันนั้น อาจเพราะได้รับอิทธิพลของศิลปะแบบกรีก-โรมันมาจากครั้งที่พระเจ้า อเล็กซานเดอร์มหาราชยกกองทัพมาทำสงครามกับอินเดีย และหลังจากสงครามก็มีกลุ่มคนที่เป็นชาวกรีก อาศัยอยู่บริเวณแถบนี้เป็นจำนวนมาก จึงรับเอาวัฒนธรรมต่างๆ ของกรีกเข้ามา ทำให้รูปแบบของศิลปะอินเดีย มีลักษณะที่มีส่วนผสมของศิลปะกรีก-โรมันผสมอยู่

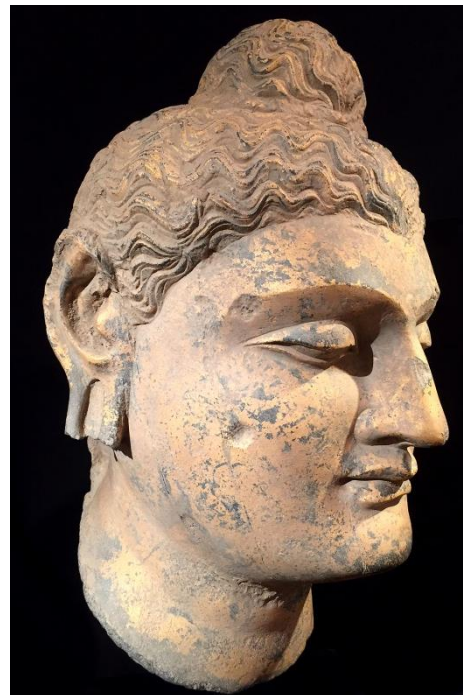
แคว้นคันธาระถึงแม้จะเป็นดินแดนนอกประเทศอินเดีย (ในปัจจุบัน) แต่ก็มีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งสร้างสรรค์ศิลปะกรรม และเป็นนครศักดิ์สิทธิ์ของพุทธศาสนานิกายมหายาน มีผลกระทบอย่างมากในการสร้างพุทธศิลป์ที่สำคัญ โดยสมัยเชื่อกันว่าเป็นแหล่งกำเนิดการสร้างสรรคพระพุทธรูปเป็นครั้งแรก ซึ่งต่างจากที่เคยสร้างเพียงแต่ พุทธสัญลักษณ์ เช่น ดอกบัว ต้นโพธิ์ รอยพระพุทธรบาท พระธรรมจักร แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้เกิดพระพุทธรูปที่เป็นรูปมนุษย์มากขึ้นเพื่อใช้เป็นรูปเคารพแทน

ในช่วงแรก ๆ จะเป็นพระพุทธรูปที่มีความเก่าแก่มากที่สุด โดยลักษณะของพระพุทธรูปที่มีรูปแบบของศิลปะแบบคันธารราฐนี้ จะมีความ เป็นกรีก-โรมันผสมกับรูปแบบของอินเดียโบราณที่มีลักษณะสัมพันธ์กับมหาปฐักษณะ 32 ประการของ พระพุทธเจ้า ซึ่งมีลักษณะพิเศษเฉพาะดังนี้คือ พระพุทธรูปมีพระพักตร์งามตามแบบชาวตะวันตก มีพระนาสิกโด่ง พระ โอยฐ์เล็ก พระขนงวาดเป็นวงโค้งมาบรรจบกันเหนือดั่งพระนาสิก ครองจีวรคล้ายริ้วผ้าของศิลปะ โรมัน กระท ตาม คัมภีร์มหานุรุชลักษณะ เช่น ใบหูยาน ซึ่งเกิดจากการใส่ตุ้มหูหนัก มีอุณาโลม อยู่กึ่งกลางหน้าผากระหว่างคิ้ว หรือลาย ธรรมจักรบนฝ่ามือ 2 เป็นต้น

ตัวอย่าง ลักษณะเศียรพระพุทธรูป ศิลปะสมัยคันธาระราฐ

ที่มา : เว็บไซต์ asianartresource.com

ที่มา : เว็บไซต์ thecityreview.com

นอกจากนี้ยังมีความคิดอย่างชาญฉลาดของประติมากรที่ว่าจะทำอย่างไร จึงจะให้ผู้ที่เห็นนั้นทราบได้ทันทีว่า พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรองค์ เนื่องจากพระพุทธรองค์ทรงมีลักษณะเช่นเดียวกันกับพระสาวกองค์อื่นๆหากถ้าช่าง สร้างพระพุทธรูปให้มีเศียร โดดตามความเป็นจริงแล้ว ก็จะไม่มีการทราบได้ว่ารูปนั้นเป็นพระพุทธรองค์ช่างจึงได้ คิดแก้ปัญหา โดยการปล่อยให้พระพุทธรูปยังคงมีพระเกศยาว และพระเศียรนั้นถูกรวบเป็นมวยไว้เหนือพระเศียร โดย มีเส้นอาภรณ์เล็กๆ คาอยู่ที่เชิงมวย ในรูปแบบของศิลปะแบบคันธารราฐ พระเศียรนี้ทำเป็นเส้นเหมือนเส้นผมคนธรรมดา บางครั้งก็วาดเป็นมุมแหลมอยู่กลางพระนลาฏ และมีประภามณฑลเป็นวงกลมอยู่เบื้องหลังพระเศียร จากรูปแบบการสร้างงานประติมากรรมศิลปะแบบคันธารราฐ จะเห็นได้ว่าพระพุทธรูปจะมีลักษณะคล้ายมนุษย์ มากกว่า รูปแบบของกรีก-โรมัน ที่เป็นแบบเทพเจ้า(เทวนิยม) เพียงแต่เอาแบบอย่างของกรีก-โรมันมาใช้เป็นแบบอย่าง ทำให้ลักษณะงานศิลปะที่ออกมาจะดูเป็นแบบเหมือนจริง และมีพระพักตร์(ใบหน้า) ที่ออกไปทางกรีก-โรมัน จึงทำให้ ศิลปะแบบคันธารราฐ มีลักษณะของอินเดียผสมกรีก-โรมัน (Greco-Indian Art) นอกจากนี้ในส่วนที่เป็นรูปแบบของพระพักตร์และพระเกศาแล้วลักษณะของพระพุทธรูปแบบศิลปะแบบคันธารราฐ ยังมีลักษณะที่แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดอีกเรื่องหนึ่งก็คือลักษณะของการครองจีวรของพระพุทธรูปแบบคันธารราฐ สามารถแบ่งพระพุทธรูปออกเป็น 2 แบบ คือ พระพุทธรูปแบบประทับยืน และพระพุทธรูปแบบประทับนั่ง ลักษณะของพระพุทธรูปแบบประทับยืนแบบคันธารราฐส่วนใหญ่จะครองจีวรห่มคลุม ทั้งผ้าจีวรหรือผ้า สังฆาฏินี้เป็นผ้าผืนสี่เหลี่ยมใหญ่พันรอบองค์พระพุทธรูปไปตามด้านความยาวด้านหนึ่งซึ่งเป็นชายแรกที่ใช้ในการห่ม จะวางอยู่บนด้านซ้ายของพระอุระ ต่อจากนั้นผ้าผืนนี้ก็ห่มข้ามพระอังสะซ้ายลงไปยังพระขนอง คลุมพระขนอง แล้วย้อน กลับมาคลุมพระอังสาขวา เพื่อวกมาคลุมพระอุระอีกต่อหนึ่ง หลังจากนั้นชายผ้าชายหนึ่งคือมุมบนของผ้า และส่วนที่ เหลือของผ้าก็จะห่มไปยังด้านหลังพระขนองอีก คือเลยผ่านพระอังสาซ้ายลงไป แต่คราวนี้นำ ย้อนกลับมาพันไว้รอบพระ กรซ้ายและมักจะพันไว้รอบข้อพระหัตถ์ซ้ายด้วย หรือที่เราเรียกว่า ลูกบวบนั่นเอง ผ้าจีวรหรือผ้าสังฆาฏิมักจะครองอยู่ อย่างหลวมๆ รอบพระศอกเป็นริ้วผ้าขนาดใหญ่ ทำให้ปรากฏมีริ้วผ้าขนาดเล็กๆ ขึ้นบนพระอุระเป็นริ้วขนานกัน และดู เหมือนจะลงมาแต่จุดๆ หนึ่งใกล้พระอังสาขวาแต่ด้านหน้าพระกายเบื้องล่างริ้วผ้ากลับซ้อนกันเป็นรูปสามเหลี่ยมเอี้ยว ลงหรือเป็นรูปครึ่งวงกลมทั้งหมดนี้ย่อมขนานกันได้ระดับกันเส้นกึ่งกลางกับพระวรกาย จากลักษณะการที่กล่าวมาจะเห็นว่าเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการครองจีวรและลักษณะของ ท่าทางการยืน หากเราจะมองในแง่ของความเหมือนจริงที่เป็นลักษณะเด่นของศิลปะแบบกรีก-โรมัน แล้วจะพบว่าลักษณะ ของริ้วผ้าของจีวรจะมีความพริ้วไหวของเนื้อผ้าจีวรที่ดูสมจริง ทำให้สะท้อนถึงความปราณีตในการแกะสลักหินอย่างมากตามแบบอย่างของกรีก-โรมัน ลักษณะท่าทางการยืนจะเป็นลักษณะท่าการยืนลำตัวตั้งตรงพระบาทแยกออก

ห่างจากกัน เล็กน้อย ลักษณะของพระพุทธรูปแบบประทับนั่ง ในรูปแบบของศิลปะคันธารราฐนั้นจะประทับนั่งในลักษณะขัดสมาธิเพชร คือพระชงฆ์ไขว่กัน มองเห็นฝ่าพระบาททั้งสองข้าง พระพักตร์มีลักษณะเช่นเดียวกับพระพุทธรูปยืนผ้าสังฆาฏิหรือจีวรบางครั้ง ครองห่มคลุม บางครั้งครองห่มเฉียง ซึ่งทำให้สามารถแบ่งพระพุทธรูปกลุ่มนี้ออกเป็น 2 หมู่

หมู่ที่ 1 คือ พระพุทธรูปจะครองจีวรห่มคลุม จีวรเปลี่ยนแปลงไปตามปางที่พระพุทธรูปทรงกระทำ ลักษณะ ของการครองผ้าเหมือนกับการครองจีวรห่มคลุมสำหรับพระพุทธรูปแบบประทับยืน ข้อพระหัตถ์ ขวากซ้ายจีวรขึ้นเพื่อ จะขึ้นลอคออกมา ดังนั้นจึงทำให้ขอบจีวรวาดเป็นรูปครึ่งวงกลมอยู่บนด้านขวา ทางด้านซ้ายช่วงพระกรเบื้องหน้าก็ แทรกอยู่ระหว่างจีวรที่ครองทับกัน 2 ชั้น ชายผ้าจึงวาดเป็นริ้วรูปครึ่งวงกลม เช่นกัน แต่ชายผ้าด้านนี้ก็มีกลุ่มริ้วที่อ่อนช้อยและยาวห้อยต่อลงมาตรงกับขอบ 2 ขอบ ที่ตั้งตรงของผ้าสังฆาฏิหรือจีวร คือขอบผ้าในการห่มครั้งแรก และ ขอบผ้าในการห่มทับครั้งที่ 2 นอกจากนี้ชายจีวรซึ่งเมื่อคลุมทับลงไปบนพระขนอง โดยผ่านพระอังสาซ้ายและลงมาม้วนพันรอบพระกรซ้าย ก็ดูเหมือนว่าจะยึดอยู่ในพระหัตถ์ซ้าย เมื่อพระพุทธรูปอยู่ในปางสมาธิหรือปางประทานปฐมเทศนา ซึ่งจะต้อง ใช้พระหัตถ์ทั้งสองข้าง เมื่อเป็นดังนี้จึงปรากฏว่าสำหรับพระพุทธรูปประทับนั่งแบบคันธารราฐนั้น ความจริงพระชงฆ์ ขวามีแต่เพียงสบงหรืออันตราวาสกคลุมอยู่ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าด้านนี้ผ้าสังฆาฏิหรือจีวร หรือทั้งสองอย่างได้ ถูกยกขึ้น ในขณะที่พระชงฆ์ซ้ายนั้นคลุมด้วยผ้าจีวรหรือสังฆาฏิ แต่ในไม่ช้าความยุ่งยากอันตรงกับความ เป็นจริงเช่นนี้ ก็จะเปลี่ยนแปลงไป

ลักษณะการครองจีวรของพระพุทธรูปแบบประทับนั่ง หมู่ที่ 1

พระพุทธรูปศิลาจากคันธาระ หินสีเขียวสีเทา คริสต์ศตวรรษที่ 2 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สกอตแลนด์
ที่มา : เว็บไซต์ [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

พระพุทธรูปประทับนั่ง สมัยคันธาระ ที่มา :
เว็บไซต์ buddhiststudies.berkeley.edu/

หมู่ที่ 2 คือพระพุทธรูปประทับนั่งครองจีวรห่มเฉียง ขอบของผ้าสังฆาฏิหรือจีวรรวมทั้งขอบสงฆ์ปรากฏอยู่ ทางด้านขวาเป็นสองระดับต่างกัน ผ้าสังฆาฏิหรือจีวรไม่ได้ยกขึ้นโดยช่วงพระกรหน้าเบื้องขวา เพราะเหตุว่าผ้าได้ห่มอยู่ ข้างใต้พระกรขวาแล้ว ดังนั้นจึงไม่มีริ้วเป็นรูปครึ่งวงกลมคลุมอยู่บนพระขงค์หรือพระบาท พระขงค์ทั้งสองข้างถูกคลุม ด้วยผ้าสังฆาฏิหรือจีวร แต่ข้อพระบาทและพระบาททั้งสองข้างก็มองเห็นได้อย่างชัดเจน ชายผ้าสังฆาฏิซึ่งพันอยู่รอบข้อ พระหัตถ์ซ้ายคลี่ออกไปยังฐาน เมื่อพระหัตถ์ซ้ายของพระพุทธรูปไม่วาง เพราะเหตุว่าพระพุทธรูปส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้มัก แสดงปางประทานปฐมเทศนา พระพุทธรูปมักประทับนั่งอยู่บนฐานบัวคว่ำ

ลักษณะการครองจีวรของพระพุทธรูปแบบประทับนั่ง หมู่ที่ 2

พระพุทธรูปประทับนั่ง ศิลปะคันธาระ สมัยกุษาณ สูง 129.30 ซม. ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 1-3 จาก พิพิธภัณฑ์ศิลปะแคลิฟอร์เนีย ที่มา : เว็บไซต์ [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

พระพุทธรูปประทับนั่ง หินชีสต์ แบบคันธาระ สูง 86.4 ซม. จาก พิพิธภัณฑ์ศิลปะเอเชีย ซานฟรานซิสโก ที่มา : เว็บไซต์ commons.wikimedia.org

จากลักษณะของพระพุทธรูปแบบประทับนั่ง ทั้ง 2 หมู่ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เมื่อเปรียบเทียบจะเห็นได้ อย่างชัดเจนว่าลักษณะของจีวรทั้ง 2 แบบที่ใช้ห่มพระพุทธรูป จะมีลักษณะที่เป็นแบบห่มคลุม ซึ่งรูปแบบนี้จะเป็น การปกปิดพระวรกายทั้งองค์เผยให้เห็นเพียงแค่พระหัตถ์ทั้ง 2 ข้างที่วางซ้อนทับกัน แสดงให้เห็นเห็นริ้วของจีวรที่เป็นรูปครึ่งวงกลมคลุมอยู่บนพระชงค์หรือพระบาท และในส่วนของรูปแบบที่เป็นลักษณะแบบห่มเฉียงก็จะมีส่วนของ พระวรกายเผยให้เห็น ส่วนที่เป็นพระกร พระหัตถ์ที่ยกไว้ในระดับพระอุระ อีกอย่างหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดเจนคือลักษณะ ของริ้วจีวรที่แตกต่างจากการห่มแบบคลุมคือไม่มีริ้วเป็นรูปครึ่งวงกลมคลุมอยู่บนพระชงค์หรือพระบาท จากลักษณะของพระพุทธรูปไม่ว่าจะเป็นพระพักตร์ พระเกศาและการห่มจีวรที่จัดได้ว่าเป็นลักษณะเด่น ของ แบบศิลปะคันธาระแล้ว ในช่วงตอนต้นการสร้างพระพุทธรูปยังจัดแสดงปางไว้เพียงแค่ 6 ปาง คือ

1. ปางประทานปฐมเทศนา พระหัตถ์ขวาจีบเป็นวงกลม ซึ่งหมายถึงพระธรรมจักร พระหัตถ์ซ้ายประกองทำท่ากำลังจะหมุน ใช้เฉพาะพระพุทธรูปประทับนั่งเท่านั้น
2. ปางทรงแสดงธรรมหรือวิตถะ พระหัตถ์ขวาจีบเป็นวงกลม พระหัตถ์ซ้ายอาจวางหงายอยู่เหนือพระเพล เวลาประทับนั่ง หรือยึดชายจีวรเวลาประทับยืนก็ได้
3. ปางประทานอภัย พระหัตถ์ขวายกขึ้น หันฝ่าพระหัตถ์ออกข้างนอก ใช้ได้ทั้งประทับนั่งและประทับยืน
4. ปางประทานพร พระหัตถ์ขวาห้อยลง หันฝ่าพระหัตถ์ออกข้างนอก ใช้ได้ทั้งประทับนั่งและประทับยืน
5. ปางสมาธิ พระหัตถ์ขวาหงายซ้อนอยู่เหนือพระหัตถ์ซ้ายบนพระเพล ใช้ได้เฉพาะประทับนั่ง
6. ปางมารวิชัย พระหัตถ์ขวาห้อยอยู่ที่พระชานุ (หัวเข่า) นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงยังแผ่นดิน พระหัตถ์ซ้ายหงายอยู่เหนือพระเพล ใช้เฉพาะพระพุทธรูปประทับนั่ง

จากลักษณะของงานประติมากรรมพระพุทธรูปของอินเดียแบบคันธารราฐ ตามลักษณะที่กล่าวข้างต้น ทำให้ทราบว่า อินเดียได้รับเอาอิทธิพลของวัฒนธรรมจากกรีกครั้งเมื่อพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ที่เข้ามาขยายอาณาจักรถึงอินเดีย จึงทำให้ อินเดียได้รับเอารูปแบบของศิลปะในการสร้างงานประติมากรรมจากกรีก-โรมัน เป็นผลทำให้ลักษณะของพระพุทธรูปของ อินเดียในยุคแรกนั้น มีรูปแบบของความเป็นกรีก-โรมันผสมอยู่ จนสามารถแยกให้เห็นถึงรูปแบบงานศิลปะแบบคันธารราฐที่เป็นต้นแบบของการสร้างพระพุทธรูป ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะอย่างชัดเจน เช่น พระพักตร์ พระเกศาริ้วของจีวร ซึ่งต่อมาใน ภายหลังได้มีการคลี่คลาย ไม่ว่าจะเป็นพระพักตร์ที่มีความเป็นอินเดียมากขึ้น พระเกศาที่เป็นแบบกันหอย หรือจีวรที่เรียบ แนบไปกับพระวรกาย และพัฒนาจนมาเป็นรูปแบบของอินเดียเองตามรูปแบบของศิลปะอินเดียที่เป็นแบบมถุรา แบบอมราวดี แบบคุปตะและแบบปาละ

3.2.2.2 พุทธศิลป์สมัยราชวงศ์คุปตะ (Gupta Dynasty Period)

ราชวงศ์คุปตะเริ่มเมื่อ ค.ศ. 320 เมื่อเจ้าชายองค์หนึ่งอ้างตนว่าสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์เมารยะ ได้เป็นราชาปกครองเมืองเล็ก ๆ ต่อมาได้อภิเษกสมรสกับธิดาของกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ ทำให้มีอำนาจมากขึ้น และได้รวบรวม อาณาจักรเล็กๆ โดยรอบได้ทั้งหมด สถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์พระนามว่า “ พระเจ้าจันทรคุปต์ที่ 1 ” เป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์คุปตะ พระองค์ทรงสถาปนากรุงปาตลีบุตร อดีตราชธานีเก่าของพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งราชวงศ์เมารยะเป็นราชธานีของราชวงศ์คุปตะอีกครั้ง ทรงขยายอาณาจักรออกไปจากแคว้นอัสสัมทางตะวันออกเฉียงจนถึงที่ราบปัญจาบ พระองค์ทรงมีพระประสงค์จะสร้างจักรวรรดิให้ใหญ่เท่าในสมัยราชวงศ์โมริยะ ราชวงศ์คุปตะมีความเจริญรุ่งเรืองและมีอำนาจมากที่สุด ในสมัยพระเจ้าจันทรคุปต์ที่ 2 (ค.ศ.375-ค.ศ.415) พระเจ้าจักรพรรดิพระองค์นี้ส่วนใหญ่จะรู้จักในนาม"พระเจ้าวิกรมาทิพย์" หรือ"พระเจ้าจันทรคุปต์วิกรมาทิพย์" สมัยของพระองค์นับว่าเป็นยุคทองของอารยธรรมอินเดีย (Golden Age of India Civilization) กล่าวคือ อารยธรรมอินเดียมีความเจริญสูงสุดในทุกด้าน เช่น ปรัชญา ศาสนาและความเชื่อ วรรณคดี ศิลปะ รวมทั้งวิทยาการสาขาต่างๆ

ด้านศิลปะและวัฒนธรรม เนื่องจากมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการต่างๆ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และการนับถือศาสนาอย่างเสรี จึงมีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อศาสนาไว้มาก เกิดค่านิยมในการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการสร้างงานจิตรกรรม ประติมากรรม และ สถาปัตยกรรมอยู่ทั่วไป ซึ่งสร้างอย่างวิจิตรงดงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานศิลปะเกี่ยวกับพุทธศาสนา หรือ พุทธศิลป์ (Buddhist Art)

สมัยคุปตะเป็นช่วงเวลาในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กลวิธีการสร้างงาน ประสพการณ์ทั้งทางทักยะและฝีมือ รวมถึงจิตวิญญาณของศิลปินผู้สร้างงาน ได้เจริญเติบโตเป็นเอกภาพ พร้อมกับมีผู้อุปถัมภ์ว่าจ้างให้ทำงานมาก สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้เกิดความลงตัวกันอย่างพอเหมาะ ดังนั้น ผลงานทั้งด้านจิตรกรรม ประติมากรรมจึงบรรลุความงามขั้นสูงสุด ถูกต้องตามอุดมคติทางศาสนา ผลงานมีความบริสุทธิ์ ทั้งรูปทรง ปริมาตร เส้นและสีมีคุณค่าทางสุนทรียภาพสมบูรณ์ทุกประการ

ด้านประติมากรรม การจำลองรูปพระพุทธรูปเจ้าซึ่งปรากฏครั้งแรกโดยประติมากรสกุลช่างคันธาระ จากนั้นได้แพร่ขยายสู่สกุลช่างมถุราในสมัยกุษาณ และสกุลช่างอมราวดีของอานธระ งานประติมากรรมของสมัยต่างๆ ในอดีตเหล่านี้ ได้มีส่วนสร้างแรงบันดาลใจให้ประติมากรในสมัยคุปตะพัฒนาลักษณะแบบอย่างและอื่น ๆ ในผลงานที่ยังบกพร่องในอดีตให้สิ้นไป แล้วจึงสร้างสรรค์พัฒนาแบบอุดมคติของคันธาระ

และมูราให้ตรงตามอุดมคติทางศาสนายิ่งขึ้น นำกระบวนการแบบเชิงสัญลักษณ์แบบอมราวดีเข้าผสมผสาน จนกลายเป็นแบบคูปตะที่เป็นเอกลักษณ์ของสมัยอย่างสมบูรณ์

สกุลช่างที่โดดเด่นในสมัยคูปตะมี 2 สกุล คือ สกุลช่างประติมากรรมแห่งเมืองมูรา หรือเรียกสั้นๆ ว่า สกุลช่างมูรา กับ อีกแห่งหนึ่ง คือเมืองสารนาถ หรือเรียกว่า สกุลช่างสารนาถ

1. สกุลช่างคูปตะ – มูรา

ช่างประติมากรของมูรา เป็นช่างที่มีฝีมือมานานตั้งแต่สมัยเมารยะ และ สมัยกุษาณ ทั้งนี้อาจเพราะสืบเชื้อสายเป็นตระกูลสืบทอดกันมา งานที่พวกเขาถนัดและเชี่ยวชาญที่สุด คือ งานประติมากรรมหินสลัก เมื่อได้รับการว่าจ้างให้สร้างงานประติมากรรมหินสลักจากชาวพุทธ พวกเขาจะใส่ใจวิญญูณของความเป็นชาวพุทธที่ดีทันที นับตั้งแต่ลักษณะของมหาบุรุษที่พระพุทธรองค์มี นำมาใช้สร้างพระพุทธรูป พวกเขามีความเข้าใจในอุดมคติทางพุทธศาสนา สร้างให้ผลงานมีความสงบ เรียบง่าย บริสุทธิ์และสง่างาม ให้ผู้ชมรู้สึกละแล้วซึ่ง โลกวิสัย หันมาแสวงหาความสุขทางโลกุตระแทน

ผลงานงานประติมากรรมหินสลักเกี่ยวกับพระพุทธรูป หรือพระพุทธรูปฎิมาของสกุลช่างมูราที่เด่นได้แก่พระพุทธรูปในท่าประทับยืนปางประทานอภัย สร้างจากหินทรายสีชมพู สูง 7 ฟุต ให้อารมณ์ประทับใจถึงความสง่างามของรูปทรงที่เรียบง่าย บริสุทธิ์ จัดตั้งรกสายตาที่ขัดต่อความรู้สึกออกไปหมดสิ้น คงไว้ซึ่งแก่นแท้ของลักษณะมหาบุรุษ ประติมากรได้สลักเสลาปริมาตรให้กลมอย่างละมุนละไม สัมพันธ์ทั่วทั้งเรือนร่าง เห็นร่องรอยการห่อมสังฆาฏิ หือจีวรที่แนบสนิทกับพระวรกาย มีการจัดจีวร็วของผ้าจีวรให้เป็นเส้นริ้วอย่างสวยงาม ปล่อยชายจีวรจากพระกรด้านขวาซึ่งหักชำระุด แต่สันนิษฐานได้ถึงการแสดงปางประทานอภัยที่ช่างสกุลนี้นิยม พระเศียรมีพระเกศาขมวด พระศกเป็นรูปก้นหอยปกคลุมทั่ว พระพักตร์มีลักษณะงามเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะคูปตะ คือมีชั้นพระเนตรหนา พระเนตรเหลือบลงต่ำ แสดงภาวะสงบ ส้ารวม และมีพลังสมาธิภายในที่สัดักพันทางโลก เบื้องหลังพระเศียรเป็นแผ่นวงกลมขนาดใหญ่ แสดงพระรัศมีภายในสลักเป็นเส้นวงกลมหลายชั้น วงกลมภายในสุดเป็นรูปกลีบดอกบัว และชั้นอื่นๆเป็นลาย พรรณพฤกษาสวยงาม ลายเหล่านี้คล้ายกับลายที่พบตามหัวเสาศิลาของพระเจ้าอโศก ลักษณะแบบอย่างการสร้างพระรัศมีเช่นนี้ เป็นที่นิยมสร้างในสมัยคูปตะ – มูราในระยะเวลาแรกเริ่มด้วย

พระพุทธรูปกับพระรัศมี จากมถุรา สมัยคุปตะ
คริสต์ศตวรรษที่ 5 ที่มา : เว็บไซต์ pinterest.com

ประติมากรรมหิน พระพุทธรูป จากเมืองมถุรา สมัย
คุปตะ คริสต์ศตวรรษที่ 5 ที่มา : เว็บไซต์
studyblue.com

2. กุลาชางคุปตะ – สารนาถ

ประติมากรหินสลักชาวเมืองสารนาถก็คล้ายกับประติมากรสลักหินชาวเมืองมถุรา เคยเป็นแหล่งสำคัญในการสร้างงานประติมากรรมหินสลักตั้งแต่สมัยเมารยะ แม้ในสมัยคุษาณ ไม่มีชื่อเสียงทัดเทียมกับมถุรา แต่เมื่อถึงสมัยคุปตะชื่อเสียงของช่างสกุลนี้ก็เริ่มปรากฏขึ้นเคียงข้างกับมถุรา แต่โดยทั่วไปยังคงรับลักษณะแบบอย่างจากมถุราก่อน เพราะมีพระพุทธรูปหลายองค์จากมถุรา ส่งไปประดิษฐานตามวัดในสารนาถ เมื่อได้พบเห็นลักษณะกระบวนแบบ คุปตะ – มถุรา ก็พอใจ แต่ก็มีกรเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยตามความชอบของชาวสารนาถบ้าง ส่วนใหญ่ยังคงลักษณะสำคัญไว้ดังเดิม เช่น ทำพระพุทธรูปครองจีวรให้แนบสนิทกับพระวรกายดั่งผ้าเปียกน้ำ แต่ไม่นิยมสร้างรอยจีวรชัดเจนตามแบบมถุรา โดยลบจีวรออกเหลือเพียงเล็กน้อย จัดผ้าสังฆาฏิให้ห้อยจากพระกรทั้งสองยาวลงมาถึงครึ่งพระขงฆ์ เป็นวงโค้งคล้ายกับของมถุรา

ประติมากรรมหินทรายขุนาร์ พระพุทธรูปจาก
สารนาถ สมัยคุปตะ สูง 76 ซม.อยู่ที่พิพิธภัณฑ
ศิลปะคลีฟแลนด์ ที่มา : เว็บไซต์ [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

ประติมากรรมโลหะทองแดง พระพุทธรูปยืน
จากสุลต่านกานซ์ รัฐพิหาร ศิลปะสมัยคุปตะ
ประมาณ ค.ศ. 500 สูง 2.25 เมตร อยู่ที่
พิพิธภัณฑสถานเบอร์มิงแฮม อังกฤษ ที่มา :
เว็บไซต์ [cleveland.com](https://www.cleveland.com)

ตัวอย่างพระพุทธรูปในนทำประทับนั่งทรงแสดงธรรม สร้างด้วยหินทรายขุนาร์ ในทำนั่งขัดสมาธิเพชร เบื้องหลังพระเศียรเป็นแผ่นศิลาวงกลมสัญลักษณ์ของพระรัศมี แสดงธรรมจักรมูทรา ปราภฏรอยพระสังฆาฏิมหึมหึ่นเล็กน้อย บริเวณพระศอ ข้อพระหัตถ์ พระชานุมณฑล และ พระชงฆ์ พระรัศมีออกแบบอย่างเรียบง่าย มีเทวดาคงค้อยประคองอยู่ แสดงถึงตอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระปฐมเทศนาที่สารนาถ ได้บัลลังเป็นรูปคน 6 คน กำลึงถวายพระพร มีวงล้อธรรมจักรอยู่เบื้องกลางพร้อมกับกวาง 2 ตัวหมอบอยู่แสดงถึงสัญลักษณ์ของสวนกวางที่ทรงแสดงธรรมประกาศศาสนา ข้างพระวรกายสลักเป็นรูปสิงห์ช่างประติมากรที่สารนาถ นอกจากเชี่ยวชาญการแกะสลักหินแล้ว ยังมีความสามารถในการสร้างประติมากรรมโลหะด้วย

ประติมากรรมหินทรายชุนาร์ พระพุทธรูป
ประทับนั่งปางปฐมเทศนาจากสารนาถ สมัยคุป
ตะ ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 5 สูง 1.60 เมตร อยู่
ที่พิพิธภัณฑสถาน โบราณคดีสารนาถ ที่มา :
เว็บไซต์ clevelandart.org

ประติมากรรมแบบพุทธศิลป์สมัยคุปตะได้สร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก แพร่หลายไปทั่วอินเดียทั้งภาคเหนือและภาคกลาง ตลอดจนถึงอิทธิพลไปยังชาติต่างๆ ที่นับถือพุทธศาสนา เช่นจีน ถึงแม้ว่าอาณาจักรคุปตะจะถูกกองทัพมุสลิมทำลายพุทธสถาน จนทำให้พุทธศิลป์ด้านต่างๆ ไม่มีการสืบสานต่อ แต่จากการค้นพบวัตถุโบราณเป็นศิลปวัตถุคุปตะเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นความรุ่งเรืองของคุปตะ และเป็นแบบอย่างในสมัยต่อมา สมกับการยกย่องให้เป็นยุคทองหรือสมัยคลาสสิกของอินเดีย ซึ่งเป็นแบบอย่างให้การสร้างงานศิลปะในสมัยต่อมาอีกหลายร้อยปี

บทที่ 4

พัฒนาการของงานพุทธประติมากรรมจีนที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย

จากการศึกษารูปแบบพุทธศิลป์อินเดียที่ส่งอิทธิพลต่อประติมากรรมจีนในช่วงราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618- 907) พบว่างานประติมากรรมในสมัยนี้ ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนานิกายมหายาน เมื่อความเชื่อมหายานแบบอินเดียเข้ามาจีนก็ได้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้นกลายเป็นพุทธศาสนามหายานในแบบของจีน จึงเกิดการสร้างพระพุทธรูปจำลองตามแบบอุดมคติความเชื่อขึ้น ซึ่งพระพุทธรูปในนิกายนี้ มีพระพุทธรูปเจ้าทั้งหมด 5 พระองค์ได้แก่

1. **อาทิพุทธ** คือ สิ่งแรก เป็นสภาวะอันอมตะ มีอยู่ทั่วไปในสรรพสิ่ง เป็นกฎเกณฑ์ของชีวิตทั้งหมด หมายถึง พระพุทธรูปที่ทรงอุบัติมาพร้อมกับโลกและประจำอยู่กับโลกชั่วนิรันดร์ เป็นผู้สร้างหรือเป็นแหล่งกำเนิดของพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายทั่วจักรวาล

2. **พระฉานิพุทธเจ้า** หรือ ษยานิพุทธเจ้า ไม่ประสงค์จะลงมาอุบัติในโลกมนุษย์ เกิดจากอำนาจมานของพระอาทิพุทธ พระฉานิพุทธเจ้าอยู่ด้วยฉานในพุทธเกษตรต่างๆ พระฉานิพุทธเจ้ามี 5 พระองค์ ได้แก่

2.1 **พระไวโรจนพุทธเจ้า** มีวรรณะสีขาว ดำรงในท่าแสดงธรรมจักร มีสีห์เป็นพาหนะ ประทับอยู่บนดอกบัวเขียว อยู่ตรงกลางดินแดนพุทธเกษตร

2.2 **พระอักโษภยพุทธเจ้า** มีวรรณะสีน้ำเงิน ดำรงในท่ามารวิชัย ทรงวัชระ มีช้างเป็นพาหนะ ประทับอยู่ดินแดนตะวันออกของพุทธเกษตร

2.3 **พระรัตนสัมภพพุทธเจ้า** มีวรรณะสีเหลือง ประทับในท่าประทานพร มีม้าเป็นพาหนะ ทรงถือจินดามณี ประทับอยู่ดินแดนทิศใต้ของพุทธเกษตร

2.4 **พระอมิตาภพุทธเจ้า** มีวรรณะสีแดง ประทับในท่าสมาธิเพชร ทรงบาตร มีนกยูงเป็นพาหนะ ประทับ ณ ดินแดนทิศตะวันตกของพุทธเกษตร

2.5 **พระอมลิตธิพุทธเจ้า** มีวรรณะสีเขียว ประทับอยู่ในท่าประทานอภัย ทรงวิศวะวชิร ประทับอยู่ทางทิศเหนือดินแดนพุทธเกษตร

3. พระมานุชิพุทธเจ้า คือพระผู้ซึ่งได้สำเร็จโพธิญาณ โดยอาศัยที่ได้เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์มาแล้วเป็นลำดับ ตามคติมหายานกล่าวไว้ว่า พระมานุชิพุทธเจ้า ก็คือพระพุทธเจ้า ที่เสด็จมาประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ในมนุษยภูมิ หรือ ในโลกมนุษย์ นั่นเอง ตัวอย่างเช่นพระพุทธเจ้าในกัปปัจจุบัน ซึ่งเป็นกัปที่มีพระพุทธเจ้า ถึง 5 พระองค์ ได้เสด็จลงมาแล้วถึง 4 พระองค์ และจะเสด็จมาตรัสรู้ภายหน้าอีกพระองค์หนึ่ง (กัปที่มีพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ เรียกว่าภัทรกัป) ดังมีพระนามตามลำดับต่อไปนี้คือ

3.1 พระกกุสันโธ

3.2 พระโกนาคม

3.3 พระกัสสปะ

3.4 พระโคตมะ (ยุคปัจจุบัน)

3.5 พระศรีอาริยมตไตรย์ (ยังไม่เสด็จลงมา)

ตัวอย่าง รูปแบบและลักษณะ ประติมากรรมพระพุทธรูปที่พบในราชวงศ์ถัง

1. พระอมิตาพะพุทธเจ้า (Buddha, Probably Amitabha)

พระพุทธรูป สมัยถัง จาก พิพิธภัณฑ์ศิลปะเมโทรโพลิทัน นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ที่มา : เว็บไซต์ metmuseum.org

- ลักษณะประติมากรรม

เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งในท่าสมาธิ สูง 96.5 เซนติเมตร สร้างในช่วง ต้นศตวรรษที่ 7 ลักษณะพระพักตร์กลม พรพขนงค่อนข้างโค้ง พระเนตรเหลือบลงต่ำ พระนาสิกโค้ง พระโอษฐ์บาง พระกรรณยาว ห่มจีวรเฉียงและมีริ้ว

การสร้าง ใช้เทคนิค Dry - lacquer ตัวโครงสร้างประติมากรรมทำจากไม้ข้างในกลวง จากนั้นดินมาพอกทับกันหลายชั้น โดยทาสายไม้ให้ชุ่ม ยางไม้นี้จะแข็งตัวเมื่อทำปฏิกิริยากับออกซิเจน ทาสายไม้เคลือบประมาณ 7-8 ชั้น เป็นอันเสร็จ

- อิทธิพลศิลปะอินเดีย

ลักษณะพระพักตร์คล้ายกับพระพุทธรูปสมัยคุปตะ สกุลช่างมถุรา ตรงที่มีพระพักตร์กลม พระนาสิกโค้งและพระกรรณยาว ส่วนพระขนงจะไม่โค้งมาก และโอษฐ์บางตามอุดมคติของชาวจีน แต่การห่มจีวรแบบเฉียงคล้ายกับศิลปะคันธาระ เพราะมีริ้วริ้วใหญ่และไม่แนบสนิทกับพระวรกายในแบบมถุรา ส่วนการสร้าง ไม่ได้ทำจากหินหรือโลหะแบบอินเดีย แต่ใช้เทคนิคแบบจีน คือทำจากไม้และเคลือบผิว (lacquer)

2. พระไวโรจนะพุทธเจ้า (Grand Vairocana Buddha Niche)

ที่มา : เว็บไซต์ flickr.com

ที่มา : เว็บไซต์ ourtravelpics.com

- ลักษณะประติมากรรม

เป็นพระพุทธรูป พระทับนั่ง สูง 17.14 เมตร ประดิษฐานที่ ถ้ำหลงเหมิน วัดเฟิงเซียน อายุประมาณ 1,500 ปี สร้างในช่วง ค.ศ. 672 - 675 สร้างโดยเจาะหน้าผาหิน ในช่องเขานาคใหญ่ และสลักหินเป็นพระพุทธรูป องค์ใหญ่ที่สุดอยู่ตรงกลางและล้อมรอบด้วยรูปสลักหินพระสาวก

ลักษณะพระพักตร์กลมดูเอิบอ้อม พระโอษฐ์ข้าง พระนาสิกโค้ง พระขนงโค้ง และพระเนตรเหลือบลงต่ำ จะเห็นได้ว่า พระพักตร์มีความอ้อมเอิบ และอ่อนหวาน คล้ายใบหน้าของผู้หญิงตามอุดมคติของจีน ส่วนพระวรกายค่อนข้างใหญ่สมบูรณ์และสง่างาม การครองจีวรเป็นแบบห่มคลุมแนบสนิทกับพระวรกาย ดังผ้าเปียกน้ำ และมีริ้วเล็กและคูเรียบ สะอาด

- อิทธิพลศิลปะอินเดีย

ลักษณะโดยรวมคล้ายกับพระพุทธรูปสมัยคุปตะ สกุลช่างมถุรา เพราะ พระเศียรมีพระเกศาขมวด พระศกเป็นรูปก้นหอยปกคลุมทั่ว พระพักตร์กลม พระนาสิกโค้ง พระขนงโค้ง พระเนตรเหลือบลงต่ำ และพระกรรณยาว การครองจีวรจะเป็นแนบสนิทพระวรกายดังผ้าเปียกน้ำ และจีบเป็นเส้นริ้วสวยงาม

ส่วนที่แตกต่างจากอินเดียคือ พระพุทธรูปองค์นี้ จะมีความเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมในแบบของจีน คือมีความอ้อมเอิบเหมือนสตรี พระเนตรมีชั้นบางเล็กตามอุดมคตินิยมของชาวจีน

3. พระศากยมุนีพุทธเจ้า (Probably Shakyamuni)

ที่มา : เว็บไซต์ harvardartmuseums.org

- ลักษณะประติมากรรม

เป็นพระพุทธรูปประทับนั่ง สูง 109.5 เซนติเมตร สร้างเมื่อ ต้นศตวรรษที่ 8 พบที่ ภูเขาเทียนหลงซาน ถ้ำ หมายเลข 21 ทำจากหินทรายสีเทาและลงสี

ลักษณะพระเศียรมีพระเกศาหยักศกหมุนวนขวา พระพักตร์กลมอวบ พระขนงโค้ง พระเนตรมีชั้นหนามอง เหลือบลงต่ำ พระนาสิกโค้ง จุ่มลงเป็นรูปหยดน้ำ พระกรรณยาว และพระโอษฐ์

ส่วนพระวรกาย เผยให้เห็นลายของกล้ามเนื้อ ห่มจีวรเฉียงด้านขวาและปล่อยชายจีวรห้อยลงไปทางพระหัตถ์ขวา มีจีวรบางส่วนคลุมไหล่ทางด้านซ้าย จีวรมีการทำจีบให้เป็นริ้วสวยงาม อิทธิพลศิลปะอินเดีย

- อิทธิพลศิลปะอินเดีย

ลักษณะพระพุทธรูปองค์นี้ค่อนข้างคล้ายศิลปะแบบคันธาระ เนื่องจากมีการทำพระเศวตให้หยักศก ทำให้เห็นเป็นเส้นผม ซึ่งประติมากรจีนทำให้ลอนของผมเป็นรูปคล้ายกันหอยและวนไปทางขวาพระเนตรมีชั้นใหญ่กลมค่อนข้างโต พระนาสิกโค้งคล้ายกับพระพุทธรูปคันธาระราช ส่วนพระวรกาย ห่มจีวรโดยการพับจีวรให้เป็นริ้วๆชัดเจนคล้ายกับศิลปะคันธาระ

ส่วนที่แตกต่างจากศิลปะอินเดียคือ พระพักตร์ที่กลมและอวบ เนื่องจากพระพุทธรูปแบบคันธาระ มีใบหน้าผอมกว่าและเป็นรูปไข่ตามแบบศิลปะกรีก – โรมัน แต่แบบจะทำให้พระพักตร์ใหญ่อวบ อ่อนนุ่ม มีความเมตตากรุณา

4. พระโพธิสัตว์ (Bodhisattva)

ที่มา : เว็บไซต์ [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

- ลักษณะประติมากรรม

เป็นรูปพระโพธิสัตว์ประทับยืน ประดิษฐานที่ ถ้ำมู่เกา (Mogao) ถ้ำหมายเลข 45 เมืองดู๋นหวาง (Dunhuang) สร้างโดยการแกะสลักหินภายในถ้ำ และทาสี

ลักษณะพระเกศาหยักศก และทำเป็นมวย พระพักตร์กลม ใบหน้าอ้อมเอิบ แสดงถึงความเมตตา กรุณา พระวรกายฉลองพระองค์น้อยชิ้น และสวมเครื่องประดับ

- อิทธิพลศิลปะอินเดีย

ราชวงศ์ถังนำวิธีการสร้างประติมากรรมแบบอินเดียมาใช้ คือเจาะถ้ำ และสลักรูปปั้นหิน ลักษณะการยืนของพระโพธิสัตว์องค์นี้ มีการยืนแบบทิ้งสะโพกด้านหนึ่ง คล้ายตัวอักษร S ซึ่งเหมือนกับบรสนิยมของชาวอินเดียในแบบศิลปะสมัยราชวงศ์คุปตะ นอกจากนี้การใช้เครื่องประดับและการแต่งกาย มีรสนิยมแบบชาวอินเดียแฝงอยู่ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นพระโพธิสัตว์เป็นมากกว่ามนุษย์ธรรมดา

ส่วนที่แตกต่างคือ ชาวจีนไม่ได้เลียนแบบการสร้างพระโพธิสัตว์ในแบบอินเดียทั้งหมด เนื่องจากมีการปรับลักษณะตามรสนิยมแบบชาวจีน คือ ให้พระพักตร์มีความอ่อนหวานในแบบผู้หญิง เหมือนเป็นตัวแทนทั้งเพศหญิงและเพศชาย สังเกตเห็นว่าพระพักตร์มีความคล้ายกับชาวจีนในอุดมคติมากกว่าชาวอินเดีย

จากตัวอย่างประติมากรรมพระพุทธรูปสมัยราชวงศ์ถังที่ยกมา จะเห็นได้ว่างานศิลปะเหล่านี้ ถึงแม้จะได้รับอิทธิพลจากพุทธศิลป์อินเดีย แต่ประติมากรจีนก็ได้นำมาสร้างสรรค์และพัฒนา เข้ากับวัฒนธรรมของตนจนเกิดเป็นงานศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจีนได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาประติมากรรมจีนในราชวงศ์ถังที่รับอิทธิพลจากพุทธศิลป์อินเดีย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษางานประติมากรรมจีนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในราชวงศ์ถัง การรับอิทธิพลของงานประติมากรรมจีนจากพุทธศิลป์อินเดียในสมัยต่างๆ และพัฒนาการของงานพุทธประติมากรรมจีนที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย

ผลการศึกษาพบว่า ราชวงศ์ถังเป็นช่วงเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์และได้รับการขนานนามจากนักประวัติศาสตร์ว่าเป็นยุคทองแห่งอารยธรรมจีน มีการรับอิทธิพลวัฒนธรรมจากต่างประเทศ อิทธิพลวัฒนธรรมจากประเทศทางตะวันตกของจีน เช่น กรีก เปอร์เซีย อินเดีย ทำให้เกิดวัฒนธรรมผสมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของราชวงศ์ถัง อิทธิพลวัฒนธรรมจากประเทศต่างๆ เหล่านี้ได้แทรกซึมเกือบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นปรัชญาศาสนาต่างๆ ทำให้เกิดงานศิลปะขึ้น โดยเฉพาะด้านประติมากรรม ประติมากรรมจีนในราชวงศ์ถังส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเนื่องจากพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยราชวงศ์ถัง ศิลปกรรมในสมัยนี้จึงมีเนื้อหาและเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาซึ่งเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลอย่างสูง แต่เดิมชาวจีนนับถือหลักปรัชญาขงจื้อและลัทธิเต๋า ชาวจีนเริ่มรู้จักพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ฮั่น ในจีนนั้นพุทธศาสนาไม่ได้มีวิวัฒนาการตามขั้นตอนพุทธศาสนาในอินเดีย ซึ่งพุทธศาสนาเป็นลัทธิต่างชาติที่เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในประเทศจีนทีละเล็กละน้อยจากเอเชียใต้โดยพระสงฆ์ชาวอินเดียและชาติอื่นๆ ที่นับถือพุทธศาสนา ที่เป็นที่ยอมรับได้แก่พุทธศานานิกายมหายาน ในงานด้านประติมากรรมแสดงให้เห็นเรื่องราวของพุทธศาสนา ดังเช่นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ หรือเรื่องราวการเสวยภัตของพระอวโลกิเตศวร

อิทธิพลของพุทธศิลป์อินเดียเข้ามามีอิทธิพลต่องานประติมากรรมจีนโดยผ่านเส้นทางสายไหมซึ่งเป็นเส้นทางโบราณที่ใช้เดินทางคมนาคมขนส่งสินค้าและเป็นสะพานเชื่อมจีนไปยังประเทศต่างๆ เส้นทางสายไหมเป็นช่องทางสำคัญที่กระจายอารยธรรมโบราณของจีนไปสู่ตะวันตก และเป็นสะพานเชื่อมในการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างจีนกับตะวันตกด้วย เส้นทางสายนี้มีความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชาวเอเชียเป็นอย่างมาก การเกิดขึ้นของเส้นทางสายไหมนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ มนุษยชาติเกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะ วิทยาการ วิทยาศาสตร์ การค้นพบสิ่งใหม่ การทำแผนที่ เข็มทิศ การพิมพ์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้มนุษยย์มีความเจริญ ก้าวหน้า ครอบคลุมปัจจุบัน

อิทธิพลพุทธศิลป์จากอินเดียมีบทบาทประติมากรรมจีนออกเป็น 3 แบบ คือ แบบที่หนึ่งได้รับอิทธิพลจากอินเดียสมัยคันธารราษฎร์ มีลักษณะกรีกผสม อิทธิพลอินเดียแท้สมัยมถุรา และศิลปะสมัยคุปตะกัน วัฒนธรรมเหล่านี้มาจากเอเชียกลางเข้าสู่จีน ประติมากรจีนได้นำลักษณะพิเศษทางรสนิยมในเชื้อชาติของตนเข้าไปด้วย เช่น ความเชี่ยวชาญในความอ่อนหวานของการใช้เส้นและอุปนิสัยของช่างตกแต่งประดับประดาพระพุทธรูปมาด้วยเครื่องประดับและอารมณ์อย่างประณีต จึงทำให้ผลงานดูอ่อนหวานนุ่มนวล มีฝีมืออยู่ในขั้นสูง เพราะได้ผ่านขั้นตอนการทำมานานตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา ฝีมือได้พัฒนาฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ประติมากรรมสมัยราชวงศ์ถังจึงพบเห็นพระพุทธรูปที่นิยมสร้างก่อนบนเปลือยเปล่าตามแบบนิยมของอินเดีย ลักษณะที่เคยแข็งทื่อก็ทำให้มีการเคลื่อนไหวแลดูอ่อนช้อย การห่มครองจีวรทำเป็นรอยริ้วให้เห็นว่าต้นแบบจากสมัยคุปตะอย่างชัดเจน สิ่งที่ดูเด่นเป็นลักษณะของจีนออกไป จะเป็นการปั้นแกะสลักรูปเทพต่างๆ หรือรูปนักรบหน้าตาดุคั่นแสดงท่าทางองอาจ กล่าวโดยทั่วไปแล้วพุทธศิลป์ด้านประติมากรรมในราชวงศ์ถัง ได้คลี่คลายความแข็งกระด้างและลักษณะตามแบบอย่าง บังคับของอินเดียมากจนเกินไป รวมทั้งขาดประสบการณ์ด้านฝีมือในอดีตมาเป็นความงามที่ลักษณะใกล้เคียงธรรมชาติมากขึ้น แม้จะอยู่ภายใต้อิทธิพลรูปแบบของอินเดียเป็นส่วนใหญ่บ้างก็ตาม ประติมากรชาวจีนก็แสดงลักษณะพิเศษในเชื้อชาติของตนออกมา

ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ศึกษา “ ประติมากรรมจีนในราชวงศ์ถังที่รับอิทธิพลจากพุทธศิลป์อินเดีย ” ทำให้ทราบว่างานศิลปะ มีวิวัฒนาการ คุณค่า ความงดงาม และสามารถสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชาวจีนในอดีต เช่น ความเชื่อในศาสนาพุทธ ซึ่งผู้ศึกษาพบว่ายังมีศิลปกรรมอีกประเภทหนึ่ง คือด้าน จิตรกรรม ที่ควรค่านำมาศึกษาวิเคราะห์ อันจะสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมและวัฒนธรรมจีนในอดีตได้ชัดเจนขึ้น

บรรณานุกรม

หนังสือและเอกสารตีพิมพ์ภาษาไทย

กำจร สุนพงษ์ศรี. ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

กำจร สุนพงษ์ศรี. ประวัติศาสตร์ศิลปะอินเดีย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2553.

เจนฉัตร ทรัพย์เกษมชัย. ประวัติศาสตร์จีนฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชน, 2556.

จ่านงค์ ทองประเสริฐ. พุทธศาสนาในประวัติศาสตร์จีน. ม.ป.ท. : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2508.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. ประเทศจีนกับพระพุทธศาสนา(ฝ่ายมหายาน). ม.ป.ท., ม.ป.ป.

วารสาร

อัมรินทร์ แรงพีเชร. (ม.ป.ป.). พระพุทธรูปอินเดียแบบศิลปะคันธารราชูหรือแบบคันธาระ. วารสารวิชาการ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

จุง เซอร์ปาร์ค(นามสมมติ). (2557). เส้นทางสายไหมสมัยโบราณของจีน. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2558.

เข้าถึงได้จาก <http://my.dek-d.com/AngelTVXQ/writer/viewlongc.php?id=373553&chapter=169>

ชัยณรงค์ มหารัก. (2557). พุทธศาสนานิกายมหายาน. เข้าถึงเมื่อ 29 เมษายน 2559. เข้าถึงได้จาก

<http://www.slideshare.net/ChainarongMaharak/ss-40004876>

ปุณดา(นามสมมติ). (2559). พุทธศิลป์ในเส้นทางสายไหม. เข้าถึงเมื่อ 30 เมษายน 2559. เข้าถึงได้จาก

<https://www.academia.edu/12198119/%E0%B8%9E%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%98>

<http://www.watpaknam.org/knowledge41%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9E%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99.html>

พระศรีคัมภีร์ญาณ. (ม.ป.ป.). พระพุทธศาสนาในประเทศจีน. เข้าถึงเมื่อ 29 เมษายน 2559. เข้าถึงได้จาก

<http://www.watpaknam.org/knowledge41%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9E%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99.html>

พลอยโพยม(นามสมมติ). (2554). เส้นทางสายไหมสายใยอารยธรรม. เข้าถึงเมื่อ 28 เมษายน 2559.

เข้าถึงได้จาก http://bangkrod.blogspot.com/2011/11/blog-post_20.html

พีเวอร์(นามสมมติ). (2554). อารยธรรมตะวันออก(จีนและอินเดีย). สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2558. เข้าถึงได้

จาก <http://my.dek-d.com/--fever--/writer/viewlongc.php?id=774087&chapter=4>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2556). ผัสสะ. เข้าถึงเมื่อ 27 เมษายน 2559. เข้าถึงได้จาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9C%E0%B8%B1%E0%B8%AA%E0%B8%AA%E0%B8%B0>

วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ป.ป.). นานาสาระเกี่ยวกับพุทธศาสนา. เข้าถึงเมื่อ 28 เมษายน

2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.crs.mahidol.ac.th/thai/mahayana12.htm>

วิวัฒนาการของพุทธศาสนาในจีน. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก

<http://thai.cri.cn/441/2012/04/19/242s197058.htm> (เข้าถึงเมื่อ: 30 เมษายน 2559).

เส้นทางสายไหม. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก

<http://www.tourtooktee.com/%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A7/silk-road->

[%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%84%E0%B8%AB%E0%B8%A1-2](#)
(เข้าถึงเมื่อ 29 เมษายน 2559).

อะตอม(นามสมมติ). (ม.ป.ป.). **อารยธรรมยุคทองของอินเดีย**. เข้าถึงเมื่อ 27 เมษายน 2559. เข้าถึงได้จาก

http://civilizationwe.blogspot.com/2012/07/blog-post_07.html

ฮายสตอร์รี่(นามสมมติ). (2557). **อารยธรรมอินเดีย**. เข้าถึงเมื่อ 28 เมษายน 2559. เข้าถึงได้จาก

<http://my.dek-d.com/hithistory/writer/viewlongc.php?id=1045425&chapter=4>

surya21 (นามสมมติ). (2555). **พุทธศาสนา ตามเส้นทางสายไหม(silk road)**. เข้าถึงเมื่อ 1 พฤศจิกายน

2558. เข้าถึงได้จาก <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=surya21&month=112012&date=01&group=2&gblog=7>